

SUOJELIJAT VAILLA SUOJELIJOITA
Seksuaalisen väkivallan seuraukset vanhemmuuteen

Minna Hyötylä & Jonna Laaja
Opinnäytetyö, syksy 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+ Lastentarhanopettaja

TIIVISTELMÄ

Hyötylä, Minna & Laaja, Jonna. Suojelijat vailla suojelijoita. Seksuaalisen väkivallan seuraukset vanhemmuuteen. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 86s., 2 liitettä. Diakoniammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajakelpoisuus

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia ovat Tukinainen ry:n ylläpitämän Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittavien vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemukset sekä minkälaisia seurauksia seksuaalinen väkivalta oli heille ja erityisesti heidän vanhemmuudelleen aiheuttanut. Tavoitteena oli myös selvittää, minkälaista tukea vanhemmat toivovat Raiskauskriisikeskuksesta vanhemmuudelleen. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittaneita vanhempia.

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää sekä kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta, joka sisälsi suljettuja, avoimia ja sekamuotoisia kysymyksiä. Tutkimukseen osallistui 13 vanhempaa. Aineistonkeruu toteutettiin puhelinhaastatteluna. Tutkimuksen laadullinen aineisto litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällön analyysillä. Tutkimuksen määrällinen aineisto syötettiin ja analysoitiin Microsoft Excel-taulukkolaskentaohjelmalla.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmat olivat joutuneet tutun mieshenkilön seksuaalisen väkivallan uhriksi, usein hyvin nuorina ja useammin kuin kerran elämänsä aikana. Seksuaalinen väkivalta oli aiheuttanut laajasti erilaisia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia seurauksia, jotka näkyivät vanhemmuudessa läsnäolon puutteena, fyysisen läheisyyden pelkona, syyllisyytenä sekä huolena sukupolvien kierteen syntymisestä. Vanhemmat toivoivat Raiskauskriisikeskukselta tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista, keskusteluapua, sanoja kokemuksille ja ymmärrystä oireisiin sekä vertaisryhmiä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat uhria ja hänen lähipiiriään, erityisesti lapsia, vaurioittavat. Liian moni uhri ei ole saanut apua vaikka oireet ovat selkeästi nähtävissä. Tarvitaan ennaltaehkäiseviä toimia ja asiantuntevaa apua seksuaalirikosten uhreille, unohtamatta heidän läheisiään.

Avainsanat: Seksuaalinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö, trauma, vanhemmuus, tuen tarve, kvalitatiivinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Hyötylä, Minna & Laaja, Jonna. Protectors without protectors. Consequences of sexual violence to parenthood. Diak East, Pieksämäki, Autumn 2012, 86s., 2 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services (UAS) + preschool teacher qualification

The target of this thesis was to analyse experiences of sexual violence of parents calling the help line of the rape crisis centre (Raiskauskriisikeskus) Tukinainen as well as the consequences of sexual violence for them and particularly to their parenthood. Another target was to identify the types of support desired by parents for their parenthood from the rape crisis centre. The study was carried out by interviewing the parents calling the help line of the rape crisis centre Tukinainen.

The approaches used in the study were the qualitative and the quantitative method. The material was collected with a questionnaire including closed, open and mixed-form questions. The number of parents participating in the study was 13. The material was collected by telephone interviews. The qualitative material of the study was transcribed and analysed using a material-based content analysis. The quantitative material was entered into a Microsoft Excel spreadsheet and analysed with this software.

According to the results of the study, parents had often fallen victim to sexual violence very young and more than once during their lives by male persons known to the victims. Sexual violence had caused a wide range of various psychological, physical and social consequences, which showed in their parenthood as a lack of presence, a fear of physical intimacy, a feeling of guilt, and a concern about starting a vicious circle across generations. The parents expected the rape crisis centre to provide information on the consequences of sexual violence and to offer support by discussion, verbal definitions for the experiences, understanding of symptoms, and peer groups.

Based on the results of the study, it can be stated that the consequences of sexual violence are damaging to the victims and their close ones, particularly children. There are too many victims who have not received help although the symptoms are evident. Preventive actions and professional help are needed for the victims of sexual crimes, not forgetting their close persons.

Key words: Sexual violence, sexual abuse, trauma, parenthood, need of support, qualitative study, quantitative study

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VANHEMMUUDEN MONIMUOTOISUUS.....	8
2.1 Vanhemmuuden määrittelyä.....	8
2.2 Mentalisaatiokyky vanhemmuudessa	10
2.3 Kiintymyssuhteen merkitys vanhemmuudessa.....	11
3 SEKSUAALINEN VÄKIVALTA.....	14
3.1 Seksuaalisen väkivallan tabuluonne	14
3.2 Seksuaalisen väkivallan määrittelyä	15
3.3 Seksuaalisen väkivallan esiintyvyys.....	18
4 SEKSUAALISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSIA	20
4.1 Seksuaalisen väkivallan trauma ja seurauksiin vaikuttavia tekijöitä.....	20
4.2 Psykkiset seuraukset	23
4.3 Fyysiset seuraukset	25
4.4 Sosiaaliset seuraukset	27
4.5 Uudelleen traumatisoitumisen riski	28
4.6 Vanhemmuudessa näkyviä seurauksia	29
5 SELVIYTYMISEN TUKEMINEN RAISKAUSKRIISIKESKUKSESSA.....	33
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	36
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	37
7.1 Tutkimusotteen ja tutkimusmenetelmien valinta.....	37
7.2 Tutkimusaineiston keruu	39
7.3 Tutkimusaineiston analyysi	41
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
8.1 Vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemukset.....	43
8.2 Vanhempien kokeman seksuaalisen väkivallan seuraukset vanhemmuuteen .	45
8.2.1 Psykkiset seuraukset	46
8.2.2 Fyysiset seuraukset	53
8.2.3 Sosiaaliset seuraukset	55
8.3 Vanhempien tuen tarve ja selviytymiskeinot.....	58
9 POHDINTA	61
9.1 Tutkimustulosten tarkastelua ja johtopäätökset.....	61
9.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	69

9.3 Tutkimuksen eettisyys	71
9.4 Jatkotutkimusaiheet	72
9.5 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessissa	73
LÄHTEET.....	76
LIITTEET	82
LIITE 1: Kyselylomake	82
LIITE 2: Analyysirunko	86

1 JOHDANTO

Tutkimusten mukaan sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevät tunnistavat huonosti seksuaalisen väkivallan vaikutuksia uhrin käyttäytymiseen (Rautava & Perttu 2002, 50). Tilastojen valossa seksuaalinen väkivalta on monimuotoista ja hyvin konkreettisesti läsnä suomalaisessa arjessa. Tästä syystä jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen joutuu jossakin vaiheessa tekemisiin seksuaalisen väkivallan uhrin kanssa. Väkivallan seurausten tunnistaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta uhrit voisivat tulla autetuiksi. (Brusila 2006, 335.)

Seksuaalisesta väkivallasta toipuminen voi alkaa vasta tunnistamisesta. Mahdollisimman varhaisella ongelmien havaitsemisella, puuttumisella ja avuntarjoamisella vähennettäisiin lisäongelmien syntymistä. Hoitamaton seksuaalisen väkivallan trauma ei ole kallis vain uhrille, vaan on sitä myös yhteiskuntatasolla. Tähän haasteeseen vastaa valtakunnallinen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010–2015, jonka yhtenä tavoitteena on parantaa seksuaalisen väkivallan uhrien asemaa ja lisätä heille tarjottavaa kriisiapua ja tukea. Lisäksi tavoitteena on lisätä viranomaisten ja ammattilaisten tietoa ja osaamista naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä ja uhrien auttamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 9.)

Seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat usein traumaattisia ja aiheuttavat uhrilleen kärsimystä usealla elämänalueella. Traumatisoituneen uhrin lisäksi seurauksista joutuvat kärsimään usein myös uhrin lapset ja muut läheiset. Suomessa tutkimuksia seksuaalisen väkivallan seurauksista on jonkin verran, mutta tutkimuksia erityisesti seurauksista vanhemmuuteen ei ole. Vanhemmuus muuttaa tulevan isän ja äidin elämää monin tavoin. Kun siihen lisätään seksuaalisen väkivallan aiheuttamat laaja-alaiset seuraukset, voi vanhemmuudesta tulla todella haastavaa. Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään ensin vanhemmuuden monimuotoisuutta ja siihen oleellisesti vaikuttavia tekijöitä. Sen jälkeen tuodaan esille seksuaalisen väkivallan ilmiötä sekä määritelmiä ja erilaisia seksuaalisen väkivallan aiheuttamia seurauksia sekä kuinka nämä seuraukset näkyvät vanhemmuudessa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittavien vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemuksia sekä niiden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia erityisesti vanhemmuuteen. Toivomme tutkimuksemme auttavan kehitettäessä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen palveluita paremmin vanhemmuutta tukeviksi. Sosiaalialan ammattilaisina kohtaamme seksuaalisen väkivallan kokeneita ja heidän läheisiään niin aikuissosiaalityössä kuin varhaiskasvatuksessa. Valitsemamme aihe kehittää meitä ammatillisesti ja haastaa meitä ammatillisessa kasvussamme. Haluamme olla niitä työntekijöitä, jotka uskaltavat nähdä seksuaalisen väkivallan olemassaolon ja joilla on osaamista kohdata ja tukea sen uhreja.

Tämän opinnäytetyön tavoite on omalta osaltaan vähentää seksuaaliseen väkivaltaan liittyvää vaikenemisen kulttuuria ja antaa uutta tietoa ammattilaisille. Toivomme, että tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kokemukset antavat muille uhreille vertaistuellista tukea ja rohkeutta avun hakemiseen. Uhri ei ole koskaan itse syyllinen tapahtuneeseen, eikä sen tuomiin seurauksiin. Seksuaalisen väkivaltakokemuksen aiheuttamat oireet ovat reaktioita epäterveisiin tapahtumiin. Traumaattinen tapahtuma jättää aina jälkensä ihmiseen. Jotkut selviytyvät traumaistaan omin avuin tai ystävien tuella, jotkut tarvitsevat hoitoa ja terapiaa. Traumaattiseen kokemukseen kannattaa hakea apua ja siitä voi toipua siten, ettei menneisyys enää kahlitse elämää. Kun ymmärretään paremmin seksuaalisen väkivallan seurauksia ja erityisesti sen seurauksia vanhemmuuteen, voidaan vähentää paljon inhimillistä kärsimystä. Lisäksi voidaan tuottaa taloudellista säästöä, kun trauman jäljet eivät siirry sukupolvelta toiselle.

2 VANHEMMUUDEN MONIMUOTOISUUS

2.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuutta ja vanhempana olemista on käsitteellistetty usein eri tavoin 1930-luvulta lähtien. On puhuttu muun muassa kasvatustyyleistä, kasvatuksesta, kasvatuskäytännöistä ja vanhemmuuteen liittyvistä uskomuksista. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48.) Vanhemmuuden pohjan rakentuminen lähtee vanhemman omista varhaislapsuuden kokemuksista ja siitä, millainen suhde hänellä on ollut itseensä ja muihin. Lapsuuden kodin ihmissuhteet tulevat väistämättä vaikuttamaan omaan vanhemmuuteen. (Punamäki 2011, 100; Bardy 2002, 39–41.) Vanhemman käsitykseen kyvyistään selvitä vanhemmuuden tuomista haasteista vaikuttavat hänen omaan lapsuuteensa liittyvät joko positiiviset tai negatiiviset tunnekokemukset. Myös perheen elämäntilanteella, elämänsä kaaren tilalla sekä perheen sisäisillä ja ulkoisilla voimavaroilla on vaikutusta vanhemmuuden rakentumiseen. Nämä asiat joko edesauttavat tai estävät vanhemmuuden rakentumista ja toteutumista tyydyttävästi. (Järvinen 2007, 90; Kaimola 2005, 16.)

Vanhemmuus on koko elämän jatkuva kehitystapahtuma, täynnä inhimillistä kasvua ja muutoksia (Eskola & Hytönen 2002, 119–122). Ei ole olemassa yhtä ainoaa tapaa toimia oikein vanhempana, vaan vanhemmuus on yksilöllistä. Erilaisia tyyplejä ja tapoja kasvattaa on yhtä monta kuin kasvattajiakin. Darling & Steinberg (1993) määrittelevät vanhemmuus- tai kasvatustyylin joukoksi vanhemman ajatuksia, uskomuksia, arvoja ja asenteita, jotka luovat pohjan sille, miten vanhempi toimii lapsensa kanssa. Vanhemman asenteet välittyvät lapselle vanhemman kasvatuskäytöksen kautta ja vanhemmuustyyli on havaittavissa lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta. Vanhemman kasvatustyylistä kertoo vanhemman yleinen suhteutuminen lapseen sekä vanhemman sanaton viestintä; ilmeet ja eleet. (Kivijärvi ym. 2009, 48–49.)

Sekä Laitinen (2007) että Kivijärvi (2007) määrittelevät pro gradu-tutkielmissaan vanhemmuutta Belskyn (1984) kehittämän vanhemmuuden mallin mukaan. Tämä prosessimalli kuvaa vanhemmuutta monimuotoisena ilmiönä, joka on monien tekijöiden summa. Belskyn (1984) mukaan vanhemmuus ja vanhemmuuden laatu koostuvat kolmesta vanhemmuuteen vaikuttavasta tekijästä; vanhemman psyykkisistä voimavaroista

kuten persoonallisuudesta ja henkisestä hyvinvoinnista, kontekstuaalisista tekijöistä kuten vanhempien parisuhteesta, perheen sosiaalisesta verkostosta ja vanhemman kokemuksista työstään sekä lapsen ja vanhemman yksilöllisistä ominaisuuksista. Nämä tekijät joko tukevat tai heikentävät vanhemmuuden laatua. Tämän mallin näkökulmasta vanhempien hyvinvoinnin taustalla on vanhempien oma kehityshistoria, joka vaikuttaa vanhemman kykyyn toimia vanhempana. (Laitinen 2007, 9-10; Kivijärvi 2007, 4-5.)

Diana Baumrind (1966, 1967, 1989) on luonut kolme klassikoksi muodostunutta vanhemmuustyyliä; auktoritatiivinen, autoritaarinen ja salliva vanhemmuustyyli. *Salliva vanhempi* on herkkä kuulemaan lapsen tarpeita, mutta ei säätele lapsen käyttäytymistä ja hyväksyy lapselta lähes mitä vain. Esimerkiksi väärin toimiessaan tai huonosti käyttäytyessään lapsi ei saa rangaistuksia, eikä lapselta vaadita asianmukaista käytöstä. Sallivan vanhemman lapsi ohjaa itse omaa käyttäytymistään, ilman vanhemman palautetta. Vanhemman käytöksen taustalla on usein epävarmuus siitä, miten lapsen käytökseen tulisi reagoida. (Kivijärvi ym. 2009, 49–50.)

Autoritaarinen vanhempi on sallivan vanhemman vastakohta. Autoritaarisella vanhemmalla on tarve kontrolloida lasta voimakkaasti. Vanhempi toimii täysin tahtonsa mukaisesti ja on valmis käyttämään koviakin rangaistuskeinoja, jos lapsi ei käyttäydy, kuten vanhempi odottaa ja haluaa hänen käyttäytyvän. Autoritaarinen vanhempi ei pysty tarjoamaan lapselle hellyyttä eikä lämpimiä tunteita. Hän ei kunnioita ristiriitatilanteissa lapsen tahtoa, eikä ole valmis keskustelemaan lapsen kanssa vaihtoehtoista, koska niitä ei ole. (Kivijärvi ym. 2009, 49–50.)

Auktoritatiivinen vanhempi on vaativa, mutta samalla myös lämmin. Vanhempana hän on johdonmukainen ja rohkaisee lasta keskustelemaan kanssaan ja perustelee lapselle omat toimintatapansa. Auktoritatiivinen vanhempi huomioi lapsensa ikätason ja vaatii lapselta hänen kehitystasonsa mukaista käytöstä. Lisäksi hän vaatii lapselta sovittujen sääntöjen noudattamista, huomioiden lapsen yksilöllisyyden ja erityispiirteet. Baumrindin mukaan auktoritatiivinen tyyli on paras tapa kasvattaa lapsi vastuuntuntoiseksi ja yhteistyökykyiseksi kansalaiseksi. Maccoby ja Martin (1983) laajensivat Baumrindin teoriaa määrittelemällä teoriaan mukaan vielä yhden vanhemmuuden tyyppin, laiminlyövä vanhemman. Laiminlyövä vanhempi ei näytä lastaan kohtaan yhtään lämpöä eikä myöskään vaadi lapseltaan mitään. (Kivijärvi ym. 2009, 49–50.)

2.2 Mentalisaatiokyky vanhemmuudessa

Kuten edellä on käynyt ilmi, vanhemmuuteen ja vanhempana toimimiseen vaikuttavat monet tekijät. Yksi vanhemmuuteen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttava tekijä on mentalisaatiokyky. Sillä tarkoitetaan ihmisen kykyä ymmärtää käytöksen yhteys mielen sisäiseen tilaan, ajatuksiin, tunteisiin ja toiveisiin. Mentalisaatio on mielensisäistä toimintaa, jossa ihminen pyrkii ymmärtämään mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Mentalisaatiokyky auttaa ihmistä tiedostamaan, että jokaista ihmistä ohjaavat hänen omat ajatukset ja tunteet, jotka ovat erillään toisen ihmisen ajatuksista ja tunteista. Mentalisaatiokyky edesauttaa ihmistä huomaamaan, etteivät asiat ole aina sitä, miltä ne ulospäin näyttävät. Se auttaa ymmärtämään, että toinen ihminen voi kokea saman asian eri tavalla kuin mitä henkilö itse sen kokee. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 72–74.)

Mentalisaatiokyky vanhemmuudessa tarkoittaa vanhemman kykyä nähdä lapsen ilmi-ikäyttäytymisen taakse sekä kykyä pohtia lapsen kokemuksia ja tunteita arkipäiväisissä tapahtumissa. Se on kyky, jolla vanhempi tunnistaa ja erottaa omat tunteensa lapsen tunteista ja tarpeista. Parhaimmillaan se auttaa vanhempaa miettimään vaihtoehtoisia selityksiä lapsen käyttäytymiselle. Tällöin vanhempi osaa ottaa vastaan lapsen tunteet ja työstää ne lapselle siedettäväksi kokemukseksi, koska lapsi ei itse siihen vielä pysty. Mikäli vanhemman mentalisaatiokyky on puutteellinen, hän voi peilata lapsen tunteita liian tarkasti ja todellisesti, jolloin hän vastaa esimerkiksi lapsen pelon tunteisiin omalla todellisella pelollaan, sen sijaan että käsittelee tunteen lapselle siedettäväksi. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 71–75.)

Mentalisaatiokyky kehittyy varhaislapsuudessa ja sen kehittymiseen vaikuttavat varhaiset vuorovaikutussuhteet ja hoitoympäristö. Mentalisaatiokyky kehittyy kun lapsen mielentilaa ja kokemuksia ymmärretään ja huomioidaan riittävästi. Kyvyn rakentuminen edellyttää, että lapsen vanhemmalla on riittävä mentalisaatiokyky. Vanhemman mentalisaatiokyky edesauttaa lasta löytämään mielikuvan itsestään omana persoonana, jolla on omat tunteet, toiveet ja pyrkimykset. Mentalisaatiokyky on olennainen osa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja mahdollistaa sen, että vanhempi voi toimia sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Mentalisaatiokyky turvaa vanhemman ja

lapsen välille kehittyvän turvallisen kiintymissuhteen ja toimii suojaavana tekijänä elämän hankalissa tilanteissa. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 73–74, 94.)

2.3 Kiintymyssuhteen merkitys vanhemmuudessa

Vanhemmuuteen ja vanhempana toimimiseen vaikuttavat monet tekijät. Omien lapsuusajan kokemusten jäsentäminen auttaa vanhempia ymmärtämään, millaisia vanhempia he ovat ja miksi. (Numminen & Sokka 2009, 47.) Jokainen vanhempi haluaa olla omalle lapselleen mahdollisimman hyvä. Vanhempi, joka on itse kasvanut vaikeissa olosuhteissa ja jonka saama hoito ja huolenpito ovat olleet lapsuudessa puutteellista, haluaa yleensä lapselleen kaikkea hyvää. Hän voi haluta, omalla vanhemmuuden käytöksellään, korvata sen mistä itse on jäänyt lapsuudessaan paitsi. (Niemelä 2001, 11.)

Englantilainen John Bowlby (1907–1990) on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian (attachment theory) 1950-luvulla. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii kuvaamaan varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen ja elämässä selviytymiseen aina lapsuudesta aikuisuuteen asti. Teorian avulla voidaan myös tutkia miten ja millaisissa tilanteissa ihmiset hakevat toisiltaan turvaa ja läheisyyttä sekä miten he näihin tilanteisiin reagoivat. Myöhemmin Bowlbyn oppilas Mary Ainsworth kehitti kiintymyssuhdeteoriaa kehittämällä omien havaintojensa perusteella systeemin, joka auttoi luokittelemaan varhaisia kiintymyssuhdemalleja. Ainsworthin tekemä jatkotyö antoi myös kiintymyssuhdeteorialle tieteellistä pohjaa. Mary Main puolestaan loi lapsuuden kiintymyssuhdeteoriaan haastattelumallin, jonka pohjalta voidaan määritellä aikuisen kiintymystyyplejä. (Sinkkonen & Kalland 2005, 7-8; Hautamäki 2011, 34–37; Alatalja 2012, 148.)

Lapsuuden kiintymyssuhdemalleja on neljä: 1) luottavaisesti eli turvallisesti kiinnittyneet lapset, 2) turvattomasti kiinnittyneet eli välttelevät lapset sekä 3) turvattomasti kiinnittyneet eli ristiriitaiset-vastahankaiset lapset. Kiintymyssuhde malleihin on lisätty myöhemmin myös 4) jäsentymätön eli kaoottinen kiintymyssuhde. Kiintymyssuhdemallit kuvaavat sitä, kuinka lapsi pyrkii ylläpitämään ja varmistamaan kiintymyksensä kohteena olevan aikuisen saatavuuden. (Hautamäki 2005, 35–38; Pettersson 2003, 98–99.) Kiintymyssuhteen rakentuminen alkaa tunnesiteellä, jonka äiti ja isä luovat tulevaan lapseen tunteiden ja mielikuvien kautta jo sikiön ensivaiheista lähtien. Kiintymyssuhde

rakentuu lapsen ja vanhemman välillä ensimmäisen elinvuoden aikana. Ensimmäisen elinvuoden kehitykselle on tyypillistä vastavuoroisuus ja silloin lapsen sosiaaliset, emotionaaliset ja kognitiiviset taidot monipuolistuvat ja rikastuvat. Taitojen kehittyminen tapahtuu intiimissä emotionaalisessa vuorovaikutuksessa, mikä kuvaa lapsen taitojen ja persoonallisuuden kehittymisen ainutlaatuisuutta. (Punamäki 2011, 100, 113.) Kiintymyssuhde voidaan siis ymmärtää vanhemman ja lapsen välillä olevaksi tunteiden säätelyn välineeksi. Tunnesiteeksi, jossa lapsi pyrkii lisäämään turvallisuuden tunnettaan säätelemällä läheisyyttä vanhempansa. (Mäntymaa 2007, 47.)

Tutkimustamme tehdessämme huomasimme kiintymyssuhteista käytettävän useita eri termejä, vaikka asia on kutakuinkin sisällöltään sama. Tarkastelemme kiintymyssuhteen merkitystä vanhemmuuteen ja asian selkeyttämiseksi sekä asiayhteyden säilyttämiseksi käytämme työssämme Salon (2003) nimeämiä aikuisiän kiintymyssuhtemalleja. Salo nimeää aikuisiän kiintymyssuhtemalleja eri termeillä kuin lapsuuden kiintymyssuhtemalleja. Perusteluna tälle on se, että lapsuuden ajan nimityksissä korostuvat käyttäytymisessä havaittavat tavat hakea turvaa ja läheisyyttä, kun taas aikuisiällä kiintymyssuhde viestii siitä miten aikuinen toimii sisäisten turvamielikuvien aktivoituessa ja mitkä ovat hänen toimintamallinsa hädän hetkellä. (Salo 2003, 72–73.) Aikuisuuden kiintymyssuhtemalleja on neljä: 1) autonominen (luottavainen-turvallinen), 2) etäistävä (turvaton-välttelevä), 3) ristiriitainen (ristiriitainen-vastahankainen) sekä 4) jäsentymätön (kaoottinen) kiintymyssuhtemalli. (Salo 2003, 72–75; Hautamäki 2005, 35–38; Pettersson 2003, 98–99.)

Omassa lapsuudessaan *autonomisesti* kiinnittyneet vanhemmat pystyvät olemaan emotionaalisesti läsnä lapselle ja vastaavat lapsen tunteisiin ja tarpeisiin lapsen ikätason mukaan. Vanhemmat kykenevät ottamaan vastaan ja säilyttämään lapsen vaikeita ja kipeitä tunteita sekä auttamaan lasta niiden hallitsemisessa. Autonomisesti kiinnittyneet vanhemmat pystyvät reagoimaan sensitiivisesti, nopeasti, johdonmukaisesti ja asianmukaisella tavalla lapsen viesteihin. (Hautamäki 2005, 36–37; Pettersson 2003, 98–99; Punamäki 2011, 111–112.) Autonomisesti kiinnittynyt vanhempi pystyy tunnistamaan ja tulkitsemaan tunteitaan sekä erittelemään kokemuksiaan ja pohtimaan niiden merkitystä omalle kehitykselleen ja toiminnalleen (Hautamäki 2005, 43; Salo 2003, 72–74).

Vanhemman *etäistävä* kiinnittyminen aiheuttaa sen, että vanhemman läsnäolo ja saataavuus on epävarmaa, jolloin lapsi oppii välttelemään tarvitsevuutta. Lapsi välttelee erityisesti kielteisten tunteiden ilmaisua, koska vanhempi ei ole hänen tarvitsemansa turvasatama. Etäistävästi kiinnittyneet vanhemmat ottavat liikaa etäisyyttä lapsen tunnetiloihin ja ovat tunneilmaisussaan vältteleviä. Tämä johtuu usein siitä, että lapsen tunteet voivat nostaa pintaan tuskallisia ja häpeällisiä tunteita. Tämän tunteiden kuolettamisen vuoksi, vanhempien on vaikea nähdä lapsen oikeaa tunnetilaa tai kokonaiskuvaa lapsen mielentilasta. (Hautamäki 2005, 36–37; Pettersson 2003, 98–99.) Etäistävän kiintymyssuhteen omaavalle vanhemmalle on siis tyypillistä tunnekokemusten kapea-alaisuus ja hajanaisuus sekä tunnepitoisten tilanteiden välttely ja kielteisten tunteiden käsittelyn vaikeus. Lisäksi he syyllistävät herkästi itseään ja ottavat vastuuta asioista, jotka eivät ole heidän vastuullaan. (Hautamäki 2005, 43–44; Salo 2003, 73–74).

Ristiriitaisen kiintymyssuhteen omaavan vanhemman toimintaa leimaa vahvasti epäluottamus, joka voi ilmetä syyttelynä ja leimaamisena (Hautamäki 2005, 44). Ristiriitaisesti kiinnittyneet vanhemmat toimivat epäjohdonmukaisesti ja vaikeasti ennakoitavasti. He eläytyvät lapsen tunnetiloihin siinä määrin, että tempautuvat itsekkin tunteiden vietäviksi, eivätkä kykene auttamaan lasta hallitsemaan, tunnistamaan, nimeämään ja kestämään tunnetilojaan. (Hautamäki 2005, 36–37; Pettersson 2003, 98–99.) Ristiriitaisesti kiinnittyneillä vanhemmilla voi olla vaikeaa hallita kielteisiä tunteitaan sekä vaikeuksia havaita oman toimintansa seurauksia. Sisällään he kantavat pelkoa siitä, hyväksyvätkö muut heidät. (Salo 2003, 72–74.)

Jäsentymättömän kiintymyssuhteen omaava vanhempi on lapselleen yhtä aikaa sekä turvan että pelon lähde (Pettersson 2003, 98–99). Hänellä on vanhempana kielteinen käsitys itsestään ja toisista ihmisistä, mikä johtaa siihen, että hän ei luota itseensä eikä kykyihinsä toimia vanhempana. Luottamuspuula näkyy myös suhteessa toisiin ihmisiin. Jäsentymättömän kiintymyssuhteen omaava vanhempi ei koe olevansa rakastettu ja hyväksytty omissa eikä toisten silmissä, vaan kokee muut ihmiset vihamiehinä ja välttää rakentamasta ihmissuhteita, koska pelkää hyljätynsi tulemista. (Alatalja 2012, 150.)

Kiintymyssuhdemallit edustavat ihmisen sopeutumista senhetkiseen elämäntilanteeseen. Kiintymyssuhteisiin vaikuttavat monet eri tekijät ja ne voivat muuttua eletyn elämän ja esimerkiksi lapsuuden kokemusten käsittelyn myötä. (Salo 2003, 75.) Myös turvallinen

parisuhde aikuisuudessa voi mahdollistaa korjaavien kokemusten saamisen ja eheyttää vanhemmuuden kokemusta ja mahdollistaa turvallisen kiintymyssuhteen luomisen lapseen (Alatalja 2012, 160, 165).

3 SEKSUAALINEN VÄKIVALTA

3.1 Seksuaalisen väkivallan tabuluonne

Seksuaalisesta väkivallasta ja traumaista puhutaan tänä päivänä enemmän kuin koskaan ennen. Lehdissä on lähes päivittäin uutisointia seksuaalisen väkivallan teoista ja kirjoituksia sen aiheuttaman trauman seurauksista uhreille. Palstatilaa ovat jo muutaman vuoden vieneet uskonnollisissa yhteisöissä paljastuneet lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapaukset. Aiheeseen liittynyt salailu ja lähes tabumainen vaikeneminen alkoi julkisen keskustelun myötä murtua jo kahdeksankymmentäluvulla ja ongelman tunnistaminen on pikku hiljaa käynyt mahdolliseksi (Poijula 2011; Heikinheimo & Tasola 2004, 7). Tästä huolimatta vaikeneminen on yhä seksuaalisen väkivallan uhreille tyypillistä. Yksi syy tähän on se, että seksuaalisen väkivallan tekijä on usein uhrille tuttu. Puoliso, perheenjäsen tai sukulainen on tekijänä noin 40 % seksuaalisen väkivallan teoista ja vain 10 % teoista tekijä on täysin tuntematon. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a.) Koska erityisesti tuttujen tekemästä seksuaalisesta väkivallasta vaietaan, suurin osa teoista jää piilorikollisuudeksi, eikä tule viranomaisten tietoon (Punamäki & Ylikomi 2008, 20). Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittaneista seksuaalisen väkivallan uhreista 63 % ei ollut tehnyt rikosilmoitusta (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a).

Syy seksuaalisen väkivallan salaamiseen voi olla pelko ikävyvyyksiin joutumisesta tai tarve suojella lähipiiriä. Laihon (2006, 44, 53–54) tutkimuksesta käy ilmi, että lähes kaksi kolmesta lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneesta ei ollut koko lapsuusaikanaan kertonut hyväksikäytöstä kenellekään aikuiselle. Merkittävin syy salaamiseen oli häpeä ja pelko siitä, että kertomisesta koituu ikävyvyyksiä itselle tai läheisille pahaa mieltä. Hyväksikäytetyillä on usein voimakas tarve suojella perhettään ja erityisesti äitiään julkiselta häpeältä ja kärsimykseltä (Laitinen 2004, 163–166). Tapahtuneen sa-

laaminen voi johtua myös siitä, että uhri on iältään nuori. Laihon (2006) tutkimuksessa 191:stä lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneesta aikuisesta 87 % kertoi kokeneensa hyväksikäyttöä jo ennen teini-ikää ja heistä 60 % alle 9-vuotiaana (Laiho 2006, 35,39).

Mikäli seksuaalinen väkivalta on tapahtunut uskonnollisessa yhteisössä, tekoon kohdistuu erityistä häpeää, jolloin siitä vaietaan entistäkin tiiviimmin (Brusila 2006, 335). Syy seksuaalirikoksen salaamiseen voi olla sekin, että tapahtunutta ei haluta tai pystyttyä myöntämään edes itselle, vaan se pyritään työntämään kokonaan mielestä. Tapahtuneen poissulkeminen ja tunteiden jäädyttäminen voi olla uhrille ainut keino selvitä hengissä nujertumatta, jos hänellä ei ole keinoja asian käsittelemiseen. (Laitinen 2004, 265.)

3.2 Seksuaalisen väkivallan määrittely

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa toisen ihmisen pakottamista tai painostamista johonkin seksuaaliseen tekoon tai tilanteeseen vastoin tämän tahtoa. Siinä ei ole kyse seksistä vaan väkivallasta ja tekijän tarpeesta alistaa uhri valtansa alle. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 136.) Seksuaalinen väkivalta on aina toimintaa, joka on vahinkoa tuottavaa, uhrin etuja loukkaavaa, vastustuksesta välittämätöntä sekä pakko- ja voimakeinoja käyttävää uhrin vastustuksen murtamista (Brusila 2006, 339). Seksuaalinen väkivalta näyttäytyy monin eri tavoin. Sen kohteeksi voi joutua kuka tahansa riippumatta iästä, ulkonäöstä tai sosiaalisesta asemasta (Valkama 2003, 15). Se on monimuotoista, eikä ole olemassa kahta samanlaista seksuaalisen väkivallan kokemusta (Laitinen 2004, 220).

Tässä tutkimuksessa seksuaalinen väkivalta määritellään pääsääntöisesti Suomen rikoslainsäädännön kautta, joka on merkittävässä roolissa määriteltäessä seksuaalisen väkivallan muotoja ja seurauksia. Yläkäsitteenä tutkimuksessa käytetään käsitettä seksuaalinen väkivalta, jolla tarkoitetaan seuraavia seksuaalisen väkivallan muotoja: raiskausrikkokset, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, insesti sekä muu lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalinen ahdistelu ja häirintä.

Raiskausrikkoksia ovat raiskaus, törkeä raiskaus ja sukupuoliyhteyteen pakottaminen. Myös näiden yritykset ovat rangaistavia. Raiskauksesta on kyse silloin, kun uhri pakote-

taan sukupuoliyhteyteen käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla uhria mahdollisella väkivallalla. Myös silloin, jos uhri saatetaan tiedottomaksi, pelkotilaan tai sellaiseen tilaan, jossa hän ei kykene puolustamaan itseään ja häntä käytetään seksuaalisesti hyväksi, kyse on raiskauksesta. Puolustuskyvyttömäksi katsotaan esimerkiksi nukkuva tai sammunut henkilö. Raiskauksesta on kyse myös silloin, jos henkilön sairautta, vammaisuutta tai muuten avutonta tilaa hyväksikäyttäen uhria käytetään hyväksi olemalla sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Törkeässä raiskauksessa uhrille aiheutetaan vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila. Mikäli raiskauksen tekijöitä on useampi ja uhrille aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä ja ruumiillista kärsimystä, on kyse törkeästä raiskauksesta. (Rikoslaki 1998, 20. luku 1§-3§.) Raiskaus on yksi vakavimmista psyykkistä tasapainoa järkyttävistä tilanteista, joita ihmiselle voi tapahtua. Siinä tekijä tahallisesti alistaa uhrin omien tarpeidensa kohteeksi ja samalla kieltää uhrin itsemääräämisoikeuden ja arvon ihmisenä. (Ylikomi & Virta 2008, 15.) Raiskaukseen tai sukupuoliyhdyntään pakottaminen on väkivaltarikos, jossa tekijä riistää väkivaltaisesti uhrin hallinnan ja oikeuden fyysiseen, psyykkiseen ja seksuaaliseen koskemattomuuteen (Virtanen 2002, 318–319).

Pakottamisella seksuaaliseen tekoon tarkoitetaan sitä, että tekijä joko väkivallalla tai uhkauksella pakottaa uhrin ryhtymään muuhun seksuaaliseen tekoon kuin sukupuoliyhteyteen. Seksuaaliselta teolta ei edellytetä, että tekijä tavoittelisi sillä itse seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä. Pakottaminen voi olla esimerkiksi koskettelemaan pakottamista tai itsetyydytyksen tai sukupuoliyhteyden katsomaan pakottamista. Myös pakottamisen yrittäminen on rangaistavaa. (Rikoslaki 1998, 20.luku 4§.)

Rikoslaki suojaa alle 16-vuotiaita aikuisten heihin kohdistamilta seksuaalisilta teoilta, jotka voivat vahingoittaa lapsen kehitystä. Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi koskettelu, pornon näyttäminen tai seksuaalisvirittyneiden juttujen kertomien lapselle. *Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön* toteutuminen ei edellytä yhdyntää. Lähtökohtaisesti sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan kanssa luokitellaan törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Rangaistava on myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys. (Rikoslaki 1998, 20.luku 6§-7§) Lastensuojelulakiin vuoden 2012 alusta tulleen uudistuksen myötä, viranomaisten pitää ilmoittaa lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksen epäilystä suoraan poliisille ja siitä on tehtävä aina lastensuojeluilmoitus. Salassapitosäädökset eivät estä ilmoitusvelvollisuutta. Laki turvaa lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuym-

päristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastsuojelulaki 2007, 25§.)

Nuorta suojaava ikäraja on 18 vuotta, jos seksuaalisen hyväksikäytön tekijä on auktoriteettiasemassa nuoreen nähden, kuten opettaja, ohjaaja tai valmentaja (Rikoslaki 1998, 20.luku 5§; Hyvärinen 2009, 43–57; Virtanen 2002, 345). *Seksuaalisesta hyväksikäytöstä* on kysymys myös silloin, jos tekijä omaa asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon kanssaan henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt. Suojaikäraja on 18 vuotta myös silloin, kun tekijä on lapsen vanhempi, vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa. Myös seksuaalisen hyväksikäytön yritys on rangaistava teko. (Rikoslaki 1998, 20.luku 5§-6§.) Seksuaalista hyväksikäyttöä voi esiintyä myös aikuisten, yli 18-vuotiaiden välillä esimerkiksi esimiestyöntekijä tai vuokranantaja-vuokralainen suhteissa (Brusila 2006, 334).

Insestin määrittelemisen vaihtelee lähteestä riippuen. Tavallisimmin insestillä tarkoitetaan biologisten lähisukulaisten kesken tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä iästä riippumatta (Taskinen 2003, 27). Sellaiseksi määritellään myös perheenjäsenen lapseen tai nuoreen kohdistama seksuaalinen teko, joka sisältää kaikenlaista sukupuolista toimintaa, jossa tekijä käyttää hyväkseen hänelle annettua valtaa ja luottamusta ja jossa osapuolet eivät ole iältään tai asemaltaan tasa-arvoisia (Sanderson 2002, 4-6; Suomen Delfins ry, 2012). Suomen rikoslaissa ei tunneta insestiä, vaan rangaistavaa on sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken eli oman lapsen, tai tämän jälkeläisen, oman vanhempiensa tai tämän vanhemman tai isovanhemman tai sisarusten kesken (Rikoslaki 1998, 17. luku 22§).

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986, 7§.) Seksuaalista ahdistelua ja häirintää voivat olla esimerkiksi seksuaalissävytteinen koskettelu, seksuaalisesti vihjailevien eleiden korostunut esille tuominen sekä seksuaalissävytteinen kommentointi. Myös luvaton tirkistely tai sanalliset ehdotukset sukupuolisesta kanssakäymisestä tai muusta seksuaalisesta toiminnasta esi-

merkiksi puhelimen tai Internetin välityksellä ovat seksuaalista ahdistelua ja häirintää. Tyypillisesti ahdistelun ja häirinnän aiheuttamat tunteet ja seuraamukset ovat kohteelle negatiivisia ja kielteisiä, eli kyse ei ole ”vain leikistä” vaan vääristyneestä vallankäytöstä tai sen yrittämisestä. (Virtanen 2002, 309–313; Vilkkä 2011, 35–36.)

3.3 Seksuaalisen väkivallan esiintyvyys

Tilasto- ja tutkimustulokset seksuaalirikosten yleisyydestä vaihtelevat eri lähteissä. Poliisin tietoon tulleet seksuaalirikokset ovat lisääntyneet Suomessa runsaasti viimeisten vuosien aikana. Kun vuonna 2007 seksuaalirikoksia kirjattiin 2326, niin vuonna 2011 luku oli jo 3252 seksuaalirikosta (Kainulainen, Honkatukia & Niemi 2011, 97–98, 123; Tilastokeskus 2012). Yleisimpiä poliisille ilmi tulleista seksuaalirikoksista ovat raiskaukset ja lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt. Rikostilastojen mukaan vuonna 2012 (3.vuosineljänneksen aikana) oli kirjattu 818 raiskausrikosta ja lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä oli 1164 tapausta. Kaiken kaikkiaan tuona aikana oli kirjattu jo 2727 seksuaalirikosta. (Tilastokeskus 2012.)

Pelkästään poliisin tietoon tulleista tilastoista ei voida tehdä päätelmiä rikosten todellisesta määrästä, vaan ne kertovat enemmänkin uhrien halusta ja kyvystä tehdä rikosilmoitus sekä poliisin resursseista. Yksi syy poliisille ilmoitettujen lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen lisääntymiseen on poliisin toiminnan tehostuminen ja erityisten lasten seksuaalirikoksia tutkivien ryhmien perustaminen. Syynä rikosilmoitusten kasvuun voi olla myös yleinen asenneilmapiirin muutos. Aikaisemmin seksuaalirikoksista puhuttaessa perättiin esimerkiksi raiskauksen uhrin omaa vastuuta tapahtuneesta ja jopa korostettiin uhrin käyttäytymisen tai pukeutumisen vaikutusta tapahtuneeseen. On kuitenkin alettu ymmärtää, että seksuaalirikoksissa on kyse ihmistä traumatisoivasta teosta, jossa tunkeudutaan ihmisen herkimpään ja intiiminpäin alueeseen, seksuaalisuuteen. (Kainulainen, Honkatukia & Niemi 2011, 97–98, 123; Raijas 2001, 357; Raijas 2003, 34.)

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan yleisyydestä kertoo valtakunnallinen kouluterveyskysely. Seksuaalista häirintää oli kokenut 44 % kyselyyn vastanneista oppilaista ja seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 14 % peruskoululaisista ja lukiolaisista sekä 19 % ammattiin opiskelevista oppilaista. Seksuaalisen väkivallan kokeminen oli tytöillä huomattavasti

tavasti yleisempää kuin pojilla. Esimerkiksi lukiolaisista tytöistä 22 % kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa, kun pojista vastaava luku oli 6 %. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012.) Samansuuntaista kertovat poliisin tilastot, joiden mukaan vuonna 2010 poliisin tietoon tulleista lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä 85 % uhreista oli tyttöjä ja 15 % poikia (Kainulainen, Honkatukia & Niemi 2011, 98, 123). Syynä tähän eroon voi olla myös se, että poikien ja miesten kokema seksuaalinen väkivalta on edelleen vaietumpaa kuin tyttöjen ja naisten (Nettitukinainen i.a.).

Laajasta suomalaisesta tutkimuksesta, joka käsittelee naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, käy ilmi, että seksuaalista ahdistelua ja häirintää on kokenut 22 % tutkimukseen osallistuneista naisista. Ahdisteluksi ja häirinnäksi määriteltiin sellainen miehen seksuaalinen käyttäytyminen, joka oli ei-toivottua, yksipuolista ja saattoi sisältää painostusta. Tällaista olivat esimerkiksi kaksimieliset vitsit, loukkaavaksi koetut härskit puheet, asiattomat naisen vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvat huomautukset, lähentely, koskettelu tai suutelemisen yrittäminen. Lähes 20 % yli 15-vuotiaista naisista oli kokenut seksiin tai seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamista tai sen yritystä tilanteessa, jossa eivät kyenneet puolustamaan itseään esimerkiksi humalatilan takia. (Heiskanen & Piispa 2005, 144.) Seksuaalisen ahdistelun yleisyydestä kertoo myös poliisien tasavertotutkimus. Sen mukaan naispoliiseista kolmannes raportoi työkavereiden seksistisistä kielenkäytöistä. Ei toivottua, vastenmielistä, seksuaalista ahdistelua työyhteisön jäsenen taholta oli kokenut viidennes. (Eränpö-Pekkanen, 2002.)

Seksuaalisen väkivallan esiintyvyyden arvioiminen on vaikeaa, koska viranomaisten tietoon tulevat tapaukset kertovat yhtä totuutta ja uhritutkimukset toista. Uhritutkimuksissa saadaan usein yleisyyslukuja, joissa hyväksikäytön ilmenemistä on selvitetty kyselytutkimuksilla ja silloin luvut ovat usein korkeampia kuin viranomaistilastoihin perustuvat luvut. (Taskinen 2003, 99–100.) Toisaalta on mahdollista sekin, että seksuaalisen väkivallan uhrit eivät ole halukkaita ilmoittamaan uhriksi joutumisestaan edes silloin, kun kyselytutkimukseen vastataan anonymisti. Useat seksuaalisen väkivallan uhrit yrittävät jatkaa elämäänsä ja pyrkivät työntämään tapahtuneen pois ajatuksistaan. (Laitinen 2004, 265.)

4 SEKSUAALISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSIA

4.1 Seksuaalisen väkivallan trauma ja seurauksiin vaikuttavia tekijöitä

Trauma määritellään henkiseksi tai ruumiilliseksi vaurioksi tai haavaksi, jonka aiheuttaa traumatisoiva tapahtuma. Traumatisoiva tapahtuma on mikä tahansa yksilön kokema uhkaava tilanne, joka aiheuttaa epätavallisen voimakkaita, normaalia elämää häiritseviä reaktioita. Traumatisoiva tapahtuma voi koskettaa yhtä henkilöä tai sen vaikutuksen piiriin voi joutua perhe, ryhmä tai yhteisö. Yksittäinen traumatisoiva tapahtuma aiheuttaa I-tyypin trauman, joka voi olla yksittäinen väkivallan kokemus kuten raiskaus. Toistuva traumatisoiva tekijä aiheuttaa II-tyypin trauman, joka on kertautuva kokemus kuten pitkään jatkunut lapsuuden seksuaalinen hyväksikäyttö. Syvä I-tyypin traumatisoituminen tai II-tyypin trauma voi johtaa pysyvään persoonallisuuden muutokseen, jota kutsutaan kompleksiseksi traumaperäiseksi stressihäiriöksi. (Traumaterapiakeskus 2012.)

Psykiatristen häiriöiden DSM-IV luokituksessa (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) traumaattiseksi määritellään kokemukset, joihin liittyy uhka omalle tai muiden ihmisten hengelle, terveydelle ja/tai fyysiselle koskemattomuudelle. Reaktio näihin tilanteisiin on voimakas pelko, avuttomuus tai kauhu. Seksuaalisen väkivallan kokemus on traumaattisista tilanteista haavoittavimpia. Se on ihmisen sietokyvyn ylittävä järkyttävä kokemus, johon liittyy kuolemanpelkoa ja syvä avuttomuuden tunne. (Punamäki & Ylikomi 2008, 20.) Kokemus sisältää kuolemanpelkoa riippumatta siitä, uhkaako tekijä todellisuudessa uhrin henkeä vai ei. Seksuaalinen väkivalta jättää uhuriin syvän haavoittuvuuden tunteen, koska se kohdistuu ihmisen seksuaalisuuteen eli herkimpään, intiimeimpään ja yksityisimpään alueeseen ja on erittäin nöyryyttävä kokemus. (Raijas 2003, 34).

Seksuaalinen väkivalta tapahtuu yleensä aina odottamattomasti, eikä uhri ole voinut koskaan kuvitellakaan joutuvansa seksuaalisen väkivallan kohteeksi (Raijas 2003, 34). Tilanteeseen ei tällöin voi valmistautua psyykkisesti etukäteen, joten tilannetta ei voi kontrolloida eikä tapahtumien kulkuun yleensä pysty vaikuttamaan (Saari 2008, 22–23). Uhrien selviytymisstrategiat vaihtelevat väkivaltatilanteessa. Tärkein päämäärä on selviytyä tilanteesta elossa ja mahdollisimman vähäisin psyykkisin ja fyysisin vaurioin. On

tavallista, ettei uhrin ole mahdollista tarkastella eri toimintavaihtoehtoja, vaan toiminta tulee ”selkäydinreaktiona”. Ei tahdonalaisina vaan automaattisina suojautumispyrkimyksinä. Mikäli taisteleva tai pakeneminen ei käy vaihtoehdosta toimia tilanteessa, voi psyyken suojautumiskeinona toimia lamaantuminen. (Raijas 2003, 36; Heikinheimo & Tasola 2004, 34–35; Sanderson 2002, 61–63; Suokas-Cunliffe 2003, 111.) Jos tilanne ei tule uhrille täysin yllättäen, hän voi ehtiä aavistaa vaaran ja ehtii laatia selviytymisstrategioita. Uhri voi yrittää miellyttää tai hyvittää tekijää tai vakuuttaa tälle rakkautaan. Nämä keinot voivat tapahtumahetkellä tuntua toimivilta, mutta myöhemmin ne voivat lisätä uhrin syyllisyydentunteita. Jälkikäteen omaa toimintaa voi olla vaikea ymmärtää. (Raijas 2001, 359.)

Traumaattinen tapahtuma on ihmiselle erilainen kokemus kuin normaalit tilanteet. Traumassa kyky havainnoida ja tulkita tilannetta ei toimi normaalisti. Traumaattisessa tapahtumassa tapahtumamuistot tallentuvat mieleen ikään kuin ”raakamateriaalina”, alkuperäisinä aistimuksina, tunteina ja ajatuksina, joiden normaali käsittely ja yhdistyminen estyvät voimakkaan stressitilan takia. Traumamuistoksi muodostuu tällöin hajainen joukko tilannekuvia, ääniä, hajuja, kehon tuntemuksia ja tunteita. Se on erittäin harvoin yhtenäinen kertomus, jossa on alku, loppu ja selkeä tapahtumien sisäinen loogiikka. Tästä syystä seksuaalisen väkivallan uhrin ei välttämättä tiedosta tapahtuman aiheuttamia oireita. (Raijas 2003, 35–36.)

Esimerkiksi lapsuudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetyt voivat elää pitkiäkin aikoja ilman mitään muistikuvia ja ajatuksia hyväksikäytöstä (Sanderson 2002, 45). Tämä johtuu siitä, että lapsen kohdalla varhaisten kokemusten muistot tallentuvat sanattomina ja irralliseksi jäävinä kokemuksina. Lapsen aivot ovat vielä kypsyttömät joten kokemukset taltioituvat muistiin, lapsen kehon aistien ja tunteiden alueelle, elämyksinä ja aistimuksina. Nämä traumamuistot voivat palautua aikuisen mieleen ja kehoon äkillisinä ja tunnevoimaisina takauksina, joita voi olla vaikea ymmärtää. (Heikinheimo & Tasola 2004, 32–33.) Traumamuiston aktivoi yleensä jokin tunnepitoinen tai fyysinen tapahtuma tai kokemus. Tällaisia ovat mm. parisuhteen aloittaminen, lapsen syntymä, avioero tai väkivaltakokemukseen liittyvän elokuvan katsominen. (Sanderson 2002, 45).

Traumamuisto ei eroa normaalista muistosta vain lapsena seksuaalista väkivaltaa kokeneilla. Myös aikuisena raiskauksen uhriksi joutuneet voivat unohtaa raiskaustapahtuman

kulun tai muistaa siitä vain osia. (Punamäki & Ylikomi 2008, 28.) Trauman aktivoitues-
sa uhri muistaa alkuperäisen kokemuksen ja ikään kuin elää tunnetasolla tapahtuman
uudelleen. Ilmiö on sinänsä normaali, mutta uhrille valtavan ahdistava ja pelottava, kos-
ka hän ei useinkaan ymmärrä, mitä hänelle tapahtuu ja miksi. Ilmiötä kutsutaan usein
”flash backiksi” eli takaumaksi. Uhrin pelon ymmärtää, koska aikanaan, trauman tapah-
tuessa, reaktio on ollut asianmukainen, mutta tässä hetkessä se on ns. väärä hälytys.
(Heikinheimo & Tasola 2004, 30.)

Seksuaalisen väkivallan seuraukset uhrille vaihtelevat yksilöllisesti. Siihen, kuinka va-
kavia tai minkälaisia seuraukset uhrille ovat, vaikuttavat monet tekijät kuten seksuaali-
sen väkivallan luonne ja tapahtuman olosuhteet. Seksuaalisen väkivallan laatu, kesto ja
tiheys sekä fyysisen voiman käyttö vaikuttavat seurausten vakavuuteen. Myös uhrin ja
hyväksikäyttäjän suhteella sekä sillä, minkä ikäinen uhri on hyväksikäytön alkaessa tai
tapahtumahetkellä on merkitystä. Lisäksi ympäristön reaktioilla, uhrin käytettävissä
olevilla voimavaroilla, keinoilla ja aikaisemmilla elämän kokemuksilla on vaikutusta
siihen, minkälaiset jäljet seksuaalinen väkivalta uhriinsa jättää. (Heikinheimo & Tasola
2004, 23.) Aikaisempi altistuminen traumalle voi syventää negatiivisia seurauksia ja
saattaa ennustaa mielenterveysongelmia. Uhrin selviytymisen kannalta merkittävää on
se, kuinka uhri prosessoi kokemustaan tapahtuman aikana, välittömästi sen jälkeen ja
myöhemmin. Pelastautumisen tunne ja vastaan taistelu esimerkiksi raiskaustapahtumas-
sa ja usko omiin selviytymisen mahdollisuuksiin sekä seksuaalisesta väkivallasta ilmoit-
taminen toimivat uhrin mielenterveyttä suojaavina tekijöinä. (Punamäki & Ylikomi
2008, 24–26.)

Seksuaalinen väkivalta aiheuttaa uhrilleen vakavia seurauksia, jotka voivat esiintyä mo-
nin eri tavoin. Pyrimme tässä tutkimuksessa erittelemään näitä seurauksia fyysisiin,
psykykkisiin ja sosiaalisiin seurauksiin. Täysin se ei kuitenkaan onnistu, sillä monet seu-
raukset vaikuttavat usein kokonaisvaltaisesti uhrin elämään ja liittyvät kiinteästi toisiin-
sa. Tuomme esille aikaisemmin tutkittua tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista
uhrille ja erityisesti siitä, kuinka nämä seuraukset näkyvät vanhemmuudessa.

4.2 Psyykkiset seuraukset

Seksuaalisen väkivallan kokemus aiheuttaa uhrille traumaattisen kriisin, joka on voimakas psyykkinen ja fyysinen stressitila sekä aiheuttaa muutoksia yksilön ajattelussa, tunteissa, käyttäytymisessä ja sosiaalisissa suhteissa. Kriisi ilmenee usein traumaperäisenä stressihäiriönä (PTSD), jonka oireet voidaan jakaa uudelleenkokemisoireisiin, välttämisoireisiin ja vireystilaoireisiin. Esimerkiksi raiskauksen uhreista traumaperäisestä stressihäiriöstä kärsii ensimmäisten viikkojen aikana yli 90 %, kolmen kuukauden kuluttua tapahtuneesta vielä noin 50 % ja vuosienkin kuluttua yli 10 % uhreista. (Raijas 2001, 358–359; Raijas 2003, 37–38.)

Uudelleenkokemisoireissa tapahtumamuistot valtaavat uhrin mielen täysin hallitsemattomasti ja yllättävissä tilanteissa. Seksuaalisen väkivallan tekohetkellä koetut tunteet, fyysiset aistimukset sekä muut aistimukset kuten hajut valtaavat mielen hallitsemattomasti. Kauhua ja pelkoa ei vain muisteta, vaan se eletään uudelleen. Esimerkiksi oraalisesti raiskattu saattaa herätä yöllä tunteeseen kuin olisi tukehtumassa. *Välttämisoireinen* uhri sanamukaisesti välttelee kaikkea, mikä voi liittyä tapahtuneeseen, koska kaikki tapahtuneesta muistuttavat asiat voivat laukaista voimakkaita ja ahdistavia muistikuvia tapahtumasta. *Vireystilaoireet* näkyvät univaikeuksina, mielialanmuutoksina ja jatkuvana varuillaanolona. Tällöin uhri on usein ns. jatkuvassa valppaustilassa, jossa elimistö on virittynyt ennakoimaan vaaraa. Uudelleenkokemis-, välttämis- ja vireystilaoireet ovat tapahtuman jälkeen normaaleja reaktioita epänormaaliin tapahtumaan. Kyse ei ole ”hulluksi tulemisesta” vaan psyykkisestä kriisistä, jonka tarkoitus on auttaa uhria käsittelemään ja parantamaan trauma. (Raijas 2001, 358–359; Raijas 2003, 37–38.)

Seksuaalisen väkivallan tapahtumahetkellä koettu epätodellisuuden tunne voi jatkua päiviä tai jopa viikkoja tapahtuman jälkeen. Silloin uhrin on vaikea ymmärtää tapahtuneen merkitys tai käsitellä sitä. Mikäli uhrin tietoisuudentila on poikkeava, puhutaan dissosiaatiosta. Tila on häiriö ajatusten, tunteiden ja muistojen integraatiossa. Siinä traumaan liittyvät tunteet ja muistot on eristetty tietoisuudesta. Uhrit kuvaavat ilmiötä usein siten, että ovat hyväksikäyttötilanteessa jossain muualla, ikään kuin ulkopuolisina tarkkailijoina. He eivät kykene muistamaan mitä ovat tunteneet tapahtumahetkellä, mutta voivat muistaa jonkin epäolennaiselta tuntuvan yksityiskohdan. Uhrit voivat myös unohtaa tapahtuneen osin tai kokonaan. Olennaista dissosiaatiossa on, että omat tunteet

voidaan leikata pois, koska muuten ne olisivat liian tuskallisia kestäväksi. (Raijas 2003, 36; Heikinheimo & Tasola 2004, 34–35; Sanderson 2002, 61–63; Suokas-Cunliffe 2003, 111.)

Seksuaalisen väkivallan seuraukset voivat vaikuttaa uhrin elämään kokonaisvaltaisesti ja laajasti. Laihon (2006, 56–57, 65) tekemästä opinnäytetyöstä käy ilmi, että 191:stä lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneesta 93 % on kokenut hyväksikäytön heikentäneen heidän myöhempää elämänlaatuaan. Seksuaalisen väkivallan kokemus altistaa uhrinsa monenlaisille pitkäkestoisille mielenterveydenhäiriöille, joista tyypillisimmät ja yleisimmät ovat masennus ja ahdistuneisuus (mm. Sanderson 2002, 47; Raijas 2003, 37). Seksuaalisen väkivallan uhreilla esiintyykin 11 kertaa enemmän masennusta kuin niillä, joilla samanlaisia kokemuksia ei ole ollut (Brusila 2006, 337). Tutkimuksen mukaan lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista 67 % kärsii aikuisuudessa masennuksesta ja ahdistuksesta kärsi 66 %. Lisäksi 45 % pitää omaa psyykkistä hyvinvointiaan huonona. (Laiho 2006, 65, 76.)

Useissa lähteissä korostetaan seksuaalisen väkivallan kokeneiden uhrien tuntemaa syyllisyyttä (mm. Broden 2006, 152; Punamäki & Ylikomi 2008, 23). Sanderson on teoksessaan tuonut esiin Jehun, Gazan & Klassen (1985) tutkimuksen, jonka mukaan 82 % seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneista on syyllistänyt tapahtuneesta itseään (Sanderson 2002, 49). Laihon (2006, 51) tutkimuksessa syyllisyyttä seksuaalisesta hyväksikäytöstä on lapsuudessaan kokenut 72 %. Seksuaalista väkivaltaa kokeneet syyttävät itseään ja etsivät syytä tapahtuneelle itsestään ja toiminnastaan. ”Jos en olisi mennyt sinne, sanonut niin tai tehnyt siten, niin silloin sitä ei olisi tapahtunut” on tavallinen ajattelumalli seksuaalisen väkivallan kokemuksen uhrille. (Nettitukinainen i.a.) Syyllisyys voi myös liittyä häpeän tunteeseen. Syyllisyys voi olla yritystä käsitellä häpeän tunnetta. Kun on syyllistynyt johonkin, on vastuussa teostaan ja tällöin kykenevä vaikuttamaan asioiden kulkuun. (Heikinheimo & Tasola 2004, 40.) Häpeään ja pelkoon liittyvät kokemukset ovat seksuaalisen väkivallan uhreille tavallisia. Laihon (2006, 51) tutkimuksen mukaan lapsena seksuaalista väkivaltaa kokeneista 76 % kokee tapahtuneesta häpeää ja pelon tunteita on lapsuudessaan kokenut 65 % tutkimukseen vastanneista.

Seksuaalisen väkivallan kokemus muuttaa usein uhrin käsitystä itsestä, muista ihmisistä ja maailmasta kielteiseksi. Ympäröivä maailma voi muuttua turvattomaksi, ennakoimattomaksi ja epäoikeudenmukaiseksi paikaksi. Uhri voi kokea itsensä heikkona, avuttomana ja syyllisenä sekä muut ihmiset arvaamattomina, epäluotettavina ja vaarallisina. Uhrin tunne-elämä voi muuttua siten, että elämää hallitseviksi tunteiksi nousevat häpeä, syyllisyys, arvottomuus, viha, katkeruus, pelot ja turvattomuus. Mielihyvän kokeminen latistuu tai voi tulla jopa mahdottomaksi. (Raijas 2003, 35.)

Seksuaalisen väkivallan kokemus voi olla merkittävänä riskitekijänä syömishäiriön syntyyn. Syömishäiriöpotilaista noin yksi kolmasosa on joutunut lapsuudessaan tai nuoruudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Syömishäiriöt voivat johtua uhrin inhosta omaa naiseuttaan/miehisyyttään, seksuaalisuuttaan ja vartalokuvaansa kohtaan. Uhri saattaa yrittää kieltää ja piilottaa oman naisellisuutensa/miehisyytensä muuttamalla vartalonkuvaansa. Niin syömishäiriöön kuin seksuaaliseen hyväksikäyttöönkin liittyy tyytymättömyyttä ja häpeää omaa kehoa kohtaan. Hyväksikäyttöä kokenut voi yrittää lievittää häpeän tunteita syömiskäyttäytymisellään ja pyrkii muokkaamaan kehoaan toisenlaiseksi. (Suomen Delfins ry 2009.) Aikaisemmin positiivisena koettu oma keho voidaan seksuaalisen väkivallanteon seurauksena kokea vieraana, likaisena ja hävettävänä. Oma naiseus voidaan yrittää ”piilottaa” esimerkiksi lihomalla tai laihtumalla, mikä johtaa syömishäiriöön. (Raijas 2003, 38.)

Nuorilla hyväksikäytetyillä tytöillä kehon häpeää ja vääristynyttä seksuaalisuutta voi lisätä fyysiset naiseuden kehittymisen merkit. Erityisesti siitä syystä, että tutkimuksen (Putnam 1994) mukaan seksuaalisesti hyväksikäytetyt tytöt kehittyvät naisiksi nopeammin kuin muut ikäisensä. Seksuaalinen hyväksikäyttö lisää testosteronitasoa viisinkertaisesti vertaisryhmään verrattuna ja tästä syystä tytöt kehittyvät naisiksi noin puoli-toista vuotta aikaisemmin kuin vertaisryhmä. (Suokas-Cunliffe 2003, 116.)

4.3 Fyysiset seuraukset

Meillä on perhosiä vatsassa, pala kurkussa tai sydän syrjällään. Tunnetta asioita luisamme ja ytimissämme ja menemme kananlihalle. Arkisessa kielessämme on aina ollut tieto siitä, kuinka keho varastoi muistiinsa elämää. (Törrönen 2009, 121.) Seksuaalisen

väkivallan uhrin väkivaltakokemukset voivat elää omaa elämäänsä hänen kehossaan ja aiheuttaa kärsimystä sekä fyysisen hallinnantunteen heikkenemistä. Seksuaalisen väkivallan uhrien keholliset oireet ovat monimuotoisia ja voivat ilmetä vielä pitkänkin ajan kuluttua. Esimerkiksi somaattiset vaivat ja oireet, joille ei löydy lääketieteellistä selitystä, ovat tavallisia. (Väänänen 2011, 130.) Suomalaisessa tutkimuksessa lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet aikuiset kertoivat ruumiillisista reaktioista, joille eivät voineet mitään. He kokivat, että reaktiot vaan tulivat ja ottivat heidät valtaansa, kuten hyväksikäyttäjä oli tehnyt heidän lapsuudessaan. He kuvasivat, kuinka väkivallan kokemusten aiheuttamat tuntemukset ja aistimukset palautuivat tai siirtyivät tähän päivään. Esimerkiksi kosketus ja kipu olivat voineet siirtyä peseytymiseen, hiusten harjaamiseen, halaamiseen tai seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tietyt tilanteet, äänet, hajut, maut tai ihmiset olivat voineet laukaista fyysisiä ja psyykkisiä reaktioita kuten puhekyvyttömyyttä, itkukohtauksia, liikuntavaikeuksia, kouristuksia, vapinaa, oksentelua tai jäykistymistä. (Laitinen 2004, 227.)

Trauma koetaan ensimmäiseksi fyysisesti. Tästä kertovat monenlaiset kiputilat, joita seksuaalista väkivaltaa kokeneet kuvaavat. Niitä ovat mm. päänsärky, vatsakivut, kurkkukipu, krampit, lantion ja emättimen alueen kivut sekä rakkotulehdukset ja iho-oireet, jotka ovat yleisempiä seksuaalisesti hyväksikäytetyillä naisilla kuin muilla naisilla. Kipu voi paikallistua vain tietyille alueille ja erityisesti alueille, jotka ovat olleet hyväksikäytön kohteena. Näiden toistuvien kiputilojen seurauksena monet uhrit uskovat, että he ovat jotenkin fyysisesti ja biologisesti vaurioituneet tapahtuneen seurauksena. (Sanderson 2002, 66.) Tutkimuksen mukaan lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista 46 % kärsii paljon fyysisistä kivuista ja 31 % kärsii erilaisista fyysisistä sairauksista (Laiho 2006, 55–56).

Muita fyysisiä seurauksia seksuaalisesta väkivallasta ovat mm. unettomuus, huimaus, sydänoireet ja syömishäiriöt (Rautava & Perttu 2002, 42–43, 56). Nukkumisvaikeudet, joihin kuuluvat mm. levottomuus ja painajaisunet, ovat uhreilla tyypillisiä. Osalla erilaiset unihäiriöt voivat johtua siitä, että ylivireystilan vuoksi, he eivät kykene rentoutumaan, vaan kärsivät lihasjännitysten aiheuttamista kiputiloista. (Sanderson 2002, 66–67.) Suomalaisen tutkimuksen mukaan unihäiriöistä kärsii 60 % lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista aikuisista (Laiho 2006, 55–56). Monenlaisesta oireilusta huolimatta moni seksuaalisen väkivallan uhri hakee apua hyväksikäytön oireisiin vasta

ollessaan musertumaisillaan. Tyypillistä on myös se, että apua haetaan fyysisiin oireisiin, tuomatta esille seksuaalisen väkivallan kokemusta.

4.4 Sosiaaliset seuraukset

Seksuaalisen väkivallan aiheuttamat sosiaaliset seuraukset ovat varsin loogisia, koska tapahtuman vuoksi uhrin käsitys toisista ihmisistä ja itsestä on muuttunut ratkaisevasti. Usein seksuaalisessa väkivallassa tekijä on uhrille tuttu tai läheinen henkilö, joka käyttää tilanteessa hyväkseen uhrin luottamusta. Luottamuksen pettäminen näin julmalla tavalla vaikuttaa uhrin kykyyn luottaa muihin ihmisiin. Uhri voi vältellä ihmisiä ja uusiin ihmissuhteiden solmimista, koska pelkää joutuvansa uudelleen seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Seksuaalisen väkivallan uhrin luottamus ihmisiin voi kärsiä myös sen vuoksi, että läheiset eivät usko tapahtunutta todeksi. Tapahtunutta voidaan vähätellä tai uhria jopa syyllistää tapahtuneesta. Tapahtuman totuusperää saatetaan epäillä tai kieltää, koska asia koetaan liian kauheaksi ajatella. (Raijas 2003, 34, 38.)

Sosiaaliset seuraukset ilmenevät eritasoisena eristäytymisenä sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta sekä sosiaalisten suhteiden vähenemisenä (Rautava & Perttu 2002, 42–43). Ne voivat näkyä ihmissuhteissa etäytymisenä perheestä ja ystävistä. Lisäksi uhri voi kokea erilaisuuden ja vieraantumisen tunteita sekä leimautumisen pelkoa. (Heikinheimo & Tasola 2004, 23; Virtanen 2002, 346.) Suomalaisen tutkimuksen mukaan lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista aikuisista 75 % koki ulkopuolisuuden tunnetta ja 72 %:lla oli vaikeuksia luottaa toisiin ihmisiin. Vaikeuksia luottaa itseensä oli 68 %:lla tutkimukseen osallistuneista. (Laiho 2006, 65, 76.) Eriasteisia sosiaalisia fobioita esiintyy seksuaalisen väkivallan uhreilla kuusi kertaa enemmän kuin sellaisilla, joilla ei ole samanlaisia kokemuksia ollut (Brusila 2006, 337).

Raiskauksen seurauksena fyysisen läheisyyden pelko on yleistä. Näennäisesti ihmissuhteet voivat näyttää olevan hyvin, mutta läheisyys aiheuttaa pelkoa ja pakottaa pitämään etäisyyttä kaikkiin. Tästä on seurauksena yksinäisyys ja syyllisyydentunne siitä, ettei pysty antamaan läheisyyttä esimerkiksi puolisolle ja lapsille. Pahimpana seurauksena fyysisen läheisyyden pelosta voi olla täydellinen ihmissuhteista vetäytyminen. (Ylikomi & Virta 2008, 186–187.) Seksuaalisen hyväksikäytön uhri voi kokea, ettei hän ole ke-

nenkään rakkauden arvoinen, koska tapahtunut on liannut ja tahrinut hänet pysyvästi tai vienyt hänen miehisyytensä tai naiseutensa (Suomen Delfins ry 2004). Seksuaalisen hyväksikäytön jäljet heijastuvatkin usein parisuhteeseen ja uhrien voi olla vaikea luoda intiimejä suhteita vastakkaiseen sukupuoleen (Kajava & Varonen 2008, 66). Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että seksuaalinen kanssakäyminen nostaa uhrin mieleen tuskalliset muistot seksuaalisen väkivallan tapahtumasta. Tämä voi johtaa erilaisiin kehollisiin reaktioihin ja tuottaa jopa paniikkikohtauksen. Uhrit voivat kokea, että seksuaalinen väkivalta on tuhonnut heidän seksuaalisuutensa, eikä heillä ole mahdollisuutta tyydyttävään seksisuhteeseen. (Väänänen 2011, 129.)

Laitisen (2004) tutkimukseen osallistuneita seksuaalisen väkivallan uhreja yhdisti yksin jääminen, avuttomuus, turvattomuus, outous, häpeä ja syyllisyys. Uhreilta puuttui kokemus normaalista joukkoon kuulumisesta, sidoksellisuudesta ja kiinnittymisestä. He olivat rakentaneet ympärilleen suojamuurin varjellakseen salaisuuttaan. Uhrien sosiaalisia suhteita oli varjostanut jatkuva itsensä tarkkailu ja heidän toiminnastaan puuttui aitous, pysyvyys ja jatkuvuus. He olivat rakentaneet itselleen erilaisia rooleja selviytyäkseen kotona, koulussa ja työelämässä. (Laitinen 2004, 220, 230.)

4.5 Uudelleen traumatisoitumisen riski

Moni seksuaalisen väkivallan uhri on kokenut väkivaltaa useammin kuin kerran ja jotkut useitakin kertoja. Alle 15-vuotiaana seksuaalista väkivaltaa kokeneista jopa 65 % on joutunut uudelleen uhriksi ja heistä 30 % jo ensimmäisen vuoden aikana tapahtuneesta. (Brusila 2006, 337.) Samansuuntaisia tuloksia on myös Sandersonin siteeraamassa tutkimuksessa (Russell 1986), jonka mukaan 33–68 % lapsuudessaan hyväksikäytetyistä on joutunut myöhemmin raiskatuiksi (Sanderson 2002, 54–56).

Tätä uhriutumisen kierrettä on selitetty monin tavoin. Laitisen tutkimuksessa (2004) uudelleen uhriutumista selitetään mallioppimisen kautta. Jotkut naisuhrit kertovat jatkaneensa lapsena oppimaansa hyväksikäytön mallia myöhemmissä ihmissuhteissaan. He kokevat, että heillä ei ole valtaa omaan kehoonsa tai seksuaalisuuteensa, vaan he ovat alistettavissa miehen halujen ja tarpeiden tyydyttämiseen. Toisille seksistä muodostuu riippuvuus, jolla haetaan lämpöä, läheisyyttä, rakkautta ja turvaa. Joillekin seksuaali-

suus voi olla kontrollin ja koston väline, jolla puretaan vihaa hyväksikäyttäjää edustavaan sukupuoleen. Seksuaalinen käyttäytyminen voi olla myös keino itsensä rankaisemiseen tilanteissa, joissa uhri saa olemassaolon kokemuksen vain kivun kautta. Kun ei ole lupaa iloon eikä mielihyvään, särjettyä sukupuolisuutta hallitsee kärsimys. Kaiken kaikkiaan uhrin seksuaalisuuden toteutumista määrittelee ja ohjaa lapsuudessa koettu seksuaalinen hyväksikäyttö, ei uhri itse. (Laitinen 2004, 247–249.)

Raijaksen (2003) mukaan kyse on siitä, että uhrin käsitys itsestään ja arvokkuudestaan ihmisenä on vääristynyt. Erityisesti lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden on vaikea kokea itseään arvokkaana ja vaatia itselleen hyvää kohtelua. Huono kohtelu on heille ns. normaalia, eivätkä he koe poikkeavaa sellaisissa tilanteissa, joissa jollakin toisella hälytyskellot soivat. (Raijas 2003, 41.) Huono kohtelu ei rajoitu vain seksuaalisuuteen vaan uhreja voidaan riistää ja hyväksikäyttää myös henkisesti ja taloudellisesti. Uhrien on usein vaikea pitää puoliaan, puolustaa omia oikeuksiaan tai sanoa ei. Heikinheimon ja Tasolan siteeraaman amerikkalaisen tutkimuksen (Wyatt ym. 1993) mukaan tytöillä, jotka ovat tulleet hyväksikäytetyiksi sekä kotona että kodin ulkopuolella, toistuvaa uhriutumista voi selittää se, että tytöt eivät ole oppineet seksuaalisen toiminnan rajoja. He kokevat olevansa voimattomia estämään itseensä kohdistuvaa ei-toivottua seksuaalista toimintaa ja ovat avuttomia puolustamaan itseään. Lisäksi heidän on vaikea kokea olevansa turvassa missään. (Heikinheimo & Tasola 2004, 23–24.)

4.6 Vanhemmuudessa näkyviä seurauksia

Erilaiset vaietetut traumaattiset kokemukset voivat siirtyä vanhemman ja lapsen suhteen kautta seuraavalle ja vielä sitäkin seuraavalle sukupolvelle. Sukupolvien traumailla on usein kiinteä yhteys toisiinsa, eivätkä ne katkea itsestään. Myös Heikinheimo & Tasola (2004) tarkastelevat teoksessa samankaltaisten ongelmien toistumista sukupolvesta toiseen vanhempien oman vaillejäämisen kautta. Usein lapsuudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetty vanhempi on ollut lapsen tarpeissaan vanhemmilleen näkymätön, jolloin hänen kyvykkyytensä vastata oman lapsen tarpeisiin aikuisuudessa on muodostunut puutteelliseksi. (Heikinheimo & Tasola, 2004, 26–28.) Ilmiön yhtäläisyyksiä on vaikea tunnistaa, koska kaltoinkohtelun muodot eivät ole sukupolvesta toiseen samanlaisia. Ne voivat vaihdella eikä varhaista vuorovaikutusta aina osata tunnistaa kaltoinkohtelevaksi.

Esimerkiksi fyysistä ja henkistä väkivaltaa ei nähdä yhtä pahana, vaikka molemmat vahingoittavat suotuisaa minäkäsitystä ja itsetunnon kehitystä. (Väänänen 2011, 122).

Lapsuudessa koettu seksuaalinen hyväksikäyttö voi vaikuttaa aikuisuuden vanhemmuuteen monella tavalla. Riittämättömät roolimallit omassa lapsuudessa ja pelko saatujen mallien omaksumisesta voi vaikuttaa siten, että hyväksikäytetty ei halua hankkia omia lapsia lainkaan. (Sanderson 2002, 233–234.) Toisaalta hyväksikäytetyllä voi olla tarve kääntää menneisyys päinvastaiseksi kuin itsellä on ollut. He voivat tuntea suurta tarvetta hankkia lapsia, jotta voivat olla heille parempia äitejä, sellaisia kuin olisivat halunneet oman äidin aikanaan olevan. (Laitinen 2004, 257–258.)

Tieto raskaana olemisesta tuottaa joko onnellisen tai onnettoman kriisin riippuen siitä, millainen on tulevan äidin elämänhistoria ja nykyinen elämäntilanne. Raskaus päättää naisena olon erillisyyden sikiön kasvaessa äidin kohdussa. Ruumiilliset tuntemukset saavat mielen liikkeelle. Muuttuvan kehon myötä tulevalla äidillä aktivoituvat uudenlaiset ajatukset, tunteet ja merkitykset. (Väisänen 2001, 28.) Raskausaika voi olla naiselle moniin vuosiin ensimmäinen tilaisuus tuntea ja tiedostaa naiseus, oma keho ja sen lisääntymistoiminnot. Näiden fyysisten tuntemusten kautta voi naisen tietoisuuteen aktivoitua unohduksissa olleita traumaattisia mielikuvia seksuaalisesta väkivallasta tai hyväksikäytöstä. (Sanderson 2002, 45; Väisänen 2001, 36; Broden 2006, 13; Suomen Delfins ry 2002.) Tämä voi aiheuttaa sen, että äiti tiedostamattaan sulkee tunteensa pois, mikä haavoittaa sekä yhteyttä lapseen että äidin valmistautumista äitiyteen. (Broden 2006, 153.)

Raskauden tai synnyttämisen pelko voi olla oire hoitamattomasta seksuaalisen väkivallan traumasta. Synnytyspelko sinällään on tavallinen ilmiö, josta kärsii noin 25 % naisista. Kohtuullinen pelko synnyttäessä terästä aistit ja panee voimavarat liikkeelle, lisäten tilanteen hallinnan kykyä. Voimakkaalla pelolla puolestaan on vastakkainen vaikutus. (Broden 2006, 128.) Synnytyspelot saattavat vaikeuttaa synnytyksen kulkua oleellisesti, koska seksuaalista väkivaltaa kokenut äiti saattaa ”pidätellä” lastaan, jolloin synnytys saattaa pitkittyä. Synnytyksen pitkittymisen taustalla voi olla kivun pelko, joka muistuttaa liikaa kivusta seksuaalisen väkivallan hetkellä. (Suomen Delfins ry, 2002; Suomen Delfins ry, 2009.)

Mikäli omassa lapsuudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetyllä äidillä on vääristynyt kuva siitä, mitä äitiys ja erityisesti täydellinen äitiys on, itselle ja lapselle asetetut vaatimuksen voivat nousta kohtuuttomiksi. Tällöin voi äitinä pyrkiä antamaan lapselleen kaikkea sellaista, josta itse jäi paitsi, kuten suhteettoman paljon huolenpitoa, rakkautta, huomiota, lohtua, suojaa ja hoivaa. Vanhemman tarve olla kaikkivoipa ja täydellinen voi aiheuttaa myös sen, että hänen on vaikea asettaa lapselle rajoja ja sanoa ”ei”, koska hän pelkää torjutuksi tulemista ja lapsen rakkauden menettämistä. Vanhemmalle voi olla myös vaikea erottaa lapsen tarpeita omista tarpeistaan. Lapsen suru ja kyyneleet voivat olla vanhemmalle vaikeita kestää ja hän pyrkii estämään lastaan ilmaisemasta ja kokemasta näitä tunteita. Tällaisen ylihoivaavan ja ylisuojelevan käytöksen riskinä on, että se estää lapsen yksilöitymisen tunnetta ja irrottautumista äidistä, mikä taas voi estää lapsen itsenäistymisen. Vanhemman ylisuojelevuus voi näkyä myös pelkona siitä, että joku vahingoittaa seksuaalisesti hänen lastaan. Monista hyväksikäytetyistä äideistä tuleekin ylitarkkaavaisia vanhempia, jotka seuraavat pikkutarkasti lastaan ja opettavat kuinka mahdollisia hyväksikäyttötilanteita vältetään. (Sanderson 2002, 53–55, 233–234; Laitinen 2004, 218.)

Seksuaalisen väkivallan kokemuksen vuoksi vanhemmalla voi olla vaikeuksia suoriutua sellaisista lapsen normaalia hoitoa vaativista tehtävistä, jotka sisältävät koskettelua ja läheisyyttä. Vanhemman voi olla vaikea erottaa, mikä on hyväksikäyttöä ja mikä on hyvää ja turvallista lapsen ja vanhemman välillä sallittua läheisyyttä. Lapsen sukupuolielimet voivat aiheuttaa pelkoreaktioita ja vanhempi voi pelätä, että hän itse hyväksikäyttää lastaan esimerkiksi normaalissa pesutilanteessa. Myös imettäminen voi tuntua vaikealta, jos äiti pelkää omien kehotuntemustensa kertovan, että suhde lapseen on seksualisoitunut. Mikäli hoitotilanne muistuttaa vanhempaa liikaa hänen omasta hyväksikäyttökokemuksestaan, eikä hän tiedä kuinka toimia, voi hän pyrkiä vetäytymään kontaktista lapseen. (Sanderson 2002, 45–46; Suomen Delfins ry 2009; Suokas-Cunliffe 2003, 117.)

Seksuaalisen väkivallan trauman kokeneen vanhemman toimintakyky saattaa vaihdella huomattavasti päivän ja illan välillä. Päivän toimintoihin menneillä traumakokemuksilla ei näytä olevan kosketusta, mutta iltaisin ja öisin trauma tunkee mieleen ja traumatisoitunut voi olla turvaton ja avuton kuin pieni lapsi. Tämä on erityisen huolestuttavaa, kun kyseessä ovat pienten lasten vanhemmat. Esimerkiksi lapsen huuto voi aktivoida van-

hemman traumatapahtumat, jonka seurauksena vanhempi voi psyykkisesti olla poissa tilanteesta ja lapsi jää yksin. Trauman aktivoituessa vanhempi voi myös kokea pienen lapsen pahantekijänä, joka tahallaan kiusaa ja kiduttaa häntä. (Suokas-Cunliffe 2006, 12.) Avuton, itkevä, pelokas tai paniikkiin joutunut vauva voi herättää vanhemmassa myös avuttomuuden ja kuoleman pelon tunteita, eikä hän tällöin kykene lohduttamaan ja rauhoittamaan vauvaa. Saadakseen lapsen hiljentymään, vanhempi voi käyttäytyä jopa väkivaltaisesti tätä kohtaan. (Palokari 2009, 66–67.)

Sille, miksi joistakin seksuaalisesti hyväksikäytetyistä vanhemmista tulee hyväksikäyttäjiä tai he mahdollistavat oman lapsensa hyväksikäytön, ei ole olemassa yhtä oikeaa selitystä. Heikinheimon & Tasolan siteeraaman tutkimuksen (Ney & Peters, 1994) mukaan niiden hyväksikäyttötapojen välillä, joilla vanhempaa hyväksikäytettiin lapsuudessaan, ja joilla vanhempi hyväksikäyttää lastaan, on selkeä yhteys (Heikinheimo & Tasola, 2004, 26–28). Goodwin, McCarthy & Divasto (1981) havaitsivat tutkiessaan sellaisten perheiden äitejä, joissa esiintyi hyväksikäyttöä, että 24 %:lla äideistä oli inestistä menneisyydessään. Vertailuryhmässä näin oli vain 3 %:lla. Ilmiötä selitetään vaillejäämisen kokemuksen kautta. Hyväksikäytetyt äidit välttelevät lapsiaan, eivätkä ole heille emotionaalisesti ja fyysisesti läsnä, jolloin hyväksikäytölle suodaan mahdollisuus. Yksi selitys uhriksi joutumisen jatkumolle on se, että hyväksikäytetty on valinnut puolisoonsa hyväksikäyttäjän, joka toistaa lapsuudessa koettua joko puolisoa tai lapsia kohtaan. Russelin (1986) tutkimuksessa todetaan hyväksikäytetyn kiintyminen hyväksikäyttäjää muistuttavaan kumppaniin. Seksuaalisesti hyväksikäytetyistä naisista 38–48% oli naimisissa fyysistä väkivaltaa harjoittavan miehen kanssa. Vertailuryhmässä, joka muodostui naisista joita ei ollut hyväksikäytetty, osuus oli 17 %. (Sanderson 2002, 53–54.)

5 SELVIYTYMISEN TUKEMINEN RAISKAUSKRIISIKESKUKSESSA

Suurin osa seksuaalisen väkivallan uhreista ei toivu omin avuin vaan tarvitsee ammatillista apua, jotta vakavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset pitkäaikaissairaukset voidaan välttää (Ylikomi & Punamäki 2007, 34). Tukinainen ry on yleishyödyllinen, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton yhdistys, jonka ylläpitämä Raiskauskriisikeskus on vuodesta 1993 lähtien toiminut valtakunnallisesti seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhrien auttamiseksi ja tukemiseksi. Tukinainen ry:n toimipisteet sijaitsevat Jyväskylässä ja Helsingissä ja toiminnan päärahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys ry. Toimintaperiaatteina Raiskauskriisikeskuksessa ovat ammatillisuus, eettisyys, tarjottavan avun maksuttomuus asiakkaalle sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b; Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012c.)

Tukinaisen päämääränä on seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan kohteeksi joutuneiden ja heidän läheistensä aseman parantaminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi tukinainen tarjoaa maksutonta kriisi- ja oikeusapua, tukea, neuvontaa, ohjausta ja kuntoutusta uhreille sekä heidän läheisilleen. Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisityön työmuotoja ovat maksuttomat puhelinpäivystykset (juristipäivystys ja kriisipäivystys), juristipalvelut, kriisityöntekijöiden vastaanotot, erilaiset ryhmät sekä internetin välityksellä annettava tuki, ohjaus ja neuvonta. Oikeudellinen työ tarjoaa tietoa ja neuvontaa seksuaalirikosasioissa sekä oikeusavustusta. Kriisipäivystyksessä tarjotaan kriisiapua seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kysymyksissä sekä annetaan tietoa Tukinaisen kriisityön palveluista. Uhri voidaan ohjata esimerkiksi terveydenhuollon palveluihin lääketieteellistä tutkimista varten tai paikallisiin kriisi- ja mielenterveyspalveluihin saamaan kriisiapua. Suurin osa Tukinaisen kriisipuhelimeen soittavista ohjataan suoraan julkisen terveydenhuollon piiriin. Usein uhri tarvitsee myös ohjausta juridisten palveluiden saamisessa sekä neuvoja ja rohkaisua rikosilmoituksen tekemisessä. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b; Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012c.)

Soittajan vanhemmuutta tiedustellaan Raiskauskriisikeskuksen kriisipuhelimessa säännönmukaisesti. Vanhemman jaksamisen ja voinnin lisäksi huomioidaan muiden perheenjäsenten ja erityisesti lasten vointi. Kriisipäivystäjät keskustelevat vanhemman kanssa seksuaalisen väkivallan kokemuksen merkityksestä vanhemmuuteen ja kartoitta-

vat miten tapahtuneen seuraukset näkyvät vanhemman ja lasten suhteessa sekä perheen arjessa. Vanhemman omaa huolta asiaan liittyen selvitetään ja päivystäjä ilmaisee huolen tilanteesta, jos siihen on tarvetta. Vanhemmat ohjataan tarpeen mukaisesti, vanhemmuutta tukeviin palveluihin lähinnä heidän omille paikkakunnilleen. Lastensuojelun palveluita suositellaan tilanteen mukaan ja tarvittaessa päivystäjä tekee lastensuojeluilmoituksen. (Heli Heinjoki, henkilökohtainen tiedonanto, 15.10.2012.)

Sekä seksuaalista väkivaltaa kokeneilla vanhemmilla että kaikilla yli 16-vuotiailla yhteydenottajilla on tarveharkintaan perustuva mahdollisuus kriisitapaamisiin ja kriisihoitoon Tukinaisen kriisityöntekijän vastaanotolla. Kriisitapaamisia voidaan järjestää yhdestä kolmeen ja ne sisältävät asiakkaan tilanteen selvittelyä, ohjausta ja neuvontaa. Kriisihoito on 1-15 tapaamiskertaa käsittävä kriisijakso, joka toteutetaan yksilölliseen harkintaan perustuen. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b.) Vanhemmuutta kriisihoidossa tarkastellaan muun muassa vanhemmuuden roolikartan avulla. Trauman merkitystä vanhemmuudelle avataan ja pohditaan keinoja vanhemmuuden vahvistamiseen. Oikea-aikaisena saatu kriisihoito voi vahvistaa seksuaalisen väkivallan uhrin voimavaroja, ehkäistä ongelmien syntymistä tai monimutkaistumista sekä estää syrjäytymiskehityksen. (Helena Kallinen, henkilökohtainen tiedonanto, 23.10.2012.)

Kriisihoito on tarpeen mukaisesti suunniteltuna, traumafokusoituna lyhytterapiana, tehokas hoito uhrin traumaperäisiin oireisiin, ensimmäisten kuukausien aikana tapahtuneesta. Se voidaan toteuttaa myös tilanteissa, joissa traumakokemuksesta on kulunut vuosia. Tarkoituksena on estää seksuaalisen väkivallan seurauksena ilmenevien oireiden kroonistuminen tai hoitaa jo kroonistuneen traumaperäisen stressihäiriön, masennuksen tai muiden seurausten oireita. Tavoitteena on palauttaa traumaa edeltänyt tasapainotila. (Ylikomi & Punamäki 2007, 34–35, 48.) Muina kriisityön menetelminä Raiskauskriisikeskus Tukinaisessa käytetään mm. CPT menetelmää eli kognitiivisen prosessoinnin terapiaa, rentoutus- ja rauhoittumisharjoituksia sekä kehonkuvaan liittyviä harjoituksia. Kriisityön välineinä, sekä yksilö että ryhmätoiminnoissa, käytetään lisäksi luovia ja toiminnallisia menetelmiä kuten maalausta, draamaa, kortteja, valokuvia ja erilaisia kottehtäviä. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012c.)

Ryhmämuotoista toimintaa ovat avoimet ja suljetut ryhmät. Tukinaisen avoin ryhmä on ohjattu, voimavarakeskeinen ja vertaistukea hyödyntävä ryhmä seksuaalista väkivaltaa

ja hyväksikäyttöä kokeneille naisille. Siihen voi liittyä milloin vaan ja siihen voi osallistua silloin kun itselle sopii. Erilaisia maksuttomia terapeutisia kriisiryhmiä järjestetään säännöllisesti. Nämä ryhmät ovat suljettuja ja niissä on kiinteä osallistujamäärä. Ryhmiä järjestetään Jyväskylän ja Helsingin toimipisteissä sekä viikonloppuryhminä eri puolilla maata. Ryhmätoiminnoissa hyödynnetään vertaistukea ja käytetään luovia ja toiminnallisia menetelmiä kuten taidetyöskentelyä ja valokuvausta. Vertaisryhmiä Raiskauskriisikeskuksessa on kaksi; ryhmä vanhemmille, joiden lapsi on joutunut seksuaalisen väkivallan uhriksi sekä ryhmä seksuaalista väkivaltaa kokeneiden läheisille. Usein Raiskauskriisikeskus Tukinainen asiakkaat ovat naisia tai tyttöjä, mutta Tukinainen palvelee myös seksuaalista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneita miehiä. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b.)

Maksuttomat viikonloppuryhmät ovat suunnattuja ensisijaisesti henkilöille, joilla ei kotiseudullaan ole tarjolla seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön hoitoon erikoistuneita palveluita tai jotka eivät anonymiteettisyydestä voi niihin hakeutua. Vuonna 2011 Tukinainen toteutti yhden vakauttaviin menetelmiin ja vertaistukeen perustuvan voimaannuttavan viikonloppuryhmän sekä siihen liittyvän seurantatapaamisen. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b.)

Tukinainen toiminnassa korostuu lisääntyvästi yhteiskunnallinen vaikuttaminen, johon kuuluu muun muassa yhteistyö järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa, lainsäädäntöä koskevien lausuntojen laatiminen sekä mediatiedottaminen. Seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kohtaamiseen ja hoitoon sekä juridisiin kysymyksiin liittyvän tietotaidon valtakunnallinen lisääminen on yksi Tukinainen tavoitteista. Sosiaali- ja terveydenhoitoalan henkilöille suunnattujen koulutusten ja konsultaation avulla Tukinainen pyrkii antamaan ammattihenkilöille tietoa ja taitoa kohdata sekä tunnistaa seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhrit. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö aiheuttavat suunnattomasti henkistä kärsimystä ja muita vakavia seurauksia, joiden ehkäisemiseksi Raiskauskriisikeskus Tukinainen pyrkii tekemään kaikkensa. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b; Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012c.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia ovat Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittavien vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemukset ja niiden seuraukset erityisesti heidän vanhemmuudelleen. Tavoitteenamme on tuottaa selkeää tutkittua tietoa, jota voidaan hyödyntää kehitettäessä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimen ja kriisihoidon palveluita enemmän vanhemmuutta tukeviksi. Yleisenä tavoitteena on, että tutkimuksesta saatu tieto auttaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia tiedostamaan ja ymmärtämään seksuaalisen väkivallan olemassaolon sekä sen seuraukset vanhemmuudelle.

Tutkimuksella etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Minkälaisia seksuaalisen väkivallan kokemuksia vanhemmilla on?
2. Minkälaisia seurauksia seksuaalisen väkivallan kokemuksesta on vanhemmalle aiheutunut ja miten ne näkyvät vanhemmuudessa?
3. Minkälaista tukea vanhemmat toivovat vanhemmuudelleen Raiskauskriisikeskus Tukinaisesta?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitämme, minkälaisia seksuaalisen väkivallan kokemuksia kriisipuhelimeen soittavilla vanhemmilla on sekä mikä on heidän suhteensa seksuaalisen väkivallan tekijään. Toisessa tutkimuskysymyksessä kartoitamme minkälaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia vanhemmat kokevat seksuaalisen väkivallan heille aiheuttaneen sekä miten vanhemmat kokevat näiden seurausten näkyvän heidän vanhemmuudessaan. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä selvitämme, kokevatko vanhemmat tarvitsevansa tukea vanhemmuudelleen ja minkälaista tukea he vanhemmuudelleen toivovat Raiskauskriisikeskus Tukinaisesta.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7. 1 Tutkimusotteen ja tutkimusmenetelmien valinta

Valitsimme tutkimusotteeksemme kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän sekä osan kysymysten osalta kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän. Määrällinen ja laadullinen tutkimus eivät poissulje toinen toistaan, vaan täydentävät toisiaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 136). Tutkimus oli aiheeltaan vaikea, emmekä voineet etukäteen tietää, kuinka monta vanhempaa tutkimukseen tulisi osallistumaan, joten valitsimme kaksi toisiaan täydentävää menetelmää. Tällä halusimme varmistaa tiedollisesti laajemman aineiston saamisen.

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja tulkitsemaan tutkittavaa ilmiötä käyttäen erilaisia mittausmenetelmiä. Ilmiö pyritään jakamaan mitattaviksi osioiksi, esimerkiksi kyselylomakkeen kysymyksiksi. Saadut vastaukset muutetaan arvoiksi, jotka analysoidaan erilaisten taulukoiden avulla. Arvot eivät itsessään kerro mitään, vaan ne tulkitaan ilmiöön liittyvän teorian perusteella. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 83–84.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa oleellisessa osassa ovat ilmiöön liittyvät aikaisemmat teoriat, tutkimukset ja tutkimuksista tehdyt johtopäätökset sekä ilmiöön liittyvien käsitteiden selkeä määrittely ja määrittelyjen käyttämisen perustelu (Hirsjärvi ym. 2009, 139–147). Määrällinen tutkimusmenetelmä sopii tutkimukseemme, koska halusimme saada määrällistä tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista ja käyttää aineistonkeruumenetelmänä kyselylomaketta. Koska kyselytutkimuksen ongelmaksi voi muodostua aineiston ja siitä saatavan tiedon pinnallisuus (Hirsjärvi ym. 2009, 191), kyselyyn haluttiin mukaan väittämiä ja avoimia kysymyksiä.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä analysoimalla merkityksiä ja merkityksien suhteita puheessa ja kirjoitetussa tekstissä (Ronkainen ym. 2011, 81–83). Laadullinen tutkimus sopii tutkimusotteeksi silloin, kun tutkija haluaa kuvata todellista elämää ja tutkia ilmiötä/kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole todentaa olemassa olevia väitteitä vaan löytää ja paljastaa tosiasioita tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa

tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä annetaan vapaus tulkita ja ilmaista omia näkökulmia, kokemuksia, mielikuvia ja ajatuksia tutkittavasta asiasta. (Hirsjärvi ym. 2009, 161, 164.) Laadullinen tutkimusote soveltui tutkimusmenetelmäksi, koska halusimme tutkia mahdollisimman laajasti seksuaalisen väkivallan seurauksia vanhemmuudelle ja saada esiin vanhempien omat kokemukset, ajatukset ja mielipiteet asiasta. Lisäksi aiheesta oli saatavilla vain vähän tutkittua tietoa.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valittiin *kyselylomake* (LIITE 1), koska haluttiin saada laajasti tietoa ennalta mietityistä aihepiireistä. Kyselylomake laadittiin yhteistyössä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen henkilökunnan ja ohjaavien opettajien kanssa, koska tarpeisiin vastaavaa kyselylomaketta ei ollut olemassa valmiina. Kyselylomakkeeseen haluttiin suljettujen ja sekamuotoisten kysymysten lisäksi avoimia kysymyksiä, jotta seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen saataisiin mahdollisimman laajasti tietoa. *Suljettujen kysymysten* kysymysmuoto oli standardoitu eli vastausvaihtoehdot oli valmiiksi annettu. Suljetut kysymykset ovat siinä mielessä hyödyllisiä, että ne on mutkatonta analysoida ja tilastoida, joten niistä on helppo tehdä johtopäätöksiä. Suljetut kysymykset eivät kuitenkaan anna vastaajalle mahdollisuutta selittää vastauksiaan, joten ne eivät välttämättä kuvaa tutkittavaa ilmiötä tarpeeksi perusteellisesti. (Vilkka 2005, 84–86.) *Sekamuotoisten kysymysten* vastausvaihtoehdoista suurin osa oli annettu, mutta mukana oli yksi avoin kysymys. Sekamuotoiset kysymykset toimivat silloin, kun kaikkia vastausvaihtoehtoja ei varmuudella tiedetä (Vilkka 2005, 86–87). *Avoimia kysymyksiä* käyttäen vanhemmille haluttiin antaa mahdollisuus itse kertoa millä tavalla seksuaalisen väkivallan seuraukset olivat näkyneet heidän vanhemmuudessaan. Laadullisten, avointen kysymysten avulla oli tarkoitus saada vastaajilta spontaaneja mielipiteitä sekä sellaista materiaalia, jota ei osattu kysyä. Avoimet kysymykset liitetään usein tutkimuksiin, joiden tarkoitus on valaista ilmiötä (Vilkka 2005, 86–87).

Kyselylomake muodostui neljästä teemaosioista. Lomakkeen alkuun sijoitettiin helpot kysymykset, joiden jälkeen siirryttiin arkaluontoisempiin kysymyksiin. Ensimmäisessä osiossa (kysymykset 1-4) kartoitettiin asiakkaiden taustatietoja: sukupuoli, siviilisääty, ikä, lasten lukumäärä ja lasten iät. Toisessa osiossa (kysymykset 5-9) tutkittiin seksuaalisen väkivallan kokemuksiin liittyviä tekijöitä, kuten minkälaisia ja kuinka monta seksuaalisen väkivallan kokemusta vanhemmalla oli. Lisäksi tutkittiin uhrin suhdetta tekijään sekä teosta kulunutta aikaa. Kolmannessa osiossa (kysymykset 10–12) tutkittiin

seksuaalisen väkivallan aiheuttamia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia sekä sitä, millaisia seurauksia vanhemmat kokivat seksuaalisen väkivallan aiheuttaneen vanhemmuudelleen. Lisäksi osiossa tutkittiin seksuaalisen väkivallan seurauksiin liittyvien väittämien avulla vanhempien mielipiteitä. Kyselylomakkeen lopuksi (kysymykset 13–14) kysyttiin tuentarvetta, sitä miten paljon vanhempi koki tarvitsevansa tukea vanhemmuuteensa ja minkälaista tukea Tukinaiselta toivottiin.

Kyselylomake testattiin sekä Tukinaisen henkilökunnalla että kahdella Tukinaisen asiakkaalla ennen sen käyttöönottoa. Tällä haluttiin varmistua lomakkeen toimivuudesta. Testauksen jälkeen kyselylomakkeeseen tehtiin palautteen perusteella muutoksia. Väittämien sanamuotoja muutettiin ja seksuaalisen väkivallan seurausten valmiita vastausvaihtoehtoja lisättiin. Testivastauksia ei otettu osaksi varsinaista tutkimusta.

7.2 Tutkimusaineiston keruu

Haimme alustavaa *tutkimuslupaa* Raiskauskriisikeskus Tukinaisessa tehtävään kyselytutkimukseen Tukinaisen johtoryhmältä sähköpostitse lokakuussa 2011. Johtoryhmä ilmoitti kiinnostuksensa tutkimusta kohtaan ja antoi alustavan tutkimuslupan marraskuussa 2011. Kevään 2012 aikana laadimme tutkimussuunnitelman ja ohjaavan opettajan hyväksyttyä suunnitelman, haimme virallista tutkimuslupaa Raiskauskriisikeskus Tukinaisen johtoryhmältä huhtikuussa 2012. Käsiteltyään asiaa Tukinainen ry:n hallituksen puheenjohtajan kanssa, johtoryhmä myönsi tutkimuslupan toukokuussa 2012. Aineiston keruu aloitettiin kesäkuun alussa.

Yhteistyössä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen edustajien kanssa aineistonkeruumenettelmäksi valittiin *puhelinhaastattelu*. Se oli ainoa mahdollinen tapa saada tieto suoraan asiakkailta. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen soittavista vanhemmista sellaiset, joilla on seksuaalisen väkivallan kokemus. Puhelinhaastattelulupa saatiin vain toiselle opinnäytetyön tekijöistä, koska hän työskenteli tuolloin Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelinpäivystäjänä ja hänellä näin ollen oli tehtävään vaadittava koulutus. Puhelinhaastattelu on yleinen tapa kerätä tietoa (Vilkkä 2005, 74) ja etuna on sen joustavuus. Haastattelijan on mahdollista vä-

hentää väärinymmärrysten riskiä toistamalla kysymyksiä, selventämällä kysymysten sanamuotoa tai oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Tutkimusaineiston keräsi kesä-heinäkuun 2012 aikana toinen opinnäytetyöntekijöistä työskennellessään Raiskauskriisikeskus Tukinaisen Jyväskylän toimipisteen kriisipuhelimesta kriisityöntekijänä. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat valikoituivat tuona aikana tulleiden 161 kriisipuhelun joukosta. Ensisijaisesti puheluissa otettiin huomioon soittajan kriisiavun tarve. Halukkuutta tutkimukseen osallistumiseen tiedusteltiin vain siinä tapauksessa, kun kriisityöntekijä katsoi sen olevan soittajan tilanteeseen nähden sopivaa. Esimerkiksi raiskauksen vuoksi akuutissa kriisissä olevalta soittajalta halukkuutta osallistumiseen ei kysytty. Halukkuutta osallistua tutkimukseen kysyttiin 29 soittajalta, joille tiedotettiin tutkimuksen tarkoituksesta avoimesti ja yksityiskohtaisesti. Soittajista 10 ei ollut vanhempia, kuusi vanhempaa kieltäytyi osallistumisesta ja 13 vanhempaa halusi osallistua tutkimukseen. Tutkimuksesta kieltäytyneet vanhemmat kokivat aiheen liian vaikeaksi eivätkä halunneet jakaa kokemuksiaan.

Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista yksi halusi vastata kyselylomakkeeseen sähköpostitse, johon hänelle annettiin mahdollisuus. Hänelle lähetettiin kyselylomake sähköpostitse, ja hän palautti sen täytettynä haastattelijan sähköpostiin. Kyseinen vanhempi oli tarvittaessa halukas tarkentamaan vastauksiaan ja hänelle lähetettiinkin tarkentavia kysymyksiä seksuaalisen väkivallan seurauksista hänen vanhemmuudelleen. Näihin täsmennyksiinkin vanhempi vastasi myös sähköpostin välityksellä.

Vanhemmista 10:tä haastateltiin valmiiksi laaditun kyselylomakkeen mukaisesti ensimmäisen puhelun aikana. Kahden vanhemman kanssa sovittiin erillinen puhelinhaastattelu aika. Koska puheluiden nauhoittaminen ei ollut mahdollista, haastattelut tapahtuivat valmiiksi laaditun kyselylomakkeen pohjalta. Tiedot kerättiin jokaisen haastattelutavan kohdalta omaan kyselylomakkeeseen. Haastattelijä kirjoitti puhelun aikana käsin vastaukset mahdollisimman tarkasti ylös. Koska tutkimuksen aihe oli vaikea eikä aiheesta puhuminen ollut vanhemmille helppoa, haastattelijä antoi vanhemmille mahdollisuuden esittää kysymyksiä haluamistaan asioista puhelinhaastattelun aikana.

Haastattelut kestivät ajallisesti hyvin erimittaisia aikoja: pisimmät haastattelut kestivät tunnin ja lyhimvät 15 minuuttia. Haastattelun lopuksi haastattelijä tiedusteli, minkälai-

sia tunteita ja ajatuksia haastattelu oli herättänyt sekä tarjosi vanhemmille mahdollisuuden keskustella niistä. Osa vanhemmista oli alun perinkin soittanut kriisipuhelimeen varatakseen ajan henkilökohtaiseen tapaamiseen kriisityöntekijän kanssa. Heillä oli mahdollisuus jatkaa keskustelua haastattelun nostamista tunteista tapaamisessa. Kaikille vanhemmille tarjottiin mahdollisuutta soittaa Raiskauskriisikeskuksen kriisipuhelimeen uudestaan, mikäli he kokisivat sen tarpeellisenä. Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistui 13 vanhempaa, jotka olivat kaikki äitejä. Haastattelujen jälkeen haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi tietokoneella. Haastattelut oli tarpeellista purkaa ja kirjoittaa auki mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, jotta tiedot siirtyivät mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien henkilötietoja kuten nimiä tai puhelinnumeroita ei kirjattu missään vaiheessa tutkimuksen tekoa ylös.

7.3 Tutkimusaineiston analysointi

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto käsiteltiin. Tutkimuskysymykset määrittelevät sen, miten aineistoa käsitellään ja arvioidaan. Analysointitapoja on olemassa useita ja on tarkoituksenmukaista valita sellainen analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen analysointi tapahtuu eri tavoilla. (Hirsjärvi ym. 2009, 221–224.) Tutkimuksen määrällisen materiaalin, suljetut ja sekamuotoiset kysymykset, purimme Microsoft Excel – taulukkolaskenta-ohjelmaan. Teimme niistä kuvioita ja tulkitsimme niitä sanallisesti. Tämä selkeytti ja helpotti tulosten havainnointia ja niiden auki kirjoittamista.

Laadullisen materiaalin, avointen kysymysten, analysointimenetelmäksi valitsimme induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällön analyysin (LIITE 2). Sisällön analyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin avulla aineisto selkeytetään, jotta tutkittavasta ilmiöstä voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 110.) Aloitimme aineiston analyysin lukemalla aineiston läpi useaan kertaan. Tutustumalla tutkimusmateriaaliin pyrimme hahmottamaan millaisia asioita aineisto sisälsi. Kyselylomakkeen teemojen alle keräsimme esiin nousseita, tutkimuksen kannalta tärkeitä aiheita. Tämän jälkeen pelkistimme tutkimusten vastaukset aineistosta tutkimuskysymyksiä vastaaviksi kokonaisuuksiksi ja karsim-

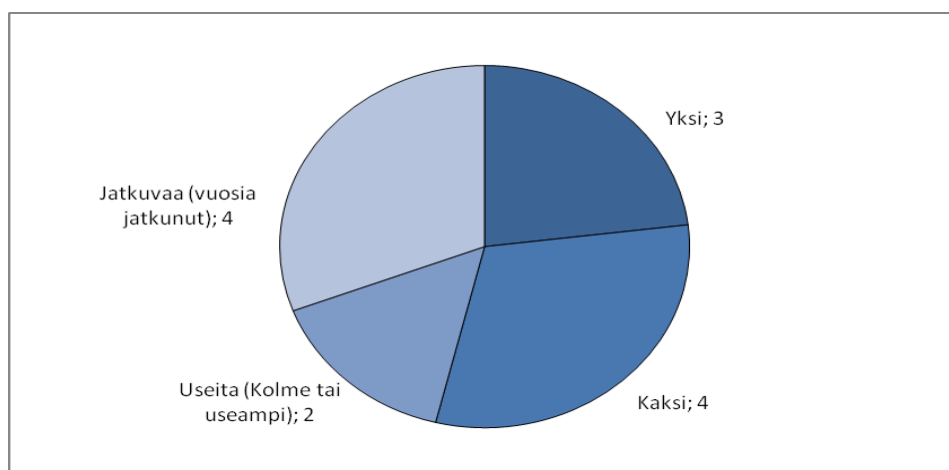
me tutkimusmateriaalista pois kaiken tutkimuksen kannalta epäoleellisen tiedon. Tämän jälkeen ryhmittelimme samaa asiaa tarkoittavat pelkistetyt asiakokonaisuudet alaluokiksi, yläluokiksi ja pääluokiksi. Analyysin tekemistä helpotti hyvin tehty kyselylomake, jonka mukaisten teemaosioden mukaisesti vastaukset oli helppo ryhmitellä aihekokonaisuuksiksi.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemukset

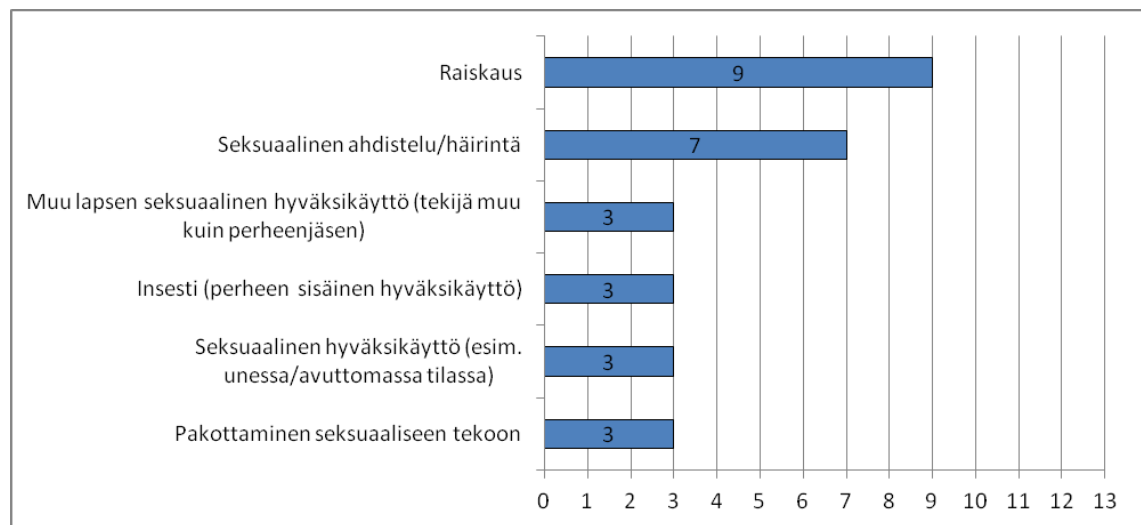
Tutkimukseen osallistuneiden taustatietoja ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia kartoitettiin määrällisten, suljettujen ja sekamuotoisten kysymysten avulla. Tutkimukseen osallistui 13 vanhempaa, jotka olivat kaikki äitejä. Heistä yksi oli alle 30-vuotias, yhdeksän oli iältään 31–40-vuotiaita ja kolme oli iältään 41–50-vuotiaita. Yhdeksän vanhemmista eli parisuhteessa, joko avo- tai avioliitossa. Eronneita tai asumuserossa olevia vanhemmista oli neljä. Tutkimukseen osallistuneilla vanhemmilla oli keskimäärin kaksi lasta yhtä vanhempaa kohti. Lapset olivat iältään vastasyntyneistä 24-vuotiaisiin nuoriin aikuisiin. Alle kouluikäisiä lapsia (0-6v) kuului seitsemään perheeseen, kouluikäisiä (7-15v) viiteen perheeseen ja yhdessä perheessä lapset olivat yli 16-vuotiaita.

Tutkimukseen osallistuneilta vanhemmilta kysyttiin, kuinka monta seksuaalisen väkivallan kokemusta heillä oli, sekä sitä, kuinka kauan ensimmäisestä seksuaalisen väkivallan kokemuksesta on aikaa. Kahdeksalla vanhemmista ensimmäisestä teosta oli kulunut aikaa yli 20 vuotta, kahdella teosta oli kulunut yli 10 vuotta ja kolmella vanhemmalla seksuaalisen väkivallan teosta oli alle vuosi aikaa. Vuosia jatkunutta, jatkuvaa hyväksikäyttöä vanhemmista oli kokenut neljä. Kahdella vanhemmalla kokemuksia oli kolme tai useampia. Kaksi seksuaalisen väkivallan kokemusta oli neljällä vanhemmalla. Yhden kerran seksuaalisen väkivallan uhriksi oli joutunut kolme vanhempaa (kuvio 1).

KUVIO 1. Seksuaalisen väkivallan kokemusten määrät (n=13).

Vanhemmilta kysyttiin, minkälaisen seksuaalisen väkivallan uhreiksi he olivat joutuneet. Kysymykseen oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Yhdeksän vanhemmista oli joutunut raiskauksen uhriksi ja seitsemällä vanhemmista oli seksuaalisen ahdistelun ja/tai häirinnän kokemuksia. Kolme vanhemmista oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä joko unessa tai muutoin avuttomassa tilassa ja sama määrä (n=3) kertoi joutuneensa pakotetuksi seksuaaliseen tekoon. Perheensisäisen hyväksikäytön eli inestin uhriksi oli joutunut kolme vanhempaa ja sama määrä (n=3) oli joutunut muun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi (kuvio 2).

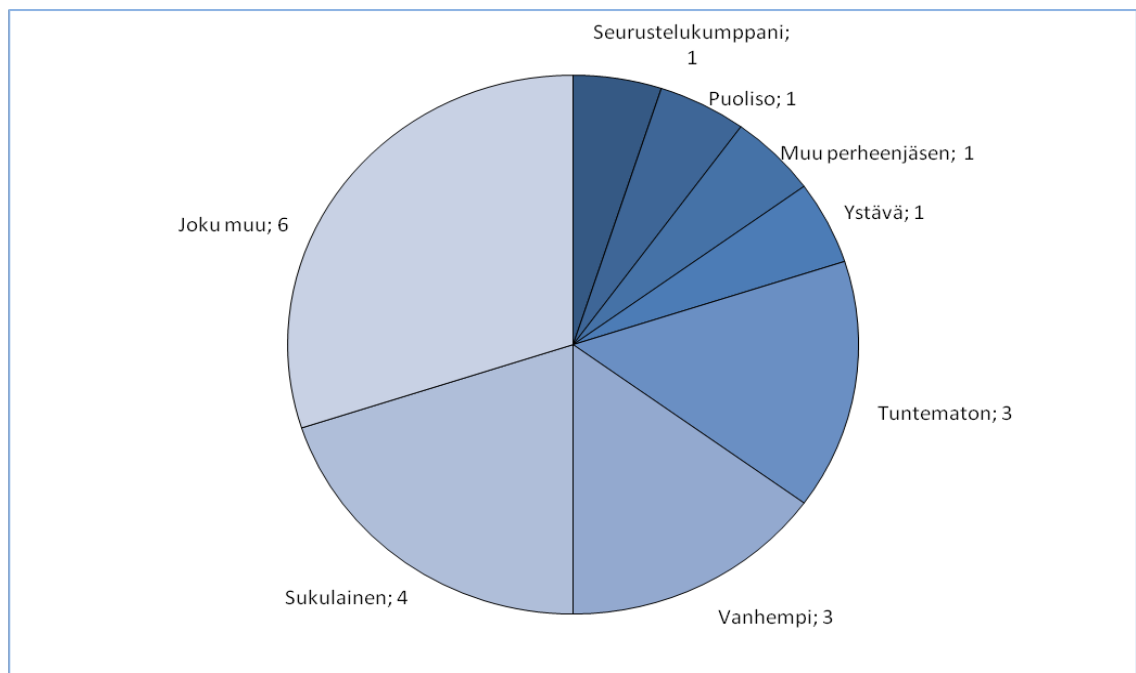

KUVIO 2. Seksuaalisen väkivallan kokemukset (n=13).

Samalla, kun vanhemmilta tiedusteltiin, minkälaisen seksuaalisen väkivallan uhreiksi he olivat joutuneet, kysyttiin myös, minkä ikäisiä he ovat tuolloin olleet. Kävi ilmi, että vanhemmista neljä oli ollut seksuaalisen väkivallan tapahtuessa tai vuosia jatkuneen seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa alle kouluikäisiä (0-6 v). Kuusi vanhemmista oli ollut 7-17-vuotiaita ja yli 18-vuotiaita vanhemmista oli ollut tapahtumahetkellä tai sen alkaessa kolme.

Kaikissa vanhempien kokemissa seksuaalisen väkivallan teoissa tekijänä oli ollut mies. Tutkittaessa seksuaalisen väkivallan tekijän ja uhrin suhdetta ilmeni, että tekijä oli uhrille usein tuttu ja kuului lähipiiriin (kuvio 3). Oman biologisen vanhemman seksuaalisen väkivallan teon tai tekojen kohteeksi oli joutunut kolme vastaajista, ja yhden kohdalla tekijä oli isäpuoli (muu perheenjäsen). Sukulaisen (ukki, ukin veli, setä, serkku) tekemän seksuaalisen väkivallan teon tai tekojen kohteeksi oli joutunut neljä vastaajista.

Yksi vastaajista oli joutunut seurustelukumppanin ja yksi puolison tekemän seksuaalisen väkivallan teon/tekojen kohteeksi. Ystävä oli tekijänä yhdessä teoista. Jonkun muun tekijän seksuaalisen väkivallan uhriksi oli joutunut 6 vastaajaa. Muita uhrien nimeämiä seksuaalisen väkivallan tekijöitä olivat naapurinmies, valmentaja, esimies sekä baari- ja festarituttu. Kolmessa seksuaalisen väkivallan teossa tekijä oli tuntematon.

KUVIO 3. Seksuaalisen väkivallan tekijät (n=13).

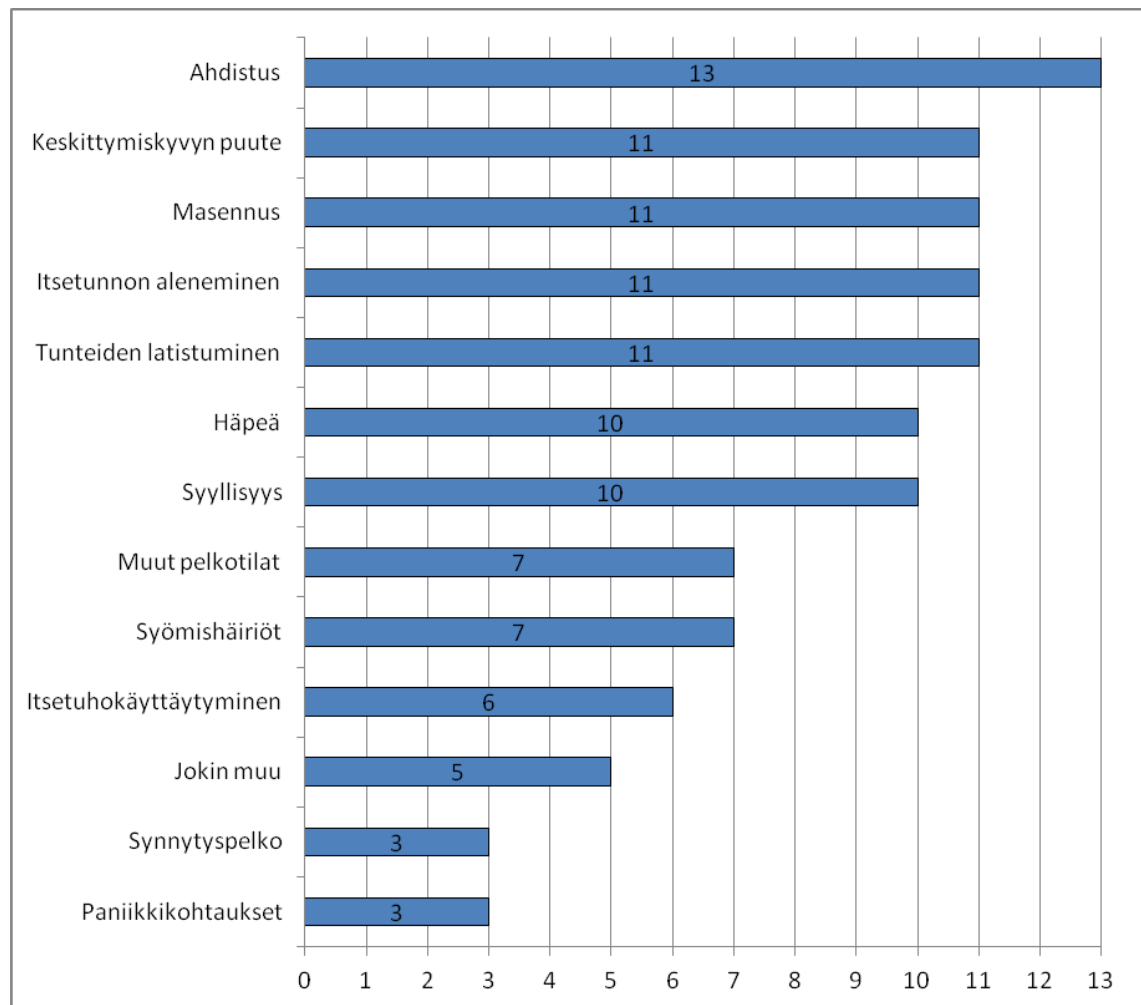
8.2 Vanhempien kokeman seksuaalisen väkivallan seuraukset vanhemmuuteen

Seksuaalisen väkivallan seurauksia vanhemmuuteen selvitettiin määrällisten ja laadullisten kysymysten sekä vanhemmuuteen liittyvien väittämien avulla. Tuloksista ensin käydään läpi seksuaalisen väkivallan psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset seuraukset. Ensin tuodaan esiin seksuaalisen väkivallan seuraukset uhrille (määrällisin menetelmin saadut vastaukset) ja sen jälkeen käydään läpi, mitkä näistä seurauksista näkyvät uhrin vanhemmuudessa ja millä tavalla (laadullisilla kysymyksillä saadut vastaukset). Lopuksi käydään läpi väittämät, jotka kertovat vanhempien mielipiteitä seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen.

8.2.1 Psyykkiset seuraukset

Seksuaalisen väkivallan psyykkisiä seurauksia kysyttiin monivalintakysymyksen avulla, jossa vanhemmilla oli mahdollisuus valita useampi itseään koskeva vaihtoehto tai nimeä jokin muu vaihtoehto. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat kokeneet monenlaisia seksuaalisen väkivallan aiheuttamia psyykkisiä seurauksia (kuvio 5). Kaikki kyselyyn vastanneet (n=13) olivat kokeneet ahdistusta. Vanhemmista 11 oli kokenut masennusta. Keskittymiskyvyn puutetta, itsetunnon alenemista sekä tunteiden latistumista kertoi kokeneensa sama määrä (n=11) vanhemmista. Häpeään liittyvät kokemukset kuuluivat kymmenen vanhemman kokemuksiin, sama määrä (n=10) kertoi seksuaalisen väkivallan seurauksena kokemastaan syyllisyydestä.

Vanhemmat kokivat myös monenlaisia pelkoja. Synnytyspelkoa koki kolme vanhempaa ja 7 vanhempaa kertoi kärsivänsä muista pelkotiloista, kuten lapsen menetyksen ja hulluksi tulemisen pelosta sekä kuoleman pelosta. Paniikkikohtauksia seksuaalisen väkivallan seurauksena oli kokenut kolme vanhempaa ja itsetuhoista käyttäytymistä oli ollut kuudella vanhempaa. Syömishäiriöitä seksuaalisen väkivallan seurauksena oli 7:llä vanhempaa. Heistä anoreksiaa sairasti neljä, tunnesyöpöksi itsensä nimesi yksi, bulimiaa sairasti yksi ja ahmimishäiriö oli yhdellä vanhempaa. Muina seksuaalisen väkivallan psyykkisinä seurauksina vanhemmat nimesivät aggressiivisuuden lapsia kohtaan (n=2) sekä arvottomuuden (n=2) ja vihan tunteen (n=1).

KUVIO 5. Seksuaalisen väkivallan psyykkiset seuraukset (n=13).

Täydentävällä avoimella kysymyksellä tiedusteltiin, millä tavalla seksuaalisen väkivallan aiheuttamat psyykkiset seuraukset näkyvät vastaajien vanhemmuudessa. Yhdeksän vanhempaa kertoi seksuaalisen väkivallan aiheuttaman *masennuksen* seurauksista vanhemmuuteensa. Masennus ilmeni muun muassa keskittymiskyvyttömyytenä, itsetunnon alenemisena ja tunteiden latistumisena. Tästä syystä vanhemmat eivät jaksaneet olla läsnä lapsilleen. Vanhemmista neljä kertoi, että oli itkuinen, väsynyt tai hermostui herkästi. Kaksi vanhemmista kertoi tuntevansa huonommuutta vanhemmuudessaan, koska heidän oli masennuksen vuoksi vaikea kokea ilon ja onnen tunteita. Vanhemmista kaksi oli pyrkinyt salaamaan masennuksen pitämällä, jopa ylikorostuneesti, kodin siistinä ja lapset siististi ja hyvin puettuina. Synnytyksen jälkeisestä masennuksesta kertoi kärsineensä kaksi vanhemmista.

”Masennukseen olen sairastunut jokaisen lapsen syntymän jälkeen. Odotusaika ja synnytykset ovat menneet hyvin, mutta masennus hiipii aina

synnytyksen jälkeen. Vanhemmuus on ollut tuolloin hataraa, olisi voinut olla parempaakin. En ole ollut läsnä, olen ollut itkuinen ja väsynyt, katonut koko vanhemmuutta.”V6

”Hermot on olleet tiukalla. Hermostun pienistä asioista. En pysty keskittymään mihinkään, en ole ollenkaan läsnä.” V10

”Äitinä en ole normaali vaan tämmöinen oirekasa. Välissä niin helvetin väsynyt. Silloin lapsen itkua ei kestä. Pakenen paikalta, laitan tyynyn korville. Tai huudan, että mene pois, äiti ei nyt jaksa.”V13

Vanhemmista kahdeksan kertoi *ahdistuksen* vaikutuksista vanhemmuuteensa. Useimmin ahdistusta koettiin silloin, kun seksuaalisen väkivallan muistot nousivat pintaan. Yksi vanhemmista kuvasi, että muistojen noustessa pintaan tulee ahdistus, joka jatkuu ahdistuksella siitä, ettei kykene olemaan lapsilleen läsnä. Tällöin ahdistuksen kehä on valmis. Oman ahdistuksen koettiin vaikuttavan lapsiin ja tämä näkyi lapsissa muun muassa huomionhakuisuutena tai itkuisuutena. Ahdistusta koettiin myös lapsen osoittaessa tunteitaan. Yksi vanhemmista kertoi lapsen itkun kuulemisen tekevän hänet ahdistuneeksi, jolloin hänen on vaikea vastata lapsen tarpeisiin. Yhdelle vanhemmista tuli ahdistuskohtauksia tunteesta, jossa ”lapset kävelevät yli” eli asiat eivät mene niin kuin hän itse olisi halunnut. Vanhemmista viisi koki syyllisyyden tuomaa ahdistusta siitä, että ovat siirtäneet oman kokemuksensa tuoman ahdistuksen lapsiinsa.

”Ahdistaa niin paljon, ettei tiedä miten olla. Totta kai vaikuttaa lapsiin, ne ovat itkuisia.” V3”

”Ahdistusta tulee usein, siitä mitä tämä on aiheuttanut omille lapsilleni.”V8

”Vieläkin, vuosien jälkeen, stressi voi vaikuttaa siten, että näen painajaisia, tulee mielikuvia ja ahdistuskohtauksia.” V13

Seksuaalisen väkivallan seurauksena *syömishäiriöön* koki sairastuneensa seitsemän vanhempaa ja heistä neljä koki sen vaikuttaneen vanhemmuuteensa. Vanhempien suurimpana huolena oli se, että he siirtävät omalla esimerkillään syömishäiriön lapsilleen. Kaksi vanhemmista koki, että heidän on edelleenkin oltava tarkkana siitä, ettei syömishäiriö puhkea uudelleen esimerkiksi stressin tai rankan elämänvaiheen seurauksena.

”Anoreksia saatiin suhteellisen hyvälle mallille ennen lapseni syntymää. Mutta lapsen odotusaika ja syntymä laukaisivat sen taas. On se siis vaikut-

tanut aika paljon minun elämään tuo raiskaus. Syömishäiriö oli oire tuosta raiskauksesta, hoitamattomasta traumasta.” V9

”Syömishäiriö on vaikuttanut myös niin, että minulla ei ole ollut mitään järkevää, selkeää linjaa kasvatuksessa ruokien ja herkuttelun suhteen. Ne ovat vaihtuneet kulloisenkin oman kauteni mukaan. Välillä ortorektisina kausina syyllistin myös lapsia, jos halusivat herkuja ja kuvailin miten pahasta ne ovat elimistölle. Kun ahmin itse, lapsetkin saivat enemmän herkuja ja olen aina hoitanut lasten pahaa mieltä herkuilla. Nyt aikuisilla lapsillani on molemmilla epäterve tapa ahmia herkuja ja ruokaa. Molemmat saavat selvästi normaalia enemmän mielihyvää ruoasta. Olen raskastanut heitä ruoalla, silloin kun olen ollut poissaoleva henkisesti, enkä ole voinut ottaa syliin oman ahdistuksen vuoksi.” V1

Vanhemmista seitsemän kertoi *syöllisyyden* seurauksista vanhemmuuteensa. Kaikki tunsivat *syöllisyyttä* tapahtuneesta seksuaalisen väkivallan kokemuksesta ja siitä, että eivät ole osanneet olla parempia vanhempia kokemuksensa vuoksi. *Syöllisyyttä* tunnettiin vääristä perheen malleista, joita vanhemmat olivat mielestään lapsille antaneet, koska eivät olleet hoitaneet itseään aikaisemmin kuntoon. Yksi vanhemmista kertoi kokevansa *syöllisyyttä*, koska ei ole kyennyt olemaan täydellinen vanhempi. Toiselle *syöllisyyttä* aiheutti raskausajan stressi ja pelko siitä, että on aiheuttanut sen myötä lapselle vaurioita. Yksi vanhemmista koki *syöllisyyttä* siitä, että imettäminen oli vaikeaa ja kamalaa, eikä hän näin ollen ollut kunnollinen äiti. Yksi äideistä kertoi *syöllisyyden* varjostaneen koko elämänsä ja olemistaan. Hän koki, että ei ole pystynyt olemaan läsnä lapsilleen ja on antanut lapsille perheestä ja äitiydestä sairaan kuvan. Hän koki *syöllisyyden* olevan seksuaalisen väkivallan pahin seuraus.

”Olen kokenut elämäni aikana valtavaa syöllisyyttä, että en osannut olla parempi äiti, vaikka kaikkeni yritin.” V1

”Tulee flashbackeja ”olon aaltoja”, silloin haluaa vain potkia ja hakata ja huutaa. Haluaa puolustautua. Silloin ei ole läsnä tässä ajassa ja paikassa. Syytän itseäni masennuksesta, peloista, ahdistuksesta. Tunnen häpeää ja syöllisyyttä tapahtuneesta. Pitäisi olla normaali ja pärjätä. Pelkään, että olen epänormaali. Olenko näiden tapahtumien takia vaativampi vanhempi? Vaadin itseltäni liikaa. Sitten ei jaksa ja tulee kierre.” V4

”Valtavaa syöllisyyttä siitä, että en ole hakenut apua oireisiini aikaisemmin. Olisin voinut olla parempi äiti. Ikuinen syöllisyys niistä traumaista tai vääristä malleista, joita on lapsilleen aiheuttanut sen vuoksi, että ei ole hoitanut itseään aikaisemmin kuntoon.” V8

Vanhemmista 10 nosti esiin erilaiset *pelkotilat* seksuaalisen väkivallan seurauksena vanhemmuuteen. Erityisesti esiin nousi fyysiseen läheisyyteen lapsen kanssa liittyvät pelot. Seitsemällä vanhemmalla fyysinen läheisyys lapsen kanssa oli ollut vaikeaa. Se näkyi erityisesti alastomuuden ja lapsen sukupuolielinten pelkona. Neljä vanhemmista kuvasi lapsen pesemisen ja vaipan vaihdon olleen vaikeaa, koska he pelkäsivät satuttavansa lastaan seksuaalisesti tuossa tilanteessa. Yksi vanhemmista kertoi, ettei pystynyt nukkumaan lasten kanssa saman peiton alla. Hän antoi lasten nukahtaa viereensä, mutta siirtyi lapsen nukahdettua vierestä pois. Yksi vanhemmista kuvasi kauhun tunteitaan tilanteessa, jossa alaston lapsi oli kiivennyt saunassa hänen syliinsä istumaan. Tuo kokemus oli nostanut vanhan hyväksikäyttötrauman takaumina pintaan.

”Minua pelotti hänen pimpin peseminen, että en satuta häntä. Olin helpotunut kaikkien lasten kohdalla kun oppivat pyyhkimään itse.”V1

”Fyysinen kosketus lapseen on ollut tosi vaikeaa. Lasten pesutilanteet olivat aivan kauheita, kun pelkäsin aina, että vahingoitan lasta jollakin tavalla. Mietin aina, että eihän lapsi koe tätä väärin ja jännitin tilanteita.”V6

”Lasten lähellä on vaikea olla kun ne on alasti. Esimerkiksi olin lasten kanssa sukulaisissa ja siellä oli lasten uima-allas. Sukulaisen samanikäiset lapset menivät uimaan siihen alasti ja minun lapseni halusivat myös. Oli pakko suostua, kun muutkin suostui. Oli tosi vaikea katsoa alastomia lapsia ja tosi vaikea koskea lapseen, vaikka tietysti oli pakko.”V10

Fyysisen läheisyyden pelon seurauksista lasten tulevaisuuteen oli huolissaan kolme vanhemmista. He pohtivat, kuinka lapset oppivat oikeanlaista läheisyyttä, kun eivät ole koskaan normaalia läheisyyttä omassa äitisuhteessaan tai perheessään nähneet. Kaksi vanhemmista oli ratkaissut pelkoa aiheuttavat fyysistä kosketusta sisältävät tilanteet siten, että lasten isä oli mukana tai hoiti ne kokonaan.

”Pelkäsin sitä, että lapsi vaistoaa, että olen ihan peloissani ja siirrän sillä tavalla tämän kokemuksen ja tavan toimia omalle lapselleni. Minulla oli tapana ottaa lasten isä aina pesu- ja vaipanvaihtotilanteisiin mukaan. Hän oli kuin vartioimassa ja katsomassa ja todistamassa, että en tee lapselle mitään pahaa.”V6

”Pesutilanteet eivät ole helppoja. Usein meillä mies pesee lapset.”V10

Kuuden vanhemman *pelot* kohdistuivat siihen, että joku käyttäisi heidän lapsiaan seksuaalisesti hyväksi ja nämä joutuisivat kokemaan saman kuin vanhemmat olivat kokeneet. Kaksi kertoi pelon olleen erityisen vahva silloin, kun lapsi oli tulossa samaan ikään kuin mitä vanhempi itse oli ollut seksuaalisen väkivallan tapahtuessa. Pelon vuoksi vanhemmat kokivat olevansa tarkempia ja huolehtivaisempia kuin muut vanhemmat. Kertomuksista ilmeni vanhempien tarve suojella lapsia, jotta näille ei tapahtuisi mitään pahaa. Kolme vanhemmista koki itsensä liian suojelevaksi, eivätkä he mielellään päästäneet lapsia yksin mihinkään. Kaksi vanhemmista kertoi, että heidän piti aina tietää missä heidän lapsensa ovat ja kenen kanssa. He kokivat ahdistusta ja syyllisyyttä suojelun tarpeestaan ja siitä, että veivät lapsilta normaalin lapsuuden.

”Tyttäreni kasvatus on ollut kaikin puolin vaikeampaa ja haastavampaa kuin poikien. Varsinkin silloin, kun tyttö oli tulossa samaan ikään kuin mitä minä olin raiskauksen tapahtuessa, pelkäsin koko ajan, että hän joutuu kokemaan saman. Puhuin todella paljon hänelle siitä, että itsestä pitää muistaa pitää huolta, ei saa mennä vieraisiin autoihin, paikkoihin jne. Mieluiten olisin lukinnut hänet neljän seinän sisälle, suojaan maailmalta. Pelko oli valtavaa koko ajan.” V6

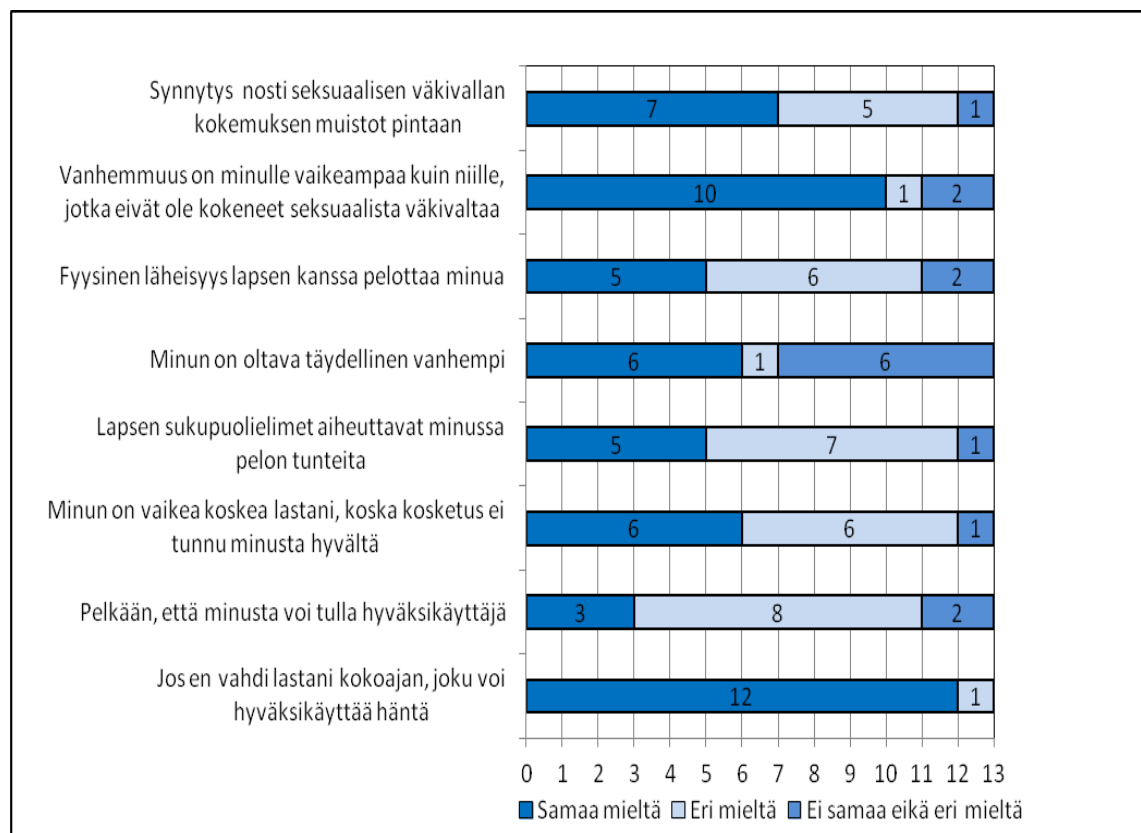
”Olen tajunnut terapian myötä, että on minulla ollut vaikea olla lasten kanssa. Koko ajan on mielessä se, että mitä jos omille lapsille sattuu jotakin samanlaista. Pelottaa, että jos jotakin tapahtuu.” V11

”Varmaan olen liian suojeleva. Toisinaan tulee tunne, että enää ei uskalla päästää lasta mihinkään. Haluaisi suojella lasta pahalta maailmalta.” V7

Vanhemmista kolme kertoi havaintojaan siitä, kuinka seksuaalisen väkivallan kokemus oli muuttanut heidän *suhtautumistapaansa lapsen tunnetiloihin*. Yksi vanhemmista kertoi aina ylireagoivansa lapsen huoleen. Hänen oli vaikea ymmärtää, että lapsen arkipäiväiset traumat eivät aiheuttaneet lapsessa samaa ahdistusta, kuin mitä hän itse oli traumakokemusten yhteydessä tuntenut. Toinen vanhempi kuvasi olevansa tarkka lasten tunnetiloista, kuin leijona-emo. Hänen mukaansa lapsen surussa tai tuskassa oli vaikea olla tukena, koska hän itse meni niin mukaan tunteeseen, että meinasi hukkuu siihen.

”Lasten tunnetilojen, varsinkin negatiivisten, vastaanottaminen on vaikeaa. Ei ole oikein kestävyyttä noiden lasten kanssa. Kun voimakkaita avuttomuuden tunteita tulee, ei tunne itseään aikuiseksi eikä voi huolehtia lapsistaan. Joskus taantuu lapsen tasolle ja on vaikea olla läsnä koko ajan.” V2

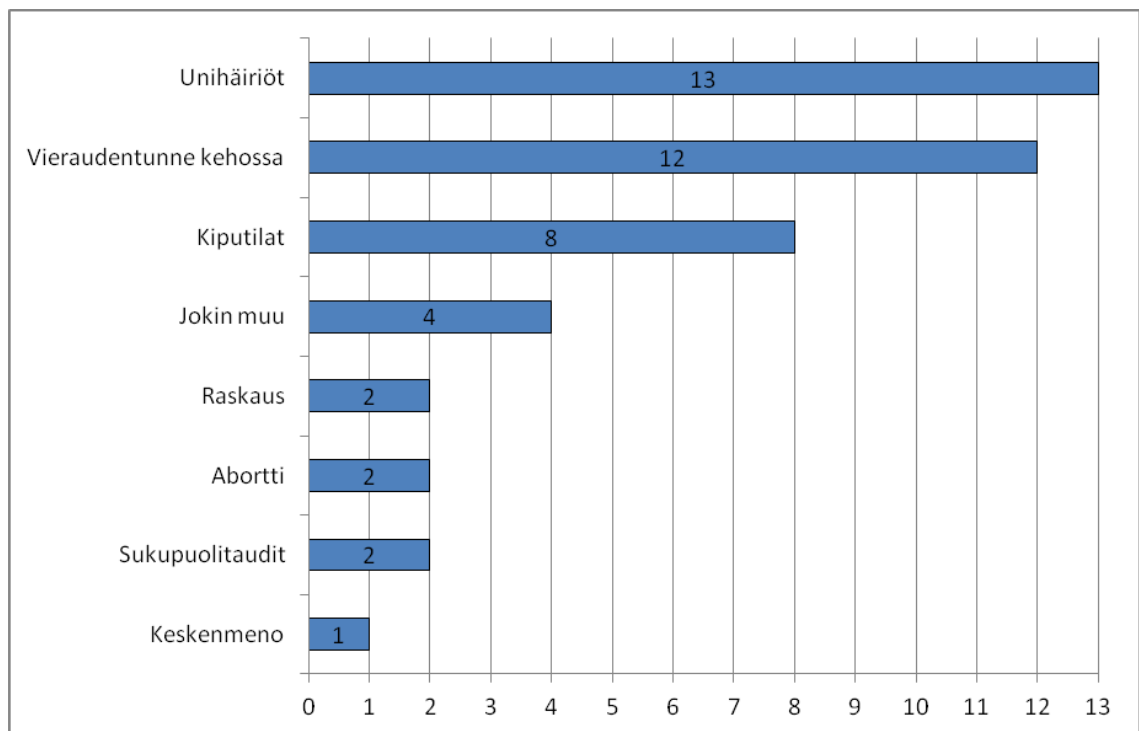
Kuvio 4 esittää vanhempien mielipiteitä väitteistä, jotka koskevat seksuaalisen väkivallan seurauksia vanhemmuuteen. Väitteestä ”synnytys nosti seksuaalisen väkivallan kokemuksen muistot pintaan” vastaajista 7 oli samaa mieltä ja 5 erimieltä. Lähes kaikki (n=10) vanhemmista olivat samaa mieltä väittämän ”vanhemmuus on minulle vaikeampaa kuin niille, jotka eivät ole kokeneet seksuaalista väkivaltaa” kanssa. Väitteestä ”fyysinen läheisyys lapsen kanssa pelottaa minua” samaa mieltä oli 5 ja 6 oli eri mieltä väitteen kanssa. Myös väitteeseen ”minun on oltava täydellinen vanhempi” oli vastattu hyvin samansuuntaisesti: 6 oli samaa mieltä ja saman määrä (n=6) ei ollut samaa eikä eri mieltä. Väitteeseen ”lapsen sukupuolielimet aiheuttavat minussa pelon tunteita” vastaajista 5 oli samaa mieltä ja 7 oli eri mieltä. Väitteestä ”minun on vaikea koskea lastani, koska kosketus ei tunnu minusta hyvältä” vastaajista 6 oli samaa mieltä ja 6 oli eri mieltä. Väitteestä ”pelkään, että minusta voi tulla hyväksikäyttäjä” oli samaa mieltä vain kolme vastaajista ja erimieltä oli 8 vastaajista. Väittämästä ”jos en vahdi lastani kokoajan, joku voi hyväksikäyttää häntä” lähes kaikki vastaajista (n=12) olivat samaa mieltä.

KUVIO 4. Väitteitä seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen (n=13).

8.2.2 Fyysiset seuraukset

Seksuaalisen väkivallan fyysisiä seurauksia kysyttiin monivalintakysymyksen avulla, jossa vanhemmilla oli mahdollisuus valita useampi itseään koskeva vaihtoehto tai nimeä jokin muu vaihtoehto. Kaikki vanhemmat (n=13) kertoivat kärsineensä unihäiriöistä. Vieraudentunnetta kehossa koki 12 vanhemmista, ja erilaisia kiputiloja oli 8 vanhemmalla. Seksuaalisen väkivallan teosta raskaaksi oli tullut kaksi vanhemmista ja nämä samat kaksi olivat tehneet tuolloin abortin. Keskenmenon seksuaalisen väkivallan teon seurauksena oli saanut yksi vanhemmista. Seksuaalisen väkivallan teon seurauksena sukupuolitaudin oli saanut kaksi vanhemmista. Neljä vanhemmista nimesi muita fyysisiä seurauksia, kuten migreenin, pahoinvoinnin, huimauksen ja fibromyalgian (kuvio 6).

KUVIO 6. Seksuaalisen väkivallan fyysiset seuraukset (n=13).

Täydentävällä avoimella kysymyksellä tiedusteltiin millä tavalla seksuaalisen väkivallan aiheuttamat fyysiset seuraukset näkyvät vanhemmuudessa. Kahdeksan vanhemmista koki *unihäiriöiden* näkyvän vanhemmuudessaan. Unihäiriöt esiintyivät muun muassa nukahtamisvaikeuksina, painajaisina ja unettomuutena. Niiden aiheuttaman väsymyksen ja uupumisen koettiin vaikuttaneen fyysistä toimintakykyä heikentävästi. Tämän takia vanhemmat kokivat puutteelliseksi kykynsä olla läsnä lapsilleen. Esimerkiksi leikkimi-

nen ja touhuaminen lasten kanssa jäi vähäiseksi väsymyksen vuoksi. Yksi vanhemmista kertoi stressinsietokyvyn laskeneen unihäiriöiden johdosta. Tämä näkyi hänen vanhemmuudessaan siten, että välttääkseen ristiriitoja hän antoi lapsille helposti periksi, koska ei kestänyt kuulla lasten itkua, pettymystä ja kiukuttelua. Alentunut stressinsietokyky aiheutti myös sen, että hän huusi lapsilleen mitättömistä asioista ja purkaessaan pettymystään lapsen käytöksestä hän saattoi pitää heitä paikoillaan liian lujaa hartioista kiinni pitäen. Viisi äideistä kertoi painajaisten seuranneen heitä vielä vuosienkin kuluttua tapahtuneesta seksuaalisen väkivallan teosta. He kertoivat painajaisten lisääntyvän raskauden, synnytyksen ja imetyksen aikana.

”Olen nukkunut tosi huonosti, eikä ole oikein toimintakykyä. Fyysisesti olen ihan helvetin väsynyt. Silloin ei jaksanut leikkiä lasten kanssa.” V10

”Samaan aikaan raskauden aikana tulivat painajaiset ja pelot, oli jotenkin säikkynä koko raskauden ajan.” V7

Vieraudentunnetta kehossaan kokeneista vanhemmista yhdeksän koki sen näkyvän vanhemmuudessaan. Kaikilla heillä kosketus omaan kehoon oli jollakin tavoin vajavaista. He kuvasivat vieraudentunnetta muun muassa kehokosketuksen puutteellisuutena tai ulkopuolisuutena. Viisi vanhemmista kuvasi vieraudentunteen kehossaan näkyvän yleisimmin fyysisen läheisyyden vaikeutena lasten kanssa. Heistä kaksi kertoi vieraudentunteen kehossa näkyvän ongelmina imettämisessä. Toinen koki imettämisen vastenmieliseksi, ja toisella imettäminen ei onnistunut lainkaan. Vanhemmista neljä kuvasi riittämättömyyden tunnetta siitä, että voimavarat eivät riittä vastamaan lapsen tarpeisiin, vaan energia menee kehon reaktioiden kanssa pärjäämiseen. Kolme vanhemmista koki, että heillä ei ollut kosketusta omaan kehoon lainkaan.

”Kosketus omaan kehoon puutteellista, fyysistä lamaantumista, tuntuu että ei ole täyttä hallintaoikeutta omaan kroppaan. Kun on näitä oloja, on vaikea olla lapsille läsnä, kun voimavarat menee kehon reaktioihin ja niiden kuuntelemiseen.” V2

”Vieraudentunne kehossa oli erityisesti raskauden aikana. Ei tuntenut omaa kehoa, raskaus tuntui välissä ulkopuoliselta, kuin se ei olisi minun kehossani. Niin kuin se olisi minussa, mutta ei kuitenkaan ole. Ihan outo olo. Muistan katselleeni vatsaani ja ihmetelleeni, että onko tuo minun kehoani, kun en tuntenut sitä vatsaa, lasta siinä.” V7

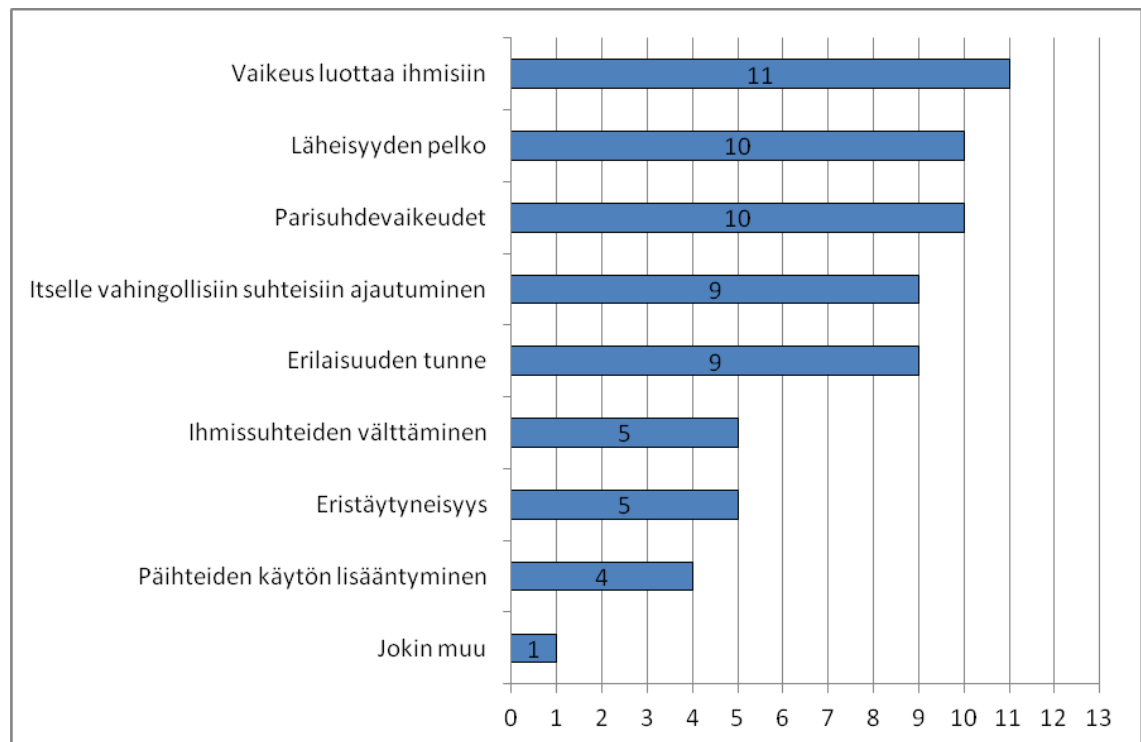
Kiputilojen vaikutuksesta vanhemmuuteensa kertoi seitsemän vanhempaa. Vanhemmat kuvasivat sellaisia kiputiloja, jotka olivat tulleet kuukausien tai jopa vuosien kuluttua seksuaalisen väkivallan kokemuksesta. Vanhemmat kokivat kiputilojen vaikuttaneen vanhemmuuttaan heikentävästi. Kuudella vanhemmalla oli kokemuksia siitä, että fyysisten särkyjen kanssa kamaillessa oli vaikea olla läsnä lapsilleen. Yksi vanhemmista kuvasi selittämättömiä selkäkipujaan niin pahoiksi, että hän ei kyennyt kantamaan lastaan tai edes lohduttamaan tätä sylissään. Viisi vanhemmista koki raskauden tai synnytyksen aktivoineen seksuaalisen väkivallan aiheuttamia kiputiloja ja lisänneen sekä fyysisistä kipua että psyykkistä pahaa oloa.

”Synnytykset olivat aivan kamalia, tunsin kuolevani. Luulen, että se johtui raiskauksesta, koska minulle tuli fläsbäkkejä raiskauksesta synnytyksen aikana. Koin saman järkyttävän kivun kuin minkä koin raiskauksessa.” V8

”Olin juuri saanut toisen lapsen, pojan ja sekin saattoi vaikuttaa siihen, että muistot nousivat. Fyysinen paha olo ja kivut olivat hirveät. Koko kroppaa särki ja pakotti. En ollut fyysisesti läsnä lapselleni” V13

8.2.3 Sosiaaliset seuraukset

Seksuaalisen väkivallan sosiaalisia seurauksia kysyttiin monivalintakysymyksen avulla, jossa vanhemmilla oli mahdollisuus valita useampi itseään koskeva vaihtoehto tai nimeä jokin muu vaihtoehto. Seksuaalisen väkivallan sosiaalisista seurauksista yleisin oli vaikeus luottaa ihmisiin, josta kertoi kärsivänsä 11 tutkimukseen osallistuneista vanhemmista. Sekä läheisyyden pelosta että parisuhdevaikeuksista kertoi kärsineensä 10 vanhemmista. Itselleen vahingollisiin suhteisiin oli ajautunut 9 vanhempaa. Sama määrä (n=9) vanhemmista koki erilaisuudentunnetta. Ihmissuhteita vältteli 5 vanhempaa ja eristäytyneisyydestä kertoi kärsivänsä sama määrä (n=5). Jonakin muuna seksuaalisen väkivallan sosiaalisena seurauksena yksi vanhemmista nimesi ihmisjoukkojen pelon. Päihteiden käyttö oli lisääntynyt seksuaalisen väkivallan seurauksena neljällä vanhemmista. (kuvio 7).

KUVIO 7. Seksuaalisen väkivallan sosiaaliset seuraukset (n=13).

Täydentävällä avoimella kysymyksellä tiedusteltiin millä tavalla seksuaalisen väkivallan aiheuttamat sosiaaliset seuraukset näkyvät vanhemmuudessa. Vanhemmista kuusi koki, että erilaiset sosiaaliset seuraukset olivat vaikuttaneet heidän vanhemmuuteensa sitä heikentävästi. Näillä kuudella vanhemmalla oli seksuaalisen väkivallan kokemuksen seurauksena *vaikea luottaa muihin ihmisiin*. Tämä luottamuspuola näkyi neljällä vanhemmalla siten, että lapsia oli vaikea luottaa toisten hoitoon. Vanhemmat hoitivat lapset mieluummin itse, kuin luottivat heidät muiden, edes läheistensä, hoitoon. Suurimpana syynä tähän nähtiin pelko siitä, että lapset voivat joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi. Kaksi vanhemmista kuvasi muihin ihmisiin luottamisen vaikeuden näkyvän ihmissuhteista vetäytymisenä. Yksi vanhemmista oli katkaissut suhteet kaikkiin sukulaisiin, koska ei voinut luottaa näihin. Kuitenkin hän koki syyllisyyttä siitä, että oli vienyt lapsilta sukuyhteyden. Vanhemmat olivatkin huolissaan siitä, kuinka tämä luottamisen vaikeus ja sen tuomat toimintatavat vaikuttavat lasten kehitykseen ja tulevaisuuteen.

”Vaikea luottaa ihmisiin. Kukaan muu ei saa hoitaa lapsia, muuten niillekin voi käydä huonosti. Tulevat seksuaalisen väkivallan uhreiksi.”V3

”Murrosikäinen tyttäreni huusi minulle riidan yhteydessä: Vaikka sinä et luota kehenkään, se ei tarkoita, että minä en voisi luottaa! Silloin tajusin, kuinka se näkyy lapsille. Siihen saakka olin uskonut kykeneväni peittämään sen. Tämä vaikeus luottaa ihmisiin on näkynyt varmasti ihan kaikesa. Tahdon tehdä ja kontrolloida itse kaikki asiat, vaikka olisin kuinka uupunut. Esimerkiksi en uskalla olla muiden kyydissä, vaan ajan aina itse autoa. Minun on vaikea luottaa lapsiani toisten hoitoon.”V1

”Aina on ollut vaikea luottaa ihmisiin, miettii ihmisten motiiveja eikä pysty tutustumaan ihmisiin kunnolla. Tavallaan on tilanteessa, että ei tunne ketään kunnolla, eikä kukaan tunne minua. Vältän ihmissuhteita, koska tutustuminen on vaikeaa. Kun ei luota ihmisiin, on vaikea olla ihmisten kanssa, joten ei ole paljon kontakteja. Se ei ole normaali malli, vai onko? Miten tämä kaikki vaikuttaa lapseen? En osaa ajatella miten tämä kaikki vaikuttaa lapseen, mutta varmasti vaikuttaa.”V7

Kuusi vanhempaa koki seksuaalisen väkivallan aiheuttamien parisuhdevaikeuksien haittaavan heidän vanhemmuuttaan. Vanhemmista viidellä *parisuhdevaikeudet* ilmenivät jatkuvina riitoina ja erimielisyyksinä, jotka vaikuttivat lapsiin. Vanhemmat kertoivat lasten olevan riitojen vuoksi itkuisia ja vaativan enemmän huomiota. Viisi vanhemmista koki, että riidat ja erimielisyydet johtuvat läheisyyden pelosta. Seksuaalisen väkivallan kokemuksen vuoksi seksuaalinen kanssakäyminen puolison kanssa oli vaikeaa tai mahdotonta ja tämä aiheutti parisuhteessa riitoja. Myös liiallinen kiinnittyminen lapsiin oli tuonut parisuhdevaikeuksia. Yksi vanhemmista kertoi olleensa niin kiinni lapsissaan ja eläneensä niin paljon heidän kauttaan, että parisuhde oli ollut aina toisella sijalla. Vasta terapioiden jälkeen hän oli pystynyt ottamaan miehensä samalle viivalle lastensa kanssa. Huolestaan parisuhdevaikeuksien vaikutuksista lapsiin kertoi kaksi vanhemmista.

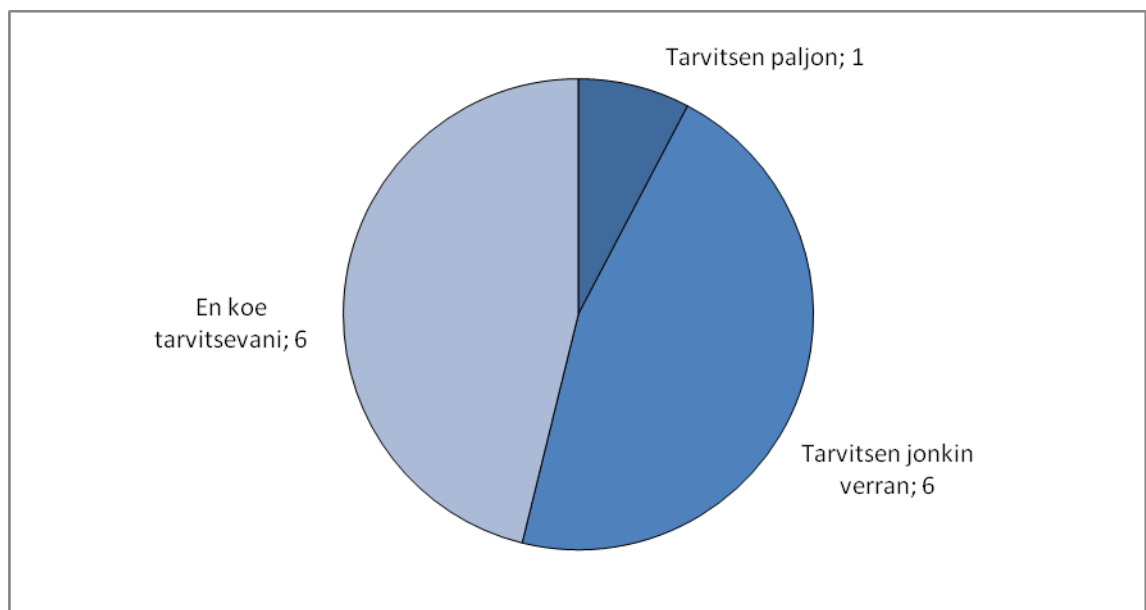
”Olen miettinyt, että miten on vaikuttanut lapsiin se, että ei ole kyennyt normaaliin läheisyyteen ja kosketukseen lasten kanssa tai puolison kanssa. Lapset eivät ole nähneet läheisyyttä, normaalia läheisyyttä, eivät ole saaneet oikeaa mallia.”V8

”Valitsin huonon puolison. Olen antanut lapsille huonon kuvan parisuhteesta. Pelkään, että lapset valitsevat sen vuoksi itsekin huonot puoliset ja sukupolvien kierre jatkuu.” V12

8.3 Vanhempien tuen tarve ja selviytymiskeinot

Vanhemmilta kysyttiin, kokevatko he tällä hetkellä tarvitsevana tukea vanhemmuuteensa paljon, jonkin verran vai eivät lainkaan. Yksi vanhemmista kertoi tarvitsevana paljon tukea vanhemmuudelleen. Kuusi vanhemmista koki tarvitsevana vanhemmuuteensa tukea jonkin verran ja sama määrä (n=6) koki, ettei tarvitse tukea tällä hetkellä. (kuvio 8.)

Kaksi vanhempaa, jotka eivät tällä hetkellä kokeneet tarvitsevana tukea, olisivat tarvinneet paljon tukea aikaisemmin. Toinen vanhemmista kertoi, että olisi tarvinnut tukea erityisesti silloin, kun tyttö syntyi, koska koki seksuaalisen väkivallan kokemuksen seurauksena fyysisen kosketuksen tyttölapsen kanssa olevan vaikeampaa kuin poikalasten. Toinen vanhemmista koki, että olisi tarvinnut paljon tukea vanhemmuudelleen. Hänellä ei ollut mielestään käsitystä normaalista lapsuudesta ja hän olisi tarvinnut tukea normaalin lapsuuden tarjoamiseen omille lapsilleen.

KUVIO 8. Vanhemmuuden tuen tarve (n=13).

Vanhemmilta tiedusteltiin, minkälaista tukea he toivovat vanhemmuudelleen Raiskaus-kriisikeskus Tukinaiselta. Kaikki (n=13) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertoivat useita toiveita tarvitsemastaan tuesta. Kuusi vanhempaa koki tarvitsevana tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista, etenkin seurauksista vanhemmuuteen. He kaipasi-

vat myös tietoa siitä, mistä voi saada apua ja minkälaisia työkaluja tai menetelmiä toipumiseen olisi mahdollista käyttää. Keskusteluapua Raiskauskriisikeskuksesta kaipasi viisi vanhempaa. Kolme vanhemmista halusi Tukinaisen kriisipuhelimesta keskusteluapua akuutteihin, psyykkisesti tiukkoihin hetkiin ja mahdollisiin ahdistuskohtauksiin. Sanoja kokemuksilleen ja ymmärrystä oireisiinsa kaipasi kolme vanhemmista. Kriisikäyntejä kriisityöntekijän luona koki tarvitsevansa kolme vanhemmista ja yksi koki tarvitsevansa kriisiavun lisäksi juristin neuvoja. Seitsemän vanhemmista koki, että vertais- tuesta olisi heille toipumisessa hyötyä. He toivoivat vertaisryhmää sellaisille vanhemmille, joilla itsellään on seksuaalisen väkivallan kokemus.

”Kaipaa tukea omaan prosessiin ja sen läpikäymiseen. Haluaa tietoa. Ryhmät kiinnostaa. Tietoa siitä kuinka seksuaalisen väkivallan kokemus voi oireilla vanhemmuudessa.”V4

”Haluan käydä läpi tapahtuneet seksuaalisen väkivallan kokemukset, saada langan päästä kiinni ja ymmärtää itseäni. Nyt en saa kosketusta tapahtumiin. Olen käsitellyt niitä ystävien kanssa ja paljon lukenut kirjallisuutta. En pääse käsittelyssä eteenpäin. Haluan saada työkaluja ja uusia näkökulmia.”V5

”Tietoa jotta voisi ymmärtää. Jo tämä keskustelu helpotti, että sain asioille nimiä ja jotenkin tajuaa olevansa uhri. Että kaikki mitä olen aavistanut olevan, on juuri niin, en ole hullu vaan uhri. Tarvitsen tietoa siitä, kuinka tästä voi selvitä. Miten ihmiset ovat oppineet elämään tällaisen kanssa. Tarvitsen tietoa mistä saa apua.”V10

Tutkimuksessa ei erikseen kysytty vanhempien selviytymiskeinoja seksuaalisesta väkivallasta, vaan ne nousivat heidän kertomuksistaan haastattelujen yhteydessä. Selviytymiskeinoja tuli ilmi useita. Seitsemän vanhemmista oli etsinyt apua erilaisista terapioidista kuten psykoterapiasta, kehoterapioista, pariterapioista ja lyhytterapioista. Keskustelu- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa oli käynyt kaksi vanhempaa. Lisäksi yksi vanhempi kertoi olleensa psykiatrisessa sairaalahoidossa ja kaksi nimesi selviytymiskeinoina mielialalääkkeet. Viisi vanhemmista kertoi saaneensa tukea perheeltään ja heistä kolme puolisoiltaan. Yksi vanhemmista kertoi selviytymiskeinon seksuaalisen väkivallan kokemuksesta toipumiseen olleen eron puolisoistaan. Ystävät olivat yhden vanhemman tärkeimmät tukijat ja toinen oli saanut toipumisen kannalta tärkeää tukea vertaisryhmistä. Kaksi sellaista vanhempaa, joilla muistikuvat seksuaalisen väkivallan kokemuksesta olivat nousseet pintaan vasta aikuisuudessa, kokivat totuuden esille tulon ää-

rimmäisen helpottavana ja tärkeänä osana selviytymistä. Totuuden kanssa oli helpompi elää, kuin hatarien ja pelottavien muistikuvien.

”Koska erilaiset oireet ovat haitanneet elämäni siihen saakka kun muistot tulivat, koen helpotuksena sen, että inesti tuli tietooni. On helpottavaa, kun tietää, mistä oireet johtuvat. Tieto on vaikuttanut positiivisesti vanhemmuuteeni. Se on lähentänyt perhettä ja minua ja lapsia. Nyt esimerkiksi tiedän, että ainainen luottamuspula ihmisiä kohtaan johtuu inestistä. Nyt luottamuspulan voi kohdistaa siihen osoitteeseen johon se kuuluu, ei kaikkiin ihmisiin. Minulla ei ole ollut aikaisemmin omanarvon tunnetta vaan olen ajatellut, että en ole hyvä äiti. Nyt kuitenkin tiedän, että voin olla hyvä äiti.”V10

”Nyt tajuan, että pelot johtuvat siitä, että minulla ei ole ollut ymmärrystä tilanteesta, on ollut vierauden tunne suhteessa omaan kehoon ja omat rajat ovat olleet ihan hukassa. Nyt terapian jälkeen, ymmärrän asioita. Uskallan halata lapsia, pitää heitä kainalossa ja olla fyysisesti lähellä. Samoin puolison kanssa.”V8

9 POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelua ja johtopäätökset

Tämä opinnäytetyö antaa tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen. Tietoa saatiin erityisesti siitä, minkälaisia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia seurauksia seksuaalisen väkivallan kokemus on vanhemmille aiheuttanut ja miten nämä näkyvät heidän vanhemmuudessaan. Lisäksi tuloksista ilmenee, minkälaisia selviytymiskeinoja vanhemmat ovat seksuaalisen väkivallan kokemuksesta selviytymiseen käyttäneet ja minkälaista tukea vanhemmat toivovat vanhemmuudelleen Raiskauskriisikeskus Tukinaiselta.

Tutkimuksen tulokset pohjautuvat 13 vanhemman, äidin, haastatteluihin. Äitien määrä johtui siitä, että tutkimuksen teon aikana Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen ei soittanut yhtään isää. Tämä ei yllätä, koska suurin osa kriisipuhelimen asiakkaista on tyttöjä tai naisia. Myös seksuaalisen hyväksikäytön uhrin ovat yleisimmin tytöt ja naisia. Poliisin tilaston mukaan vuonna 2010 lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapauksissa 85 % uhreista oli ollut tyttöjä (Kainulainen, Honkatukia & Niemi 2011, 98). Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö pojat joutuisi seksuaalisen väkivallan uhreiksi. Poikien ja miesten kokema väkivalta on vaietumpaa kuin tyttöjen ja naisten, joten miespuoliset uhrin jäävät valitettavan usein kokemustensa kanssa yksin (Nettitukinainen i.a).

Tutkimuksen äidit olivat pääsääntöisesti kouluikäisten lasten vanhempia. Kahdessatoista perheessä lapset olivat alle 16-vuotiaita ja niistä seitsemässä perheessä lapset olivat alle 6-vuotiaita. Tämä mahdollisti sen, että tutkimuksella saatiin nimenomaan kouluikäisten ja alle kouluikäisten lapsiperheiden äitien kokemuksia siitä, miten seksuaalisen väkivallan kokemukset näkyvät vanhemmuudessa. Tällä on merkitystä erityisesti neuvoloiden, varhaiskasvatuksen, nuorisotyön ja perhetyön ammattilaisille, jotka voivat olla ratkaisevassa asemassa tilanteissa, joissa vaaditaan herkkyyttä kuulla ja rohkeutta kysyä seksuaalisen väkivallan olemassaolosta. Lapsia ja perheitä lähellä olevilta ammattilaisilta vaaditaan uskallusta nähdä tämän ilmiön olemassaolo (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2010, 37).

Tämän tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä *selvitettiin vanhempien seksuaalisen väkivallan kokemuksia sekä heidän suhdettaan väkivallan tekijään*. Tuloksista ilmenee, että 10 vanhemmalla oli kaksi tai useampia seksuaalisen väkivallan kokemuksia ja heistä neljä oli joutunut vuosia jatkuneen hyväksikäytön uhriksi. Kaiken kaikkiaan vanhemmat nimesivät 24 yksittäistä seksuaalisen väkivallan tekoa ja neljä vuosia jatkunutta seksuaalisen hyväksikäytön kokemusta. Useimmin vanhemmat olivat joutuneet raiskauksen tai seksuaalisen ahdistelun ja häirinnän uhreiksi. Inestin tai muun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi oli joutunut puolet vanhemmista ja saman verran oli joutunut seksuaalisen teon kohteeksi avuttomassa tilassa tai pakotetuksi seksuaaliseen tekoon. Tämä on samansuuntaista kuin poliisin seksuaalirikostilastoissa, joissa yleisimpiä seksuaalirikoksia ovat raiskaukset ja lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt (Tilastokeskus 2012).

Tutkimustulokset osoittivat, että vanhemmilla oli kulunut ensimmäisestä seksuaalisen väkivallan kokemuksesta vuosia. Kymmenellä vanhemmalla ensimmäisestä uhrikokemuksesta oli yli 10 vuotta aikaa ja kolmella teosta oli alle vuosi aikaa. Tämä eroaa kriisipäivystykseen soittavien keskiarvosta, jonka mukaan yli 10 vuotta rikoksesta on 28 %:lla soittajista ja alle vuosi 42 %:lla soittajista (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a). Tutkimustulokset osoittivat kymmenen vanhemman joutuneen seksuaalisen väkivallan uhriksi alle 17-vuotiaana ja heistä neljä alle kouluikäisinä. Tämä on samansuuntainen tulos, kuin Laihon (2006) tekemässä opinnäytetyössä, jossa 191 tutkimukseen osallistuneesta, lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneesta aikuisesta, 87 % kertoi kokeneensa hyväksikäyttöä jo ennen teini-ikää ja heistä 60 % jo alle 9-vuotiaana. (Laiho 2006, 35, 39.)

Seksuaalisen väkivallan kertaantuminen näkyy niin tässä tutkimuksessa kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa. Alle 15-vuotiaana seksuaalista väkivaltaa kokeneista jopa 65 % on joutunut uudelleen uhriksi (Brusila 2006, 337). Tälle uhriutumisen kierteelle on yleisesti olemassa monia selityksiä, mutta tässä tutkimuksessa ei selvitetty, mikä on vanhempien käsitys asiasta. Varovaisena arviona voisi todeta, että uhriutumisen kierre on sidoksissa siihen, että vanhemmat olivat joutuneet seksuaalisen väkivallan uhreiksi usein hyvin nuorina. Kun seksuaalisuuden rajat on rikottu varhain, ei ole päässyt kehittymään tervettä suhdetta omaan seksuaalisuuteen ja arvokkuuteen ihmisenä. Tapahtu-

neesta johtuen ei osata tunnistaa ns. vaaran paikkoja ja suojella itseä huonolta kohtelulta. (Raijas 2003, 41.)

Tämän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että seksuaalisen väkivallan tekijä on usein uhrilleen tuttu henkilö. Uhrien nimeämistä kahdestakymmenestä miespuolisesta tekijästä, 17 oli uhrilleen tuttuja ja 3 tuntemattomia. Tutkimukseen osallistuneet olivat joutuneet useimmin jonkun lähipiirissään olevan mieshenkilön seksuaalisen väkivallan teon uhriksi. Puoliso, perheenjäsen tai sukulainen oli tekijänä 10:ssä seksuaalisen väkivallan teossa. Samansuuntaista tulosta antaa Tukinaisen kriisipuhelimen tilasto, jonka mukaan vain 10 %:ssa seksuaalisen väkivallan teoissa tekijä oli täysin tuntematon ja puoliso, perheenjäsen tai sukulainen oli tekijänä 40 %:ssa teoista. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a.)

Tutkimuskysymykseen, jonka tarkoituksena oli selvittää, *minkälaisia seurauksia seksuaalisen väkivallan kokemuksesta oli vanhemmille aiheutunut*, saatiin monipuolisesti tietoa. Psykkiset, fyysiset ja sosiaaliset seuraukset seksuaalisesta väkivallasta olivat hyvin yhdenmukaisia aikaisempien tutkimuksien ja käytännönkokemusten kanssa (mm. Raijas 2003, Sanderson 2002, Laitinen 2004, Heikinheimo & Tasola 2004, Laiho 2006, Väänänen 2011). Psykkisistä seurauksista vanhemmat olivat yleisimmin kokeneet ahdistusta ja masennusta. Keskittymiskyvyn puute, tunteiden latistuminen ja itsetunnon aleneminen nähtiin osana masennuksen oireita. Häpeää ja syyllisyyttä tapahtuneesta koki suurin osa vanhemmista, mikä onkin seksuaalisen väkivallan uhreille tyypillistä. Uhrikokemus oli tuonut usean vanhemman elämään erilaisia pelkotiloja ja synnytyspelosta kertoi kärsivänsä muutama vanhemmista. Psykkisenä oireena seksuaalisesta väkivallasta seitsemän vanhempaa koki syömishäiriön, johon kaikki olivat sairastuneet uhriutumisen jälkeen.

Seksuaalisen väkivallan uhrille ei ole lainkaan tavatonta, että väkivaltakokemukset elävät omaa elämäänsä uhrin kehossa, aiheuttaen kärsimystä ja fyysisen hallinnantunteen heikkenemistä. Erilaiset somaattiset vaivat ja oireet, joille ei tunnu löytyvän lääketieteellistä selitystä, ovat tavallisia. (Väänänen 2011, 130.) Tässä tutkimuksessa seksuaalisen väkivallan fyysisistä seurauksista yleisimpiä olivat unihäiriöt, jotka esiintyivät nukahtamisvaikeuksina, painajaisina ja unettomuutena. Vieraudentunne kehossa oli fyysisenä seurauksena 12 vanhemmalla ja tuntui kehokosketuksen puutteellisuutena tai ulko-

puolisuudentunteena. Kolmella vanhemmalla ei ollut lainkaan kosketusta kehoonsa. Huomion arvoista on, että suurimmalla osalla vanhemmista seksuaalisen väkivallan kokemuksesta on ajallisesti pitkä aika. Silti erilaiset fyysiset oireet näkyvät ja vaikuttavat elämään edelleen. Esimerkiksi erilaiset vanhempien kuvaamat, seksuaalisen väkivallan seurauksena tulleet, kiputilat olivat tulleet esiin vasta vuosien päästä tapahtuneesta.

Sosiaalisista seurauksista yleisimpinä ilmi tulivat vaikeus luottaa ihmisiin, läheisyyden pelko ja parisuhdevaikeudet. Suurin osa vanhemmista koki, että heidän on vaikea luottaa muihin ihmisiin. Useilla seksuaalisen väkivallan tekijä oli ollut tuttu ja käyttänyt hyväkseen valtaansa ja tuttuuttaan. Läheisyyden pelko sosiaalisena seurauksena liittyi nimenomaan aikuistenväliseen läheisyyteen. Läheisyyden pelko parisuhteessa ja muut parisuhdevaikeudet liittyivät usein vaikeuksiin seksuaalisuuden alueella. Seksuaalinen kanssakäyminen puolison kanssa oli vaikeaa ja johti riitoihin. Onkin tyypillistä, että naisilla, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa, on ongelmia seksuaalisuudessaan. Usein koetaan, että uhrikokemukset ovat tuhonneet seksuaalisuuden, eikä tyydyttävään seksisuhteeseen ole mahdollisuutta. Seksuaalinen kanssakäyminen voi viedä uhrin takaisin tuskallisiin muistoihin ja kehon tuntemuksiin sekä johtaa esimerkiksi paniikki-kohtauksiin. (Väänänen 2011, 129.)

Tutkimuksessa seksuaalisen väkivallan sosiaalisena seurauksena esiin nousi myös itselle vahingollisiin suhteisiin ajautuminen. Syyksi tähän useat vanhemmat kertoivat, että eivät ole koskaan oppineet pitämään puoliaan. He eivät ole tunteneet itseään arvokkaaksi, joten he eivät ole osanneet vaatia itselleen kunnollista kohtelua. Jotkut olivat pysyneet itselle vahingollisissa suhteissa, koska olivat niin tottuneita huonoon kohteluun, etteivät nähneet siinä mitään väärää. Myös Heikinheimo & Tasola (2004, 23–24) toivat esiin saman ilmiön. Työskennellessään seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten kanssa, he olivat huomanneet, että uhrien oli kokemuksiensa vuoksi vaikea pitää puoliaan, puolustaa omia oikeuksiaan tai sanoa ei.

Tutkimuskysymykseen, jonka tarkoituksena oli selvittää *millä tavalla vanhemmat kokiivat seksuaalisen väkivallan seurausten näkyvän vanhemmuudessaan*, saatiin monipuolista tietoa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että puolella äideistä raskaus ja synnytys olivat nostaneet seksuaalisen väkivallan trauman pintaan. Seksuaalisen väkivallan trauma on kehollinen ja raskaus sekä synnytys hyvin kehollisina kokemuksina aktivoivat trauman

aiheuttamat fyysiset oireet. Tämä voi joissakin tapauksissa johtaa siihen, että äiti pois sulkee tiedostamattaan yhteyden lapsen kanssa. (Väisänen 2001, 28, 36; Sanderson 2002, 45.) Pois sulkeminen saattaa estää kiintymyssuhteen kehitykselle tärkeän vasta-vuoroisuuden ja voi vaikeuttaa turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. (Punamäki 2011, 100).

Tässä tutkimuksessa erityisenä seurauksena vanhemmuudessa näkyi *läsnäolon puute*. Vanhemmat kertoivat sekä psyykkisten, fyysisten että sosiaalisten seurausten näkyvän vanhemmuudessaan eritavoilla läsnäolon puutteena. Masentunut, itkuinen ja väsynyt vanhempi ei jaksanut olla läsnä lapselleen ja ahdistuneena oli vaikea vastata lapsen tarpeisiin. Unihäiriöiden aiheuttaman väsymyksen vuoksi fyysinen toimintakyky laski ja vanhempien oli vaikea leikkiä tai touhuta lasten kanssa. Lisäksi kehon traumareaktioiden kuten vieraudentunteen kehossa ja erilaisten kiputilojen nähtiin heikentävän kykyä olla läsnä lapsilleen. Kun voimavarat menevät kehon tuntemusten tai fyysisten särkyjen kanssa pärjäämiseen, eivät ne riitä vastamaan lapsen tarpeisiin. Seksuaalisen väkivaltakokemuksen takaumien noustessa pintaan vanhemman ahdistus saattoi mennä niin hallitsemattomaksi, että hän ei ollut enää tässä ajassa ja paikassa. Suokas-Cunliffe tuo artikkelissaan esille, että seksuaalisen väkivallan trauman kokeneet voivat päivittäisessä elämässä elää näennäisesti erossa tapahtuneesta, mutta iltaisin ja öisin trauman vaikutukset tulevat ilmi. Traumatisoitunut vanhempi voi olla turvaton ja avuton kuin pieni lapsi sekä psyykkisesti poissa tilanteesta, jossa lapsi tarvitsisi läsnä olevan ja hoivaavan vanhemman tukea. (Suokas-Cunliffe 2003, 112.)

Puutteellinen läsnäolo lapsen kanssa näkyi myös vanhempien *kyvyssä vastata lapsen tunteisiin*. Yksi vanhemmista kertoi, että hänen oli vaikea tuntea ilon ja onnen tunteita, jolloin myös lapsen iloon ja onneen oli vaikea vastata. Yhdelle vanhemmista väsymyksen aiheuttama stressinsietokyvyn lasku aiheutti sen, ettei hän kyennyt ottamaan lapsen tunnetiloja vastaan, vaan antoi helposti periksi riitatilanteessa tai käyttäytyi niissä risti-riitaisesti. Jotkut vanhemmat reagoivat lapsen tunnetiloihin liiankin vahvasti. He menivät niin mukaan lapsen tunteisiin, että eivät kyenneet vanhemman vastuulliseen käytökseen vaan taantuivat lapsen tasolle. Liika kiintyminen lapsiin ja eläminen heidän kautaan oli myös seurausta seksuaalisesta väkivallasta ja ilmeni lasten elämän liiallisena kontrolloimisena ja lasten asettamisena jopa parisuhteen edelle. Myös Laitisen tutkimuksessa käy ilmi joidenkin seksuaalisen hyväksikäytön uhrien vaikeus laittaa lasten

tarpeet omien edelle. Lapsuudessa koettu vääränlainen läheisyys voi johtaa ylivarovaisuuteen omien lasten kanssa ja näkyä rajojen asettamisen vaikeutena tai vaikeutena tuntea omia rajoja suhteessa lapsiinsa. (Laitinen 2004, 218.) Jotta vanhempi voi erottaa omat tunteet lapsen tunteista, tulee hänellä olla hyvä mentalisaatiokyky. Jos mentalisaatiokyky on puutteellinen, vanhempi ei pysty ottamaan vastaan lapsen tunteita eikä kykene erottamaan niitä omistaan eikä myöskään työstämään niitä lapselle siedettäväksi kokemukseksi. Mentalisaatiokyky on olennainen osa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja mahdollistaa vanhemman toiminnan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Tämä auttaa turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiseen lapsen ja vanhemman välille. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 73–74, 94.)

Läsnäolon puutteeseen lasten kanssa vaikutti osalla vanhemmista *fyysisen läheisyyden pelko*. Noin puolet vanhemmista oli sitä mieltä, että heidän oli vaikea koskea lastaan, koska kosketus ei tuntunut heistä hyvältä. Vanhemmat kokivat seksuaalisen väkivallan seurauksena fyysisen läheisyyden vaikeana erilaisten pelkojen vuoksi. Pelko lapsen alastomuutta ja sukupuolielimiä kohtaan aiheutti vanhemmille vaikeuksia vaipanvaihto ja pesutilanteissa. Osa vanhemmista kertoi pelkäävänsä, että satuttaa lasta seksuaalisesti tuossa tilanteessa. Yksi vanhemmista koki nukkumisen lapsen vieressä vaikeana fyysisen läheisyyden vuoksi. Joillakin vanhemmilla lapsen alastomuus nosti vanhan väkivaltatrauman pintaan, jolloin vanhempi joutui väärästä syystä elämään kaiken kauheuden uudelleen.

Sekä Sanderson teoksessaan että Suokas-Cunliffe artikkelissaan tuovat esille samansuuntaista tietoa. Seksuaalista väkivaltaa kokeneet vanhemmat voivat kokea läheisyyttä ja koskettelua vaativat, lapsen normaalia hoitoa koskevat, tehtävät vaikeina. Myös hyvän ja turvallisen läheisyyden erottaminen hyväksikäytöstä voi olla haastavaa. Lisäksi vanhempi voi itse pelätä hyväksikäyttävänsä lasta seksuaalisesti joutuessaan koskemaan lapsen sukupuolielimiä esimerkiksi pesutilanteessa. Vanhempi voi reagoida tilanteeseen vetäytymällä kontaktista lapseen. (Suokas-Cunliffe 2003, 117; Sanderson 2002, 45–46.) Tällaisten pelkojen ja vetäytymisen syynä voi olla se, että vanhemman oma kiintymyssuhde ei ole kehittynyt turvallisesti vaan on esimerkiksi lapsuuden seksuaalisen väkivallan kokemuksen myötä kehittynyt etäistäväksi tai ristiriitaiseksi. Etäistävästi kiinnittynyt vanhempi on tunneilmaisultaan välttelevä ja hänen läsnäolonsa ja saatavuutensa on lapselle epävarmaa. Ristiriitaisesti kiinnittynyt vanhempi toimii epä johdonmukaisesti

ja on lapselle vaikeasti ennakoitava. (Hautamäki 2005, 36–37; Pettersson 2003, 98–99.) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen silloin, kun vanhempi kokee seksuaalisen väkivallan kokemuksen seurauksena fyysisen läheisyyden pelkoa, voi olla haastavaa.

Vanhemmat kokivat *pelkoa* siitä, että lapsi joutuu seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Kaksitoista vanhemmista koki, että mikäli he eivät vahdi lapsiaan kokoajan, joku voi hyväksikäyttää heitä. Pelko kasvoi erityisen suureksi silloin, kun lapsi oli lähestymässä sitä ikää, jossa vanhempi oli joutunut seksuaalisen väkivallan uhriksi. Suojellakseen lapsiaan joutumasta saman kokemuksen uhriksi osa vanhemmista oli tarkempia siitä, missä lapset liikkuvat ja keiden kanssa. Pelko vaikutti myös siihen, että vanhempien oli vaikea luottaa edes läheisiinsä siinä määrin, että olisivat antaneet lapset heidän hoitoonsa. Jotkut suojelivat lapsiaan eivätkä päästäneet heitä mielellään yksin mihinkään. Lasten suojelemisen tarve oli joillakin vanhemmista niin kova, että he kokivat vievänsä lapsiltaan liialla suojelulla oikeuden normaaliin lapsuuteen. Myös Sanderson (2002, 234) tuo teoksessaan esille, että tällaisen ylihoivaavan ja ylisuojelevan käytöksen riskinä on, että se estää lapsen yksilöitymisen tunnetta ja irrottautumista äidistä, mikä voi estää lapsen itsenäistymisen.

Vanhempien kokemuksista kuvastui *huoli* siitä, kuinka nämä erilaiset seksuaalisen väkivallan aiheuttamat seuraukset tulevat näkymään heidän lastensa elämässä ja tulevaisuudessa. Vanhemmat kokivat valtavaa *syyllisyyttä* siitä, mitä ovat omilla oireillaan lapsilleen aiheuttaneet. Vanhemmat kantoivat syyllisyyden taakkaa niistä vääristä äitiyden ja perheen malleista, joita olivat omasta mielestään lapsilleen antaneet, koska eivät olleet hoitaneet itseään aikaisemmin kuntoon. Osa koki syyllisyyden tuomaa ahdistusta siitä, että oli siirtänyt oman kokemuksen tuoman ahdistuksen lapsiinsa. Vanhemmilla oli huoli esimerkiksi siitä, kuinka lapset oppivat oikeanlaista läheisyyttä, jos eivät ole normaalia läheisyyttä omassa perheessään nähneet. Yksi vanhemmista oli katkaissut välit kaikkiin sukulaisiin ja koki huolta siitä, että oli vienyt lapsiltaan sukuyhteyden. Toinen koki antaneensa lapsilleen huonon kuvan parisuhteesta ja pelkäsi, että lapset jatkavat tätä sukupolvien kierrettä valitsemalla saamansa mallin mukaisesti yhtä huonot puoliset. Vanhemmat toivat esiin huolensa *sukupolvien kierteestä* myös syömishäiriöiden yhteydessä. He pelkäsivät siirtävänsä omalla sairaalla esimerkillään syömishäiriön lapsilleen. Yksi vanhemmista kertoikin lapsillaan olevan, hänen syömishäiriönsä seurauksena, epäterve tapa saada normaalia enemmän mielihyvää ruuasta. Kaiken kaikkiaan

kymmenen vanhempaa kolmestatoista koki, että vanhemmuus on heille vaikeampaa kuin niille vanhemmille, jotka eivät ole kokeneet seksuaalista väkivaltaa.

Tämän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että suurin osa seksuaalista väkivaltaa kokeneista vanhemmista tarvitsisi jossakin vaiheessa *tukea vanhemmuudelleen*. Puolet vanhemmista koki tarvitsevansa jonkin verran tukea vanhemmuudelleen ja yksi koki tarvitsevansa paljon tukea. Puolet eivät kokeneet tarvitsevansa tukea vanhemmuudelleen nyt, mutta heistä kaksi kertoi, että olisi tarvinnut sitä aikaisemmin. Tutkimuksella saatiin tietoa myös siitä, *minkälaista tukea vanhemmat toivoivat vanhemmuudelleen Raiskauskriisikeskus Tukinaisesta*. Yleisimmin vanhemmat halusivat tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista ja etenkin seurauksista vanhemmuuteen. Tietoa haluttiin apua tarjoavista tahoista sekä erilaisista työkaluista ja menetelmistä, joita toipumisessa olisi mahdollista käyttää. Keskusteluapua, sanoja kokemuksille ja ymmärrystä oireisiin haluttiin kriisipuhelimesta, kriisityöntekijöiden vastaanotoilta ja juristilta. Ainoastaan yksi vanhempi oli käyttänyt seksuaalisen väkivallan kokemuksesta toipumiseen vertaistukea. Hänen lisäksi vertaisryhmää sellaisille vanhemmille, joilla itsellään on seksuaalisen väkivallan kokemus, toivoi puolet vanhemmista. Tutkimustulosten perusteella voi todeta, että Raiskauskriisikeskus Tukinainen vastaa seksuaalista väkivaltaa kokeneiden vanhempien tuen tarpeeseen tällä hetkellä hyvin. Sekä maksuttomat puhelinpäivystykset (juristipäivystys ja kriisipäivystys) että kriisityöntekijöiden vastaanotot tarjoavat keskusteluapua, tietoa ja neuvontaa seksuaalisen väkivallan asioissa. Erilaisissa ryhmämuotoisissa toiminnoissa hyödynnetään vertaistukea ja niitä järjestetään viikoittain kokoon-tuvina Helsingissä ja Jyväskylässä sekä viikonloppuryhminä eri puolilla Suomea. (Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a.)

Seksuaalisen väkivallan vaikutukset seuraavat ihmisen elämässä vuosikymmeniä ja pelkäänsä hoitoon hakeutumisen rohkeuden keräämiseen voi mennä aikaa. On lohduttavaa, että lapsuudessaan seksuaalista väkivaltaa kokeneiden vanhempien on mahdollista saada korjaavia kokemuksia esimerkiksi myöhemmin elämässä luotujen parisuhteiden avulla. Nämä voivat auttaa ja eheyttää myös vanhemmuuden kokemusta ja antaa mahdollisuuden turvallisten kiintymyssuhteiden luomiseen, menneisyydestä huolimatta. (Alatalja 2012, 160, 165.) Vanhempien kertomuksista nousi esiin monenlaisia selviytymiskeinoja, joita he olivat käyttäneet seksuaalisesta väkivallasta toipumiseen. Kertomuksista ilmeni, että traumakokemukseen haetaan ja saadaan apua monelta taholta.

Vanhemmat olivat saaneet apua erilaisista terapioista, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta sekä lääkehoidosta. Perhe, puoliso ja ystävät olivat myös tärkeitä tukijoita toipumisen tiellä. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä siitä, minkälainen tuki- tai hoitomuoto olisi seksuaalisen väkivallan kokeneelle hyvä tai huono. Tutkimus kertoo ainoastaan sen, että tuen tarve on yksilöllinen ja joku voi selviytyä puolison tuella, kun toinen tarvitsee psykiatrista laitoshoidoa. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat sellaisia, jotka olivat tunnistaneeet seksuaalisen väkivallan kokemuksen ja osasivat hakea apua Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimesta. Tuen tarve ja selviytymiskeinot olisivat todennäköisesti erilaisia, jos olisi haastateltu sellaisia vanhempia, jotka eivät ole seksuaalista väkivaltaa tunnistaneeet tai eivät ole hakeneeet apua.

Tutkimustulokset osoittivat, että seksuaalinen väkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen elämään. Kokemus ei ole vain fyysinen tai vain psyykkinen, vaan kokonaisvaltainen, vaikuttaen - ei pelkästään uhrin itsensä elämään - vaan laajasti myös hänen lähipiiriinsä. Seksuaalisen väkivallan tekijä ei tee pahaa vain uhrilleen, vaan myös tämän läheisille ja tuottaa seurauksia pitkälle heidän tulevaisuuteensa. Seksuaalinen väkivalta voi pahimmillaan vaurioittaa uhrin ja hänen lähipiirinsä edessä olevaa elämää kokonaisvaltaisesti. Koska Suomessa ei ole tutkittu seksuaalisen väkivallan seurauksia vanhemmuuteen, uskomme tutkimuksemme auttavan kehitettäessä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen palveluita paremmin vanhemmuutta tukeviksi. Tarkoituksena on tuottaa seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen tiivistelmä, joka hyödyttää asiakastyössä, erityisesti vanhemmuuden seurausten sanoittamisessa.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksena on tutkimuksen *pätevyys eli validiteetti*, joka tarkoittaa käytetyn tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa oli tarkoitus mitata ja miten hyvin tutkimus kuvaa tutkittavaa ilmiötä (Vilkka 2005, 161; Tuomi & Sarajärvi 2009, 130). Tässä tutkimuksessa perehdyttiin huolellisesti aihepiiriin teoriaan. Avasimme tutkimuksessa käytetyt käsitteet mahdollisimman tarkasti ja suunnittelimme käyttämämme kyselylomakkeen huolellisesti. Kyselylomakkeen laadimme itse, jotta pystyimme kysymään juuri sellaisia kysymyksiä, joihin halusimme vastauk-

sia. Kyselylomaketta tehdessämme peilasimme teoreettista viitekehystä kyselylomakkeeseen, jotta kysymykset nousivat käsittelemämme teorian pohjalta. Testasimme kyselylomakkeen sekä Tukinaisen henkilökunnalla että kahdella Tukinaisen asiakkaalla ennen sen käyttöönottoa. Tällä saatiin näkyville sellaiset kohdat kyselylomakkeesta, joita tarvitsi muuttaa. Näin voitiin varmistua kyselylomakkeen toimivuudesta. Testauksesta saatuja vastauksia ei käytetty osana varsinaista tutkimusta.

Tutkimuksen validiteettia lisäsi se, että tutkimusmenetelmänä käytettiin puhelinhaastattelua, jolloin vastaaja pystyi pyytämään tarkennuksia ja haastattelija pystyi tarkentamaan vastausta tarvittaessa. Tällöin tulkinnanvaraa pystyttiin minimoimaan. Validiteettia paransi kysymyksissä mukana ollut ”jokin muu, mikä” vaihtoehto, johon vastaaja sai nimetä todellisen vaihtoehdon, kun hänelle oikeaa vaihtoehtoa ei ollut valmiiksi annettu. Väittämät koskivat seksuaalisen väkivallan seurauksiin liittyviä myyttejä ja uskomuksia, joita teorialiedosta ja selviytymistarinoista nousi esiin ja joihin haluttiin vastaajien mielipiteitä.

Toinen hyvän tutkimuksen perusvaatimus on *luotettavuus eli reliabiliteetti*. Tutkimuksen luotettavuuden mittaamisella tarkoitetaan tulosten tarkkuutta ja toistettavuutta. Tutkimus ei saa sisältää satunnaisvirheitä. (Vilkkä 2005, 161; Tuomi & Sarajärvi 2009, 130.) Ennen varsinaista aineistonkeruuta teimme opinnäytetyösuunnitelman, jossa tarkastelimme tutkimusaiheen teoriaa useasta näkökulmasta ja pohdimme vaihtoehtoja. Olemme pyrkineet erityiseen huolellisuuteen laatiessamme tutkimuksen teoreettista viitekehystä, kerätessämme aineistoa sekä analysoidessamme sitä. Kirjoittamisessa olemme huomioineet tutkimuksen helppolukuisuuden, jotta lukijalle muodostuisi mahdollisimman selkeä kuva tutkittavasta aiheesta. Lisäksi olemme pyrkineet tuomaan koko opinnäytetyöprosessin esille vaihe vaiheelta mahdollisimman tarkasti. Kyselylomake on laadittu siten, että tutkimus on mahdollista toistaa samankaltaiselle kohderyhmälle riippumatta tutkijasta. Tutkimuksen tulokset kuvaavat haastateltujen 13 äidin kokemuksia ja käsityksiä seksuaalisen väkivallan seurauksista ja niiden vaikutuksista heidän vanhemmuuteensa. Tuloksia ei voi yleistää sopivaksi kaikkiin seksuaalista väkivaltaa kokeneisiin, vaan ne ovat viitteellisiä.

9.3 Tutkimuksen eettisyys

Eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127). Tutkimustoimintaan liittyvien eettisten ratkaisujen tavoitteena on ihmisten kunnioitus, tasavertainen vuorovaikutus sekä oikeudenmukaisuuden korostaminen. Tutkimustyössä eettisyys tarkoittaa sitä tapaa, millä tutkija suhtautuu työhönsä, työssä esiintyviin ongelmiin ja henkilöihin, joiden kanssa tutkimusta tehdään. Eettisen kysymyksenasettelun tulee näkyä tutkijan opinnäyteprosessin sisällä, koko työskentelyn ajan, kaikissa vaiheissa, koska tutkimustyöltä edellytetään läpinäkyvyyttä ja rehellisyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Tutkimusaiheemme arkaluonteisuuden vuoksi kiinnitimme erityistä huomiota eettisyyteen. Asiakkaan soittaessa Raiskauskriisikeskus Tukinaisen kriisipuhelimeen, huomioitiin ensisijaisesti hänen kriisiavun tarpeensa. Halukkuutta tutkimukseen osallistumiseen tiedusteltiin vain siinä tapauksessa, kun haastattelija/kriisityöntekijä katsoi sen olevan soittajan tilanteeseen nähden sopivaa. Esimerkiksi raiskauksen vuoksi akuutissa kriisissä olevalta soittajalta halukkuutta osallistumiseen ei kysytty. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja kunnioitimme myös niiden vanhempien päätöstä, jotka eivät halunneet osallistua tutkimukseen. Tiedotimme haastatteluun osallistujille tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta avoimesti ja yksityiskohtaisesti. Koska tutkimuksen aihe oli vaikea eikä aiheesta puhuminen ollut vanhemmille helppoa, haastattelija antoi vanhemmille mahdollisuuden esittää kysymyksiä haluamistaan asioista puhelinhaastattelun aikana. Haastattelun lopuksi tiedusteltiin, minkälaisia tunteita ja ajatuksia haastattelu oli herättänyt sekä tarjottiin mahdollisuus keskustella niistä. Kaikille vanhemmille tarjottiin mahdollisuutta soittaa kriisipuhelimeen uudestaan, mikäli he kokisivat sen tarpeellisenä. Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien henkilötietoja, kuten nimiä tai puhelinnumeroita, ei kirjattu missään vaiheessa tutkimuksen tekoa. Tutkimuksen tuloksia käsiteltiin siten, että osallistuneiden tunnistaminen on mahdotonta.

Tutkimustyön tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, joka on eettisesti hyvätasoisien tutkimuksen edellytys (Hirsjärvi ym. 2009, 23). Halusimme kehittää omaa osaamistamme ja ammattitaitoamme, joten hankimme tutkimastamme aiheesta, seksuaalisesta väkivallasta ja sen seurauksista, laajan ja kattavan lähdeaineiston. Käyttämäämme materiaaliin ja lähdeaineistoon suhtauduimme kriittisesti ja tarkastimme lähteiden paikkansa

pitävyyden. Tiedonhankintaa tehdessämme käytimme toisten tekemiä tutkimuksia ja aineistoja lähteinä oikeaoppisesti. Lähdeviitteet ja lähteet merkitsimme tutkimusraporttiin asiallisesti ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjallisyntöön ohjeiden mukaisesti.

Tutkimusta tehdessämme olimme tiiviissä yhteydessä Raiskauskriisikeskus Tukinaisen henkilökunnan kanssa. Tiedotimme opinnäytetyömme etenemisestä ja pyysimme palautetta työstämme ja työmme linjauksista, sillä tutkimuksemme tulee heidän käyttöönsä. Aihe, seksuaalisen väkivallan seuraukset, on haastava ja osin raskaskin. Vanhempien kertomukset olivat osin järkyttäviä ja nostivat monenlaisia tunteita pintaan. Saimme Raiskauskriisikeskus Tukinaisen terapeuteilta työnohjauksellista tukea koko opinnäytetyö prosessin ajan. Kävimme säännöllisesti läpi tutkimukseen liittyviä asioita ja saimme mahdollisuuden tuulettaa aihepiiriin tuomaa ahdistusta. Koimme, että omasta jaksamisesta huolehtiminen oli osa opinnäytetyöprosessin eettisyyttä.

9.4 Jatkotutkimusaiheet

Seksuaalisen väkivallan seurauksia vanhemmuuteen on tutkittu Suomessa vähän. Tämä tutkimus on omalta osaltaan lisäämässä tietoutta tästä arasta aiheesta. Tavoitteena on ollut herättää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset näkemään ilmiön olemassaolo. Tiedon lisääminen seksuaalisen väkivallan seurauksista olisi tärkeää sekä sosiaali- että terveydenhuollon ammattilaisten keskuudessa, koska seksuaalinen väkivalta aiheuttaa monimuotoisia seurauksia, jotka vaikuttavat monella elämän osa-alueella ja limittyvät toisiinsa.

Kaikilla tasoilla ammatillisessa koulutuksessa tulisi antaa tietoa ja valmiuksia nykyistä enemmän kohdata seksuaalista väkivaltaa kokeneita. Puheeksi ottamisen kynnystä tulisi pystyä madaltamaan ja rohkeutta puheeksiottoon tulisi lisätä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ihmisiä tulisi kouluttaa siten, että herkkyys kuulla seksuaalisen väkivallan uhrin hätä paranisi. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat toivat esille sen, että olivat vihanneet kokemuksistaan useille ammattilaisille, mutta nämä eivät olleet pystyneet kuulemaan heitä. Heidän avuntarpeeseensa ei ollut osattu vastata. Osa vanhemmista koki, että vaikka hän oli sanonut seksuaalisen väkivallan kokemuksesta suoraan, kuuliija si-

vuutti asian silti. Tämä toi vanhemmille hylkäämisen kokemuksen ja lisäsi heidän ajatustaan siitä, että asiasta ei ole soveliaista puhua.

Valitsemassamme aihepiirissä riittää paljon tutkittavaa. Toinen opinnäytetyöntekijöistä tulee tulevaisuudessa työskentelemään varhaiskasvatuksen parissa, ja tutkimuksen teko on herättänyt monia kehittämisajatuksia. Jotta voisimme tehdä työtä perheiden eteen mahdollisimman hyvin, olisi tärkeää selvittää, millä tavalla voisi parhaiten tukea vanhemmuutta ja lapsen ikätasoista kehitystä silloin, kun vanhemmalla on seksuaalisen väkivallan traumakokemus. Miten vanhemmat ja lapset tulisivat parhaiten autetuksi? Tärkeää olisi myös selvittää, miten seksuaalista väkivaltaa voitaisiin parhaiten ehkäistä ja mitä keinoja siihen tarvitaan. Koska opinnäytetyömme kohderyhmä oli suhteellisen pieni, olisi mielenkiintoista saada laajempaa määrällistä tietoa seksuaalisen väkivallan seurauksista vanhemmuuteen.

Suomessa lähes kaikki äidit kohdataan neuvolassa. Seksuaalisen väkivallan kokemus vaikuttaa usein äidin raskauden kokemiseen ja synnytykseen. Olisi tärkeää selvittää, kuinka moni äitiysneuvolan asiakkaana olevista äideistä kantaa seksuaalisen väkivallan taakkaa, joka on mahdollisesti aktivoitumassa alkaneen raskauden myötä. Mielenkiintoinen jatkotutkimushaaste olisi myös selvittää, miten neuvoloissa parhaiten pystyttäisiin tunnistamaan ja tukemaan seksuaalista väkivaltaa kokenutta äitiä. Tänä päivänä myös isät ovat paljon läsnä lapsen kasvatuksessa ja kantavat tasa-arvoisesti vastuuta vanhemmuudesta. Näkisimme tärkeänä tutkimuksen, joka kartoittaisi isien seksuaalisen väkivallan kokemuksia sekä niiden seurauksia heidän vanhemmuuteensa.

9.5 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessissa

Opinnäytetyöprosessi oli monivaiheinen ja haastava, mutta myös antoisa kokemus. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen oli toista vuotta kestävä prosessi, joka opetti suunnitelmallisuutta ja sitoutumista yhteiseen työskentelyyn. Seksuaalinen väkivalta oli aihepiirinä toiselle opinnäytetyöntekijöistä entuudestaan tuttu ja toiselle aihealueena uusi. Aihealueen luonteen vuoksi, teorian tietoon perehtyminen oli osittain rankka kokemus. Parityöskentelyn etuna oli se, että pystyimme hyödyntämään toisiamme aihealueen

herättämien tunteiden purkamisessa. Työn eri vaiheissa eteen tulleiden tunteiden työstäminen kasvatti rohkeuttamme puhua vaikeista asioista ja tunteista. Yhdessä työskenteilyn etuna oli sekin, että niinä epätoivon hetkinä, kun tuntui siltä, että työ ei etene, oli toinen puskemassa uskoa työn valmistumiseen. Lisäksi yhdessä työskentely kasvatti vuorovaikutustaitojamme ja yhteistyökykyämme. Kahden opinnäytetyöntekijän mielipiteiden yhteensovittaminen vaati toisinaan kompromisseja. Suurena tukena ammatillisessa kasvussa olivat myös yhteistyökumppanimme Raiskauskriisikeskus Tukinaisen henkilökunta. He jaksoivat käydä läpi ajatuksiamme ja tunteitamme sekä antoivat arvokkaita neuvoja ja työkaluja tunteiden purkuun ja aiheesta irrottautumiseen.

Lastentarhanopettajan kelpoisuus edellyttää laaja-alaista osaamista lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä sekä tietoa ja osaamista siitä, mitkä eri kontekstit vaikuttavat perheessä ja lapsen elinympäristössä. Perehtyminen erilaisiin vanhemmuuteen liittyviin teorioihin ja vanhemmuuteen vaikuttaviin tekijöihin on lisännyt asiantuntijuutta työskennellä vanhemmuutta tukevasti varhaiskasvatuksessa. Seksuaalisen väkivallan seurauksiin perehtyminen on lisännyt tietoisuuttamme trauman merkityksestä ihmisen kehityksessä. Tämä edesauttaa kykyämme tunnistaa ja huomioida trauman oireet sekä lapsessa että vanhemmassa ja perheessä. Varhaiskasvatuksessa, kuten sosiaalialalla yleensäkin, kokonaisvaltaisen yhteistyön tekeminen perheiden kanssa on tärkeää. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt näkemystä ja tietoisuutta vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön sekä varhaisen puuttumisen tärkeydestä. Niin varhaiskasvatuksessa kuin muissakin sosiaalialan töissä toimiessamme tulemme kohtaamaan kipeitä ja vaikeita aiheita. Seksuaalisen väkivallan aihepiirin tunteminen antaa meille kykyä tunnistaa väkivallan olemassaolo sekä rohkeutta ja osaamista ottaa asia puheeksi. Opinnäytetyötä tehdessämme törmäsimme vanhempien kommentteihin ”olisin kertonut, jos joku olisi kysynyt”. Koemme, että meistä on tämän opinnäytetyöprosessin aikana kasvanut sellaisia ammattilaisia, jotka eivät väistä vaan uskaltavat kuulla ja kysyä.

Tämä opinnäytetyö on laajentanut osaamistamme sekä antanut meille uusia työkaluja ja menetelmiä seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisyyn. Olemme nähneet lasten ja nuorten turvataitojen merkityksen ja ryhtyneet juurruttamaan turvataito-opetusta työpaikoillemme. Turvataitojen opetus lähtee liikkeelle itsetunnon kasvattamisesta ja siitä, että jokaisella on itsemääräämisoikeus, oikeus sanoa ”EI” sekä oikeus fyysiseen koskemattomuuteen. Toimiessamme varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä tehtävänä on

luoda sellainen välittävä ilmapiiri, jossa lapset ja nuoret uskaltavat puhua ja kysyä vaikeitakin asioita. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme saaneet kattavasti tietoa seksuaalisen väkivallan uhreille tarjottavista tukipalveluista ja tämän tiedon avulla osaamme ohjata asiakkaitamme oikeiden palveluiden piiriin.

Opinnäytetyö on toiminut hyödyllisenä oppimisprosessina tutkimuksen teon kannalta. Molemmille tämä opinnäytetyö oli ensimmäinen tutkimuksellinen opinnäytetyö, joten perehtyminen erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja analyysitapoihin on laajentanut tutkimuksellista osaamistamme. Tutkimusraportin kirjoittaminen oli mielenkiintoinen matka, jonka varrelle mahtui niin tuskan kuin onnenkin kyyneleitä. Koemme, että tutkimuskysymysten avulla saatiin vastauksia niihin kysymyksiin, joita lähdimme tutkimaan. Vanhempien kertomukset antoivat kuitenkin myös sellaistaikin tietoa, jota emme edes tienneet etsivämme. Heidän kokemuksensa laajensivat näkemystämme seksuaalisen väkivallan seurauksista ja erityisesti sen seurauksista vanhemmuuteen, enemmän kuin olimme etukäteen osanneet kuvitella. Opinnäytetyö oli prosessina opettavainen ja jännittävä matka, koska koko ajan tuli eteen uusia asioita ja ratkottavia ongelmia. Olemme sen myötä kehittyneet ammattilaisina enemmän kuin uskalsimme toivoakaan.

LÄHTEET

- Alatalja, Heidi 2012. Seksuaalisen hyväksikäytön vaikutus parisuhteeseen. Teoksessa Visa Kuusikallio & Katri Kuusikallio (toim.) Hyväksikäytetyt selviytyjät kertovat. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 147–168.
- Bardy M 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa Laura Kolbe & Katriina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, 35–52.
- Bildjuschkin, Katriina & Ruuhilahti, Susanna 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta. Ammatillisia kohtaamisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.
- Broden, Margareta 2006. Raskausajan mahdollisuudet. Helsinki: Terapeia-säätiö.
- Brusila, Pirkko 2006. Uhrin näkökulma. Teoksessa Dan Apter, Leena Väisälä & Kari Kaimola (toim.) Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim, 333–341.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Eränkö-Pekkanen, Tiina 2002. Tasa-arvo – juhlapuheita vai arkipäivää? Poliisilehti 2002/3. Poliisihallinnon tiedotuslehti. Viitattu 10.7.2012.
<http://www.poliisi.fi/poliisi/periodic.nsf/vwArchivedDocuments/Poliisilehti+200232-P%C3%A4%C3%A4kirjoitus?OpenDocument>
- Eskola, Kaarina & Hytönen, Eeva 2002. Nainen hoitotyön asiakkaana. Helsinki: WSOY.
- Hautamäki, Airi 2005. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kehityssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-4. painos. Helsinki: WSOY, 13–59.
- Hautamäki, Airi 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1-2.painos. Helsinki: SanomaPro, 29–66.
- Heikinheimo, Annaliisa & Tasola, Sirkka 2004. Vain muistamalla voi unohtaa. Tie toipumiseen. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ryhmäterapia. Jyväskylä: Anna-Liisa Heikinheimo ja Sirkka Tasola.
- Heinjoki, Heli 2012. Kehittämispäällikkö. Raiskauskriisikeskus Tukinainen. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto. 15.10.2012.

- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna 2005. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Viitattu 23.6.2012.
<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=en55ks2.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1273671912258&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>
- Hirsijärvi, Sirkka: Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, Salla 2009. Teoksessa Pirkko Brusila, Salla Hyvärinen, Maaret Kallio, Kirsi Porras & Tarja Sandberg. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Helsinki: Väestöliitto, 43–57.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Tarja; Taajamo, Terhi; Veistilä Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kaimola, Kari 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttä. Teoksessa Jaana Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 10–18.
- Kainulainen, Heini; Honkatukia, Päivi & Niemi, Hannu 2011. Seksuaalirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258.
- Kajava, Laura & Varonen, Minna 2008. Pahuudella puhkotut purjeet. Lapsena seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten kokemuksia äitiydestä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kallinen, Helena 2012. Perheterapeutti. Raiskauskriisikeskus Tukinainen. Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto. 23.10.2012.
- Kivijärvi, Salla 2007. Vanhemmuustyyli, vanhemmuuteen liittyvä stressi ja niiden väliset yhteydet pikkulapsiperheiden äideillä ja isillä. Psykologian laitos. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.10.2012.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18503/URN_NBN_fi_jyu-200802121153.pdf?sequence=1
- Kivijärvi, Salla; Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen

- & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-Kustannus, 47–68.
- Laiho, Mari 2006. Seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset lapsuudessa ja avun tarve aikuisena. Laurea Ammattikorkeakoulu, Hyvinkää. Laurea ammattikorkeakoulun julkaisusarja B14. Opinnäytetyö.
- Laitinen, Katja 2007. Vanhempien kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta pikkulapsiperheiden arjessa. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.10.2012.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18207/URN_NBN_fi_jyu-2007417.pdf?sequence=1
- Laitinen, Merja 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tampere: Vastapaino.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986. 609/8.8.1986. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 3.7.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 29.5.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Mäntymaa, Mirjami 2007. Lapsen mieli, aivot ja vuorovaikutus. Teoksessa Marja Schulman, Mirjam Kalland, Anna-Maija Leiman & Pirkko Siltala (toim.) Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Therapie-säätiö, 43–51.
- Nettitukinainen i.a. Raiskauskriisikeskus. Myyttejä seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Viitattu 12.7.2012.
<https://www.nettitukinainen.fi/materiaalipankki/kirjallisuutta/myytteja-seksuaalisesta-kaltoinkohtelusta>
- Niemelä, Pirkko 2001. Vanhemmuuden roolit suhteessa lapsen kehitysvaiheisiin. Teoksessa Mari Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelle. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Numminen, Heli & Sokka, Laura 2009. Lapsellani on oppimisvaikeuksia. Helsinki: Edita.
- Pajulo, Marjukka & Pyykkönen, Nina 2011. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: SanomaPro, 71–93.

- Pettersson, Paula 2003. Lapsi matkalla eheämmäksi ja elävämmäksi. Teoksessa Päivi Saarinen, Hilkka Lahti & Raija Parttimaa (toim.) *Matkalla eheäksi ja eläväksi*. Traumaterapiakeskuksen loppuraportti 1999–2002. Oulu: Traumaterapiakeskus, 93–106.
- Poiijula, Soili 2011. Toistaako historia itseään vai voimmeko oppia siitä? Viitattu 3.7.2012. <http://www.introspekt.fi/artikkelit/toistaako-historia-itseaan-vai-voimmeko-oppia-siita-psykykkisen-trauman-hoito/>
- Punamäki, Raija-Leena & Ylikomi, Riitta 2008. Raiskauksen kokeminen altistaa psyykkisille ongelmille. Teoksessa Riitta Ylikomi & Virve Virta (toim.) *Raiskaustrauman hoito*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 20–33.
- Punamäki, Raija-Leena 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen. Raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: SanomaPro, 95–113.
- Raijas, Riitta 2001. Raiskaustrauman vaikutus uhrin toimimiseen oikeusjärjestelmässä. *Oikeus* 3/2001, 357–365.
- Raijas, Riitta 2003. Seksuaalisen väkivallan trauma. Teoksessa Martta Kaukonen (toim.) Riitta Raijas, Riitta Silver & Kristiina Valkama. *Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 33–46.
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012a. Tilastot 2011. Viitattu 3.7.2012. http://www.tukinainen.fi/tilastot_2011.pdf
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012b. Vuosikertomus 2011. Viitattu 6.10.2012. <http://www.tukinainen.fi/vuosikertomus2011.pdf>
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2012c. Apua, neuvontaa ja ohjausta seksuaalista väkivaltaa koskevista asioista. Viitattu 6.10.2012. <http://www.tukinainen.fi/>
- Rautava, Marie & Perttu, Sirkka 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rikoslaki 1998. 563/24.7.1998. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 29.5.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Ronkainen, Suvi; Pehkonen, Leila; Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Saari, Salli 2008. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. 5. painos. Helsinki: Otava
- Sinkkonen, Jari & Kalland Mirjam 2005. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 7-10.
- Salo, Saara 2003. Kiintymyssuhteiden merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 44–76.
- Sanderson, Christiane 2002. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Helsinki: Uni-press.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Suokas-Cunliffe, Anne 2003. Lapsuuden kompleksisen trauman jäljet aikuisuudessa. Teoksessa Päivi Saarinen, Hilkka Lahti & Raija Parttimaa (toim.) Matkalla eheäksi ja eläväksi. Traumaterapiakeskuksen loppuraportti 1999–2002. Oulu: Traumaterapiakeskus, 107–130.
- Suomen Delfins ry 2002. Lapsuudessa koetun seksuaalisen väkivallan vaikutuksia vanhemmuuteen. Opas no 4.
- Suomen Delfins ry 2004. Lapsuudessa koettu seksuaalinen hyväksikäyttö – parisuhteen kolmas pyörä. Opas no 6.
- Suomen Delfins ry 2009. Kuinka tunnistaa ja kohdata aikuinen, jota on lapsena seksuaalisesti pahoinpidelty. Opas no 2.
- Suomen Delfins ry, 2012. Lasten seksuaalinen pahoinpitely (hyväksikäyttö), sen tunnistaminen ja seurauksia. Viitattu 23.6.2012.
http://www.suomendelfins.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=57
- Taskinen, Sirpa (toim.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55. Helsinki: Stakes.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Kouluterveyskysely. Tulokset. Viitattu 3.6.2012. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>

- Tilastokeskus 2012. Eräiden rikostyyppien kehitys 2007–2011. Viitattu 23.6.2012.
http://www.tilastokeskus.fi/til/polrik/2011/polrik_2011_2012-04-02_tau_001_fi.html
- Traumaterapiakeskus 2012. Psyykkinen trauma. Viitattu 7.11.2012.
www.traumaterapiakeskus.com/18
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, Hannele (toim.) 2009. Vaiettu naiseus. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Valkama, Kristiina 2003. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö yhteiskunnallisena haasteena. Teoksessa Martta Kaukonen (toim.) Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia. Jyväskylä: PS-Kustannus, 8-22.
- Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. 1-3 painos. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, Hanna 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virtanen, Jukka 2002. Kliininen seksologia. Helsinki: WSOY.
- Väisänen, Leena 2001. Raskaus muuttaa naisen mieltä ja maailmaa. Helsinki: Kirjapaja.
- Väänänen, Kristiina 2011. Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa Riitta Hannus, Sirkku Mehtola, Luru Natunen & Auli Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 109–132.
- Ylikomi, Riitta & Punamäki, Raija-Leena 2007. Raiskauksen uhrin psyykkinen akuuttihoito ja hoitopolun rakentaminen. Teoksessa Riitta Ylikomi & Virve Virta (toim.) Raiskaustrauman hoito. Jyväskylä: PS-Kustannus, 34–51.
- Ylikomi, Riitta & Virta, Virve 2008. Raiskaustrauman hoito. Jyväskylä: PS-Kustannus.

LIITE 1: Kyselylomake

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN / KRIISIPUHELINPÄIVYSTYS

KYSELY SEKSUAALISTA VÄKIVALTA KOKENEELLE VANHEMMALLETaustakysymykset soittajasta (kysymykset 1-4)

1. Sukupuoli	1) nainen	2) mies
2. Siviilisääty	1) naimaton
2) leski	3) avo- tai avioliitossa
4) eronnut, asumuserossa
3. Ikä	1) 16–20 v
2) 21–30 v
3) 31–40 v	4) 41–50 v
5) 51–60 v
6) 61 v tai enemmän
4. Lasten lukumäärä ja iät: ____ tyttöä, iät: _____	____ poikaa, iät: _____	

Soittajan seksuaalisen väkivallan kokemus (kysymykset 5-9)

5. Kuinka monta seksuaalisen väkivallan kokemusten sinulla on?
1) yksi	3) useita (kolme tai useampi)
2) kaksi	4) jatkuvaa (vuosia jatkunut)
6. Minkälaista seksuaalista väkivaltaa olet kokenut? (voi valita useamman vaihtoehdon, teon jälkeen tekijä)
- 1) raiskaus, _____
 - 2) raiskausyritys, _____
 - 3) seksuaalinen hyväksikäyttö
(esim. unessa/avuttomassa tilassa), _____
 - 4) seksuaalinen ahdistelu / häirintä, _____
 - 5) pakottaminen seksuaaliseen tekoon, _____
 - 6) inesti (perheen sisäinen hyväksikäyttö), _____
 - 7) muu lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
(tekijä muu kuin perheenjäsen), _____
 - 8) jokin muu, mikä _____
7. Oliko seksuaalisen väkivallan tekijä
1) nainen	2) mies	3) molemmat
8. Oliko seksuaalisen väkivallan tekijä/tekijät (voi valita useamman vaihtoehdon)
- 1) seurustelukumppani
 - 2) puoliso
 - 3) ex-puoliso
 - 4) vanhempi
 - 5) muu perheenjäsen, kuka _____
 - 6) sukulainen, kuka _____
 - 7) ystävä

- 8) ammattiauttaja tai viranomainen
(lääkäri, terapeutti, pappi, poliisi tms.)
9) tuntematon
10) joku muu, kuka _____

9. Kuinka kauan viimeisimmästä teosta/teoista on aikaa?

1) alle viikko	6) alle 5 vuotta
2) alle 2 viikkoa	7) alle 10 vuotta
3) alle 3 kk	8) yli 10 vuotta
4) alle 6 kk	9) yli 20 vuotta
5) alle vuosi	10) se on jatkuvaa

Seksuaalisen väkivallan seuraukset ja seuraukset vanhemmuuteen (kysymykset 10–12)

10. Oletko kokenut joitakin seuraavista seurauksena seksuaalisen väkivallan kokemuksesta? (Kysy asiakkaalta jokainen annetuista vaihtoehtoista erikseen ja ympyröi ne seuraukset, joita asiakkaalla on ollut.)

1) fyysiset seuraukset

- 1) raskaus
2) keskenmeno
3) abortti
4) sukupuolitaudit
5) kiputilat
6) unihäiriöt
7) vieraudentunne kehossa
8) syömishäiriö,
mikä _____
9) jokin muu,
mikä _____

Millä tavalla fyysiset seuraukset ovat näkyneet vanhemmuudessa?

2) psyykkiset seuraukset

- 1) häpeä
2) syyllisyys
3) ahdistus
4) keskittymiskyvynpuute
5) paniikkikohtaukset
6) synnytyspelko
7) muut pelkotilat,
minkälaiset _____
8) masennus
9) itsetuhokäyttäytyminen
10) itsetunnon aleneminen

11) tunteiden latistuminen

12) jokin muu,

mikä _____

Millä tavalla psyykkiset seuraukset ovat näkyneet vanhemmuudessasi?

3) sosiaaliset seuraukset

1) eristäytyneisyys

2) erilaisuudentunne

3) vaikeus luottaa ihmisiin

4) läheisyyden pelko

5) parisuhdevaikeudet

6) ihmissuhteiden välttäminen

7) itselle vahingollisiin suhteisiin
ajautuminen

8) päihteidenkäytön

lisääntyminen

9) jokin muu,

mikä _____

Millä tavalla sosiaaliset seuraukset ovat näkyneet vanhemmuudessasi?

11. Millä muilla tavoin seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat näkyneet vanhemmuudessasi?

12. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (Ympyröi asiakkaan sopivaksi kokema vaihtoehto. Ympyröi samaa mieltä, jos asiakas on jossakin vaiheessa ollut samaa mieltä, ei välttämättä ole sitä enää.)

	Samaa mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Eri mieltä
1) Synnytys nosti seksuaalisen väkivallan kokemuksen muistot pintaan	1	2	3
2) Vanhemmuus on minulle vaikeampaa kuin niille, jotka eivät ole kokeneet seksuaalista väkivaltaa	1	2	3
3) Fyysinen läheisyys lapsen kanssa pelottaa minua	1	2	3
4) Minun on oltava täydellinen vanhempi	1	2	3
5) Lapsen sukupuolielimet aiheuttavat minussa pelon tunteita	1	2	3
6) Minun on vaikea koskea lastani, koska kosketus ei tunnu minusta hyvältä	1	2	3
7) Pelkään, että minusta voi tulla hyväksikäyttäjä	1	2	3
8) Jos en vahdi lastani koko ajan, joku voi hyväksikäyttää häntä	1	2	3

Vanhempien tuentarve vanhemmuudelleen (kysymykset 13–14)

13. Koetko tarvitsevasi tukea vanhemmuudellesi?

1) tarvitsen paljon 2) tarvitsen jonkin verran 3) en koe tarvitsevani

14. Minkälaista tukea toivot vanhemmuudellesi Tukinaiselta?

LIITE 2: Analyysirunko

SEKSUAALISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSET VANHEMMUUTEEN

ALKUPERÄINEN ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
...nukahtamisvaikeuksina ja levottomana unena.	Unihäiriöt	Fyysiset seuraukset	Seksuaalisen väkivallan seuraukset vanhemmuuteen
Unettomuuttakin on ollut.			
...uupunut valvomisista ja painajaisista			
...tulivat painajaiset ja pelot.			
Stressinsietokyky laski unihäiriöiden seurauksena.			
Oli univaikeuksia ja painajaisia (x4)			
Olen nukkunut tosi huonosti			
..ei sitten jaks leikkiä ja touhuta lasten kanssa.			
Olin tosi väsynyt, en jaksanut olla läsnä lapsille.			
Raskausaikana painajaiset lisääntyivät.... Synnytys nosti kokemuksen taas pintaan ja tuli uniin... Näin painajaisia, että en pysty imettämään..			
Minulla oli sairaasuhde ruokaan, oli ahmimishäiriö...	Syömishäiriöt	Psyykkiset seuraukset	
Kehon kuvani on ollut todella sairaasolin tunnesyöppö...			
Syömishäiriö, bulimia tuli noin vuosi raiskauksen jälkeen			
Anoreksia oli oire raiskauksesta, hoitamattomasta traumasta			
Sairastin anoreksian (x2)			
Minun on vaikea luottaa lapsiani toisten hoitoon (x3)	Vaikeus luottaa ihmisiin	Sosiaaliset seuraukset	
Vetäytymisenä ja tilanteesta vieraantumisenä...			
Vaikea luottaa ihmisiin (x5)			
Kun ei luota ihmisiin, on vaikea olla ihmisten kanssa.			
Katkaisin välit kaikkiin sukulaisiin..			